

Spremljanje izvajanja Akcijskega programa za invalide 2007- 2013

**Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2007 –
2013 v letu 2012**

Končno poročilo

Ljubljana, junij 2013

Naročnik: **MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja**
Kotnikova 28
1000 Ljubljana

Skrbnik naloge pri naročniku: Mag. Cveto Uršič

Št. pogodbe: 41023-28/2012

Izvajalec: **Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo**
Rimska 8
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri izvajalcu: Dr. Renata Marčič

Naslov poročila: **Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2007 – 2013 v letu 2012**

Avtorji poročila: Dr. Renata Marčič
Mag. Simona Smolej
Dr. Polona Dremelj

Št. delovnega poročila 11/2013

Datum izdaje poročila: 10. 6. 2013

Številka izdaje: 01

Kopije: Skrbnik naloge na MDDSZ (1x tiskana verzija, 1x CD)
Arhiv IRSSV (1x)
Prosti izvodi z dovoljenjem naročnika.

Odgovorna oseba: Mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

SEZNAM POGOSTO UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

API: Akcijski program za invalide 2007–2013

ESS: Evropski socialni sklad

FIHO: Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji

IRSSV: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo

MDDSZ: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

MF: Ministrstvo za finance

MIZKŠ: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport

MNZJU: Ministrstvo za notranje zadeve in javno upravo

MPJU: Ministrstvo za pravosodje in javno upravo

MTP: medicinsko tehnični pripomočki

MZIP: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor

NSIOS: Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije

RS: Republika Slovenija

SURS: Statistični urad Republike Slovenije

URI – Soča: Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča

YHD: YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

ZDUS: Zveza društev upokojencev Slovenije

ZIZRS: Združenje izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije v Republiki Sloveniji

ZPIZ: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije

ZRSZ: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

ZUJF: Zakon za uravnoteženje javnih financ

Zveza Sonček: Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije

ZZZS: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

Izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralna oblika za ženski in moški spol.

Pri poročanju o dejavnostih nevladnih organizacij smo za poimenovanje invalidov ohranili izraze, ki so jih invalidske organizacije uporabile v svojih poročilih.

Kazalo vsebine

Uvod	6
Pregled izvajanja dejavnosti v letu 2012 po ciljih Akcijskega programa za invalide 2007–2013	7
1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah	7
2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej	10
3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij 13	
4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje	19
5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno	26
6. CILJ: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost	37
7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje	40
8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi	47
9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih	52
10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti	54
11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij	55
12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi	58
13. CILJ: staranje z invalidnostjo	61
Raziskave in objave, ki se nanašajo na več različnih ciljev API oz. na vse cilje	65
Zaključki	67

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Nekateri kvantitativni podatki s področja samostojnega življenja in vključenosti invalidov v družbo za leto 2011	11
Preglednica 2: Število predšolskih s posebnimi potrebami v različnih oblikah vzgoje in izobraževanja v šolskem letu 2011/12.....	21
Preglednica 3: Podatki o številu vključenih v obravnavo pri rehabilitacijskih komisijah in v storitve zaposlitvene rehabilitacije, o številu izdanih odločb o zaposljivosti v zaščitni in podporni zaposlitvi ter nezaposljivosti in podatki o številu zaposlitev brezposelnih invalidov	32
Preglednica 4: Podatki o številu novo vključenih invalidov v programe APZ in v storitve za trg dela v letu 2012.....	33
Preglednica 5: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave	34
Preglednica 6: Število pripravnikov invalidov, usposabljanje dijakov s posebnimi potrebami ter izvedena pridržana javna naročila za leto 2012 v organih državne uprave	34
Preglednica 7: Povzetek podatkov o izdanih naročilnicah za medicinske pripomočke in vrednosti izdanih ter izposojenih medicinskih pripomočkov po skupinah medicinskih pripomočkov za obdobje od 1. 1. do 30. 11. 2012 (ZZZS)	43
Preglednica 8: Število čakajočih in čakalnih dob za sprejem po različnih oddelkih URI – Soča	44
Preglednica 9: Višina vseh prejetih sredstev in delež sredstev posameznega vira financiranja programov glede na status izvajalske organizacije v programih za invalide (2012)	55

Uvod

Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Vlada RS) je na 99. redni seji dne 30. novembra 2006 sprejela Akcijski program za invalide 2007–2013 (v nadaljnjem besedilu: API). Na 82. redni seji dne 13. maja 2010 je API razširila s 13. ciljem »Staranje z invalidnostjo«. Za spremljanje izvajanja API-ja je Vlada RS na 142. redni seji dne 30. junija 2011 imenovala posebno komisijo (sklep št. 01201-2/2010/10 z dne 30. 6. 2011). Naloga komisije je, da Vladi RS vsako leto predloži poročilo o izvajanju API-ja za preteklo leto.

V nadaljevanju podajamo končno poročilo o uresničevanju API za leto 2012. Vmesno poročilo je bilo dopolnjeno s kasneje oddanimi poročili članov komisije ter pripombami na vmesno poročilo.

V poročilu so navedene novosti oz. tiste dejavnosti, ki so se izvajale v letu 2012. Dejavnosti so predstavljene po sledečih kategorijah:

- *sprejeta zakonodaja* – leta 2012 sprejeti zakoni, pravilniki in drugi podzakonski akti oziroma njihove spremembe, ukrepi, sklepi, nacionalni programi in drugi strateški dokumenti ipd.;
- *zakonodaja v pripravi* – zgoraj omenjeni tipi dokumentov, ki so se pripravljali leta 2012;
- *programi* – dlje časa trajajoče dejavnosti in projekti, ki so se izvajali leta 2012;
- *raziskovalna dejavnost* – raziskave, študije, preizkusni programi oziroma raziskovalni projekti ipd., ki so bili izvedeni oz. so se izvajali leta 2012;
- *dogodki* – enkratne dejavnosti, ki so bile izvedene oz. so se izvajale leta 2012, kot so: konference, kongresi, srečanja, razstave, seminarji, delavnice, publikacije oziroma drugi dogodki;
- *kvantitativni podatki* – podatki, kot npr. število uporabnikov določenih storitev in programov, delež prilagoditev, finančna sredstva, porabljena za določeno dejavnost, ipd.;
- *težave, opozorila, komentarji, predlogi* – morebitne težave in opozorila pri uresničevanju ukrepov ter komentarji in predlogi za prihodnost.

Pri vsakem cilju so navedeni *ukrepi, nosilci* teh ukrepov, ki so zapisani v API, ter *poročevalci*, torej tiste organizacije, katerih predstavniki so kot člani Komisije za spremljanje izvajanja API posredovali podatke o dejavnostih pri določenem cilju. Vsak cilj tako vsebuje tiste kategorije dejavnosti, o katerih so poročali poročevalci. V primeru, da določena kategorija dejavnosti pri posamičnem cilju ni navedena, to pomeni, da nihče izmed poročevalcev ni poročal o dejavnosti, ki bi spadala v to kategorijo. Poročevalci so bili naprošeni, da poleg navedbe dejavnosti zapišejo še številko ukrepa, na katerega se dejavnost nanaša, kar je zabeleženo v oklepajih na koncu posamične dejavnosti.

Zaradi boljše preglednosti so v poročilu ločeni podatki ministrstev in javnih zavodov na eni strani ter nevladnih organizacij na drugi strani. Razumljivo je, da je število dejavnosti obeh vrst organizacij različno glede na cilj in kategorijo dejavnosti; npr. ministrstva in javni zavodi poročajo več o zakonih, nevladne organizacije pa več o dogodkih. Podobno ministrstva in javni zavodi poročajo več pri npr. cilju zaposlovanja invalidov, ki je regulirano s strani države, nevladne organizacije pa npr. več pri cilju ozaveščanja, ker so v neposrednem stiku z invalidi.

Poročilo o uresničevanju API 2007-2013 v letu 2012 torej služi predvsem pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide. Ta pregled daje vpogled v stanje na področju invalidske problematike v R. Sloveniji. Zaradi nemerljive narave ukrepov, ki so zapisani pri posameznih ciljeh, ter težav pri zbiranju podatkov, je težko oceniti, v kolikšni meri je določen cilj uresničen.

Pregled izvajanja dejavnosti v letu 2012 po ciljih Akcijskega programa za invalide 2007–2013

1. CILJ: v družbi povečati ozaveščenost o invalidih, njihovem prispevku k razvoju družbe, pravicah, dostojanstvu in potrebah

Ukrepi:

- 1.1 priprava in izvajanje učinkovitih dejavnosti za ozaveščanje ključne javnosti: na področju zaposlovanja, samostojnega življenja, izobraževanja, javne uprave, strokovnih delavcev (arhitekti, medicinsko osebje, socialni delavci ...). Dejavnosti za ozaveščanje o invalidih in njihovih pravicah bodo usmerjene proti stereotipom, predsodkom in škodljivim praksam, povezanim tudi z enakimi možnostmi moških in žensk ter starostjo;
- 1.2 spodbujanje občil, da pri zagotavljanju širšega medijskega prostora, namenjenega tej temi (npr. usmerjenost v sposobnosti in prispevke invalidov na trgu dela, delovnem mestu ipd.), v skladu z atensko deklaracijo Mediji in invalidi (2003) pri obveščanju splošne javnosti invalide prikazujejo na način, skladen z namenom tega akcijskega programa;
- 1.3 uveljavljanje primerov dobre prakse na vseh področjih (izobraževanje, dostopnost, zdravje, zaposlovanje ...);
- 1.4 izdajanje informativnega gradiva in drugih publikacij za ozaveščanje splošne in strokovne javnosti;
- 1.5 uveljavljanje invalidov kot potrošnikov in uporabnikov;
- 1.6 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in dostopnosti do informacij, možnostih in obveznostih na vseh področjih njihovega življenja.

Nosilci:

Urad vlade za informiranje, Svet vlade za invalide, vsi državni organi, invalidske organizacije, javni zavod Radiotelevizija Slovenija, Slovenska tiskovna agencija, javni zavodi s področja izobraževanja in zdravstva, občila.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (v nadaljevanju: MIZKŠ)

Programi

V Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) so v letu 2012 v okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim sofinancirali tudi kulturne projekte slepih in gluhih, ki so bili namenjeni seznanjanju in ozaveščanju širše javnosti o potrebah gluhih in slepih ter o težavah, s katerimi se soočajo v svojem vsakdanjem življenju. Med temi projekti velja posebej omeniti TV oddajo za gluhe z naslovom »Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja«, ki gluhe in naglušne osebe seznanja s pomembnimi informacijami s področja politike, kulture, športa, novostih na področju medicinsko – tehničnih pripomočkov za gluhe ter z drugimi informacijami, ki so zanimive zanje. Drug pomemben projekt za gluhe je bil projekt z naslovom »Spletna TV«. Gre za spletni portal za gluhe, ki vsebuje video prispevke s podnapisi in/ali tolmačenje v slovenski znakovni jezik in, ki je dostopen tudi slišečim (ukrepi 1.1, 1.2, 1.3, 1.4 in 1.6).

Kvantitativni podatki

TV oddaja za gluhe z naslovom »Prisluhnimo tišini – izobraževalna oddaja« je bila sofinancirana v višini 8.700,00 EUR. V letu 2012 je bilo na TV Slovenija 1 predvajanih 20 oddaj. Projekt z naslovom »Spletna TV« je bil sofinanciran v višini 14.535,00 EUR.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Na MIZKŠ predlagajo povečanje števila igranih in risanih filmov ter dokumentarnih, izobraževalnih informativnih, kulturno-umetniških in drugih oddaj, ki so opremljene s podnapisi in/ali tolmačenjem v slovenski znakovni jezik za gluhe, povečanje števila oddaj, opremljenih z glasovnim opisom za gluhe ter povečanje števila oddaj na temo invalidnosti oziroma oddaj o invalidih in njihovih posebnih potrebah (ukrepi 1.1, 1.2, 1.3 in 1.4).

Poročevalci nevladnih organizacij:

Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljevanju: NSIOS), Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije (v nadaljevanju: Zveza Sonček), YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa (v nadaljevanju: YHD)

Programi

Zveza delovnih invalidov Slovenije (v nadaljevanju: ZDIS) je v letu 2012 izdala redno številko glasila, v katerem je posebno pozornost s strokovnimi članki namenila aktualnim temam (Evropskemu letu aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti; zaposlovanju invalidov v času krize, ipd.). Prek svoje spletne strani je redno obveščala invalide o njihovih pravicah, možnostih in obveznostih na vseh področjih njihovega življenja (NSIOS, ukrepa 1.4 in 1.6).

V okviru invalidskega društva Združenje invalidov FORUM - Slovenije je bilo za ozaveščanje javnosti o invalidih izvedenih preko 50 radijskih oddaj, v katerih so slovenski invalidi spregovorili o invalidnosti in o invalidih na neposreden način. Ker so bile oddaje kontaktne so omogočile tudi komunikacijo s poslušalstvom. Izvedenih je bilo tudi več tiskovnih konferenc in okroglih miz, posvečenih promociji invalidnosti in invalidov (NSIOS, ukrepi 1.2, 1.4, 1.6).

V letu 2012 so na YHD razširili ponudbo delavnic v okviru projekta Bontonček¹ tudi na višje razrede osnovnih šol in pripravili posebno gradivo.

Zveza Sonček je izdajala publikacijo »Sončnik«, s katerim ozavešča člane, podpornike in strokovno javnost o dejavnosti organizacije in problemih oseb z invalidnostmi. Posodabljala je svoje spletne strani in svoje profile na spletnih družabnih omrežjih (Facebook in Twitter).

Dogodki

O projektu Bontonček sta bila v letu 2012 objavljena dva prispevka o delavnici in iz delavnic v reviji Ljubljana, v Nedeljskem dnevniku je bila objavljena reportaža z delavnice na osnovni šoli, v reviji Vzgoja je bil objavljen strokovni prispevek, avtorja Viktorja Vertačnika, vodje projekta, na RTV Slo pa prispevek iz Festivala drugačnosti (YHD).

Predstavniki YHD so sodelovali na festivalu Igraj se z mano, kjer so na samostojni stojnici predstavili delovanje Bontončka, metode dela, prilagojene igre, pisali na brajev pisalni stroj, se igrali z udeleženci in se z njimi pogovarjali o hendikepu, drugačnosti ter sprejemanju.

V sklopu koordinacije aktivnosti Evropske mreže za neodvisno življenje v vzhodni Evropi, ki jo z namenom promocije in višje stopnje ozaveščenosti o Neodvisnem življenju in Osebni asistenci koordinira YHD, so bili v letu 2012 izvedeni naslednji dogodki:

- organizacija in izvedba regionalne konference z naslovom "Start up za neodvisno življenje v Črni gori",

¹ Bontonček je projekt, ki ga društvo YHD izvaja že od leta 2008. Nastal je na osnovi istoimenske knjižice, ki jo uporablja pri delu. S projektom širi vedenje o hendikepiranih in hendikepu, opozarja na stereotipe v zvezi s tem in poskuša prispevati k lažji integraciji tistih hendikepiranih učencev, ki stopajo na to pot.

- udeležba na ENIL študijskem srečanju mladih, ki je potekal v Strasbourgu, med 21. in 28. oktobrom 2012. Študijsko srečanje je potekalo z namenom opolnomočenja mladih oseb s hendikepom, da v prihodnosti postanejo voditelji gibanja za neodvisno življenje.

Kvantitativni podatki

V letu 2012 je 12 izvajalcev programa Bontonček izvedlo: 47 delavnic po osnovnih šolah v Ljubljani (MOL); 24 delavnic v Četrtnih mladinskih centrih po Ljubljani (JZ Mladi zmaji); 14 plačljivih delavnic Bontonček in en dan dejavnosti. V klubu SOT 24,5 so za študente Fakultete za socialno delo izvedli brezplačno delavnico Bontonček. Dve prostovoljni delavnici so izvedli na Drugi osnovni šoli v Slovenj Gradcu v okviru Festivala drugačnosti.

Predstavniki Zveze Sonček so poročali, da je bilo v letu 2012 10.000 prejemnikov Sončnika, 71 objav v javnih medijih, 21.300 obiskov spletne strani Zveze Sonček in 1.350 prijateljev na Facebook profilu Zveze Sonček.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da so tudi v letu 2012 v medijih zasledili neprimerno uporabo besede invalid in invalidnost. Posebej opozarjajo na tekst, objavljen na spletni strani Liberalne akademije z dne 12. 1. 2012 avtorja dr. Darka Štrajna z naslovom »Glasovanje o mandatarju pokazalo na invalidnost naše demokracije«. Besedilo so povzeli tudi nekateri največji slovenski mediji. Uporaba besede invalid in invalidnost v tem besedilu sta jasen dokaz za indiferentnost do boja proti predsodkom in stereotipom, ki so pri invalidih in njihovih invalidnosti v slovenski stvarnosti žal še vedno zelo aktualni in to kljub temu, da se je naša država z ratifikacijo Konvencije o pravicah invalidov zavezala, da bo sprejela ukrepe za boj proti stereotipom, predsodkom in škodljivim ravnanjem v zvezi z invalidi na vseh področjih življenja ter da bo medije podpirala, da ustvarjajo pozitivno podobo o invalidih. Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da avtor besedila, ki je znana javna osebnost, uporablja besedo invalidnost v nesporno negativnem pomenu, in sicer kot pridevnik, ki po njegovem mnenju zaobjema vso negativnost, ki jo želi izraziti, s tem pa beseda invalidnost postane žaljivka. Taki uporabi besede invalidnost ostro nasprotujemo in poudarjamo, da se invalidov, ki so ena izmed najbolj ranljivih družbenih skupin, ne sme zlorabljati za osebne politične cilje. Žal smo iste spodrsaljaje opazili tudi pri nekaterih vidnejših politikih in celo v komentarjih časopisov Delo in Dnevnik, kar pomeni, da problem dobiva resne dimenzije in je potrebno razmisliti o vzrokih za takšne pojave.

Na Zvezi Sonček menijo, da se v vedno večji meri invalidi prikazujejo kot akterji nesrečnih zgodb, skoraj nič pa se ne poroča o njihovih uspehih. Glavni krivci naj bi bili poleg medijev, ki prodajajo zgodbe, invalidi, invalidske organizacije, predvsem pa institucije, ki iščejo donatorje.

Uresničevanje prvega cilja

Ministrstva in javni zavodi so v letu 2012 preko sofinanciranja poskrbeli predvsem za ozaveščanje, predvsem gluhih in naglušnih, o aktualnih tematikah (s posebnimi oddajami in tolmači pri izobraževalno-informativnih oddajah). Nevladne organizacije, ki pokrivajo različne oblike invalidnosti, so poskrbele za seznanjanje svojih članov in ostalih zainteresiranih o novostih, pravicah in možnostih. Še vedno pa se pojavlja problematika odnosa javnosti do invalidov.

2. CILJ: vsi invalidi imajo pravico, da enakovredno in brez diskriminacije izbirajo, kje in kako bodo živeli, in so polno vključeni v življenje skupnosti ter sodelujejo v njej

Ukrepi:

- 2.1 zagotavljanje možnosti invalidom, da si lahko sami izberejo prebivališče in se odločijo, kje in s kom bodo živeli;
- 2.2 zagotavljanje enakih možnosti invalidom za oblikovanje in načrtovanje družine in starševstva s posebnim poudarkom na preprečevanju diskriminacije invalidnih žensk;
- 2.3 zagotavljanje dostopnosti do socialnih storitev in programov na domu (vključno s časovno dostopnostjo programov – v vseh delih dneva), v soseski in skupnosti, vključno z osebno pomočjo, nujno za življenje v skupnosti in vključevanje vanjo ter za preprečevanje izoliranosti ali ločevanja od skupnosti, in sicer s pomočjo pluralizacije ter vključevanja nevladnega, javnega in zasebnega sektorja;
- 2.4 spodbujanje deinstitucionalizacije, podpore in pomoči v skupnosti;
- 2.5 zagotavljanje storitev pomoči in oskrbe na domu za vse skupine invalidov ter prevozov in širitve teh zmogljivosti, vključno s prilagoditvijo stanovanj;
- 2.6 zagotavljanje neprofitnih najemnih stanovanj za invalide;
- 2.7 družbeno priznanje in uveljavljanje sistema zagovorništva;
- 2.8 spodbujanje inovativnih programov, storitev in pristopov, ki bodo krepili moč uporabnikov.

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZ), Ministrstvo za zdravje (v nadaljevanju: MZ), Ministrstvo za javno upravo, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZZZS), Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: FIHO), občine, centri za socialno delo, invalidske organizacije, drugi zavodi in nevladne organizacije, ki delujejo na področju socialne varnosti.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MIZKŠ, IRSSV

Zakonodaja v pripravi

V okviru Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja na MDDSZ je bil pripravljen osnutek Zakona o osebni asistenci. Predlog je bil konec decembra posredovan v javno obravnavo. S sprejetjem zakona bi se najtežjim invalidom osebna asistenca zagotovila kot njihova pravica. Predlog zakona bo pripravljen v letu 2013.

Programi

Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja MDDSZ je skupaj z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ) pripravil javni razpis »Asistentka/Asistent bom II«. Na ta način se je zagotovilo podaljšanje predhodnega programa izvajanja osebne asistencije ter kontinuirano zagotavljanje teh storitev najtežjim invalidom do systemske ureditve tega področja.

V letu 2012 so v Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) opravljali tudi svetovanje in mediacije na področju narodnih skupnosti, etničnih manjšin in invalidov (ukrepa 2.7 in 2.8).

Kvantitativni podatki

V Preglednici 1 se nahajajo nekateri podatki s področja samostojnega življenja in vključenosti invalidov v družbo za leto 2011, saj se podatki za leto 2012 še zbirajo in bodo dostopni v drugi polovici leta 2013 (IRSSV).

Preglednica 1: Nekateri kvantitativni podatki s področja samostojnega življenja in vključenosti invalidov v družbo za leto 2011

Osebe oziroma uporabniki	Število oseb
osebe s pravico do družinskega pomočnika ²	760
uporabniki pomoči na domu, ki so mlajši od 65 let ³	784
Osebe, vključene v storitev vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ⁴	3.198
osebe z motnjami v duševnem razvoju v institucionalnem varstvu v okviru VDC (skupaj) ⁵	878
- od tega v stanovanjski skupini v zavodu	368
- od tega v stanovanjski skupini v dislocirani enoti zavoda	362
- od tega v samostojni bivalni skupini	148
uporabniki programov za podporno bivanje pri neodvisnem življenju invalidov, drugi specializirani programi za organizacijo in spodbujanje neodvisnega življenja invalidov ter osebne asistencije invalidom ⁶	13.235

Poročevalci nevladnih organizacij:

Zveza Sonček, YHD

Zakonodaja v pripravi

YHD je oblikoval predlog Zakona o osebni asistenci in s pobudo ljudske iniciative zbral več kot 7.000 podpisov ter predlog zakona na podlagi tega vložili v obravnavo v Državni zbor RS. Predlog je bil zavrnjen.

Programi

Zveza Sonček omogoča bivanje in oskrbo v stanovanjskih skupinah ter prilagojenih stanovanjih.

Društvo YHD izvaja program Neodvisno življenje hendikepiranih, v okviru katerega za 111 vključenih uporabnikov zagotavlja storitve, ki temeljijo na principih neodvisnega življenja. Osebno asistenco uporablja 86 uporabnikov iz cele Slovenije, povprečno pa imajo v programu zagotovljenih 169,09 ur asistencije na mesec (podatek predstavlja povprečje v letu 2012). Ostali uporabniki koristijo druge dejavnosti kot so prevozi hendikepiranih oseb, vrstniško svetovanje in informiranje, zagovorništvo, tehnični pripomočki itd.

Kvantitativni podatki

Zveza Sonček je zagotavljala bivanje in oskrbo 46 stanovalcem v 12 bivalnih enotah (stanovanjskih skupinah) v petih mestih v Sloveniji ter 8 samostojnim stanovalcem v prilagojenih stanovanjih.

² Vir: MDDSZ, dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/druzinski_pomocnik/ (20.3.2013)

³Vir: Nagode, M., Jakob Krejan, P., Smolej, S. 2012. Izvajanje pomoči na domu: analiza stanja v letu 2011: končno poročilo. Ljubljana: IRSSV.

⁴Vir: SURS, dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4200;
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2638;

http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/02_soc_varstvo/12625-socio-VDC/12625-socio-VDC.asp (26.2.2013)

⁵Vir: SURS, dostopno na:

http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/12_socialna_zascita/02_soc_varstvo/12624-socio-POS/12624-socio-POS.asp (26.2.2013)

⁶Vir: Smolej, S., Jakob Krejan, P., Žiberna, V., Marčič, R., Dremelj, P., Kobal Tomc, B. (2012): Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva: poročilo o izvajanju programov v letu 2011: končno poročilo. Ljubljana: IRSSV

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

YHD meni, da je predlog Zakona o osebni asistenci, ki ga je podal MDDSZ, povsem neustrezen in v ključnih vsebinskih točkah nedorečen, nesprejemljiv za uporabnike in finančno nevzdržen.

Na Zvezi Sonček opozarjajo, da namesto, da bi se institucije ukinjale, se gradijo nove. Pogrešajo zakonske možnosti za zagotavljanje oskrbe v neformalnih oblikah bivanja ter večje možnosti najema neprofitnih stanovanj, primernih za uporabnike invalidskih vozičkov ali za bivanje večje skupine stanovalcev.

Uresničevanje drugega cilja

Tako priprava oz. predlogi zakonodaje kot tudi programi nevladnih organizacij težijo k spodbujanju čim bolj neodvisnega življenja invalidov, vendar pa je ponudba tovrstnih programov in ostalih možnosti še vedno premajhna v primerjavi s povpraševanjem.

3. CILJ: invalidom zagotavljati dostopnost do grajenega okolja, prevoza, informacij in komunikacij

Ukrepi:

- 3.1 dosledno upoštevanje Zakona o urejanju prostora, Zakona o graditvi objektov in Pravilnika o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavbah, Slovenskega standarda SIST ISO/TR 9527 – gradnja objektov: potrebe invalidov in drugih funkcionalno oviranih ljudi v stavbah ter Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika;
- 3.2 zagotavljanje dostopnosti vseh krajev v Sloveniji z javnim prevozom vsak dan v tednu oziroma invalidom, ki ne morejo voziti lastnega vozila, zagotavljati določeno število ustreznih cennejših prevozov;
- 3.3 zagotavljanje prevoza v javnem potniškem prometu za psa vodnika slepega invalida;
- 3.4 prilagajanje avtobusov mestnega prometa oziroma linijskih avtobusov in vlakov za gibalno in senzorno ovirane invalide (dostop do avtobusa in vstop vanj, sprejemanje informacij na zaslону in prek govorno podprte informacije, dostop do objektov javne železniške infrastrukture, ki so namenjeni potnikom) ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 2001/85, ki določa tehnične zahteve za prilagojene mestne in primestne avtobuse;
- 3.5 zagotavljanje preureditev taksijev, ki bodo dostopni za invalide, v določenem deležu od vseh vozil, namenjenih za prevoze s taksijem;
- 3.6 zagotavljanje nemotenega vstopa in izstopa gibalno in senzorno oviranim invalidom na letališčih, avtobusnih in železniških postajah (oseba za pomoč pri orientaciji slepih in slabovidnih, klančina oziroma dvigalo za invalide na vozičkih ...) v skladu z Direktivo št. 96/48 o hitrih vlakih, Uredbo o pravicah potnikov v železniškem prometu COM 2004/143, dokumentom Evropske unije za železniški promet COM 617/1999 ter Uredbo (ES) št. 1107/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o pravicah invalidnih oseb in oseb z omejeno mobilnostjo v zračnem prevozu;
- 3.7 prilagoditev oziroma prireditev gradiva v zvezi z odločanjem na državni in lokalni ravni v lahko berljivi tehniki (npr. gradivo za volitve oziroma gradivo, ki je pomembno za življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju);
- 3.8 uporaba slovenskega znakovnega jezika za gluhe ter zagotavljanje branja podnapisov in opisovanja dogajanja na zaslону za slepe, vsaj pri dnevno informativnih, znanstvenih in drugih izobraževalnih televizijskih oddajah;
- 3.9 zagotavljanje enake dostopnosti do informacij in storitev državne uprave na svetovnem spletu vsem državljanom;
- 3.10 priprava priročnika za oblikovalce javnih naročil s priporočili za večjo e-dostopnost ter izvajanje Direktive Evropske unije št. 1083/2006 o partnerstvu, nediskriminaciji in dostopnosti strukturnih sredstev;
- 3.11 spodbujanje uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije za večjo povezanost in boljše komuniciranje invalidov in funkcionalno oviranih ljudi na področju e-dostopnosti, kar vključuje uporabo interneta, strojne in programske opreme;
- 3.12 oblikovanje usklajevalnega delovnega telesa na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, ki bo letno redno spremljalo in analiziralo dostopnost okolja;
- 3.13 zagotavljanje dostopnosti turističnih programov za invalide. Spodbujanje turističnih agencij z ukrepi za oblikovanje turističnih dejavnosti za invalide;
- 3.14 zagotavljanje dostopnosti do izobraževalnih institucij;
- 3.15 pri sofinanciranju obnove sakralnih in verskih objektov je treba posebno pozornost nameniti dostopnosti do objektov in obredov;
- 3.16 spodbujanje primerov dobre prakse na ravni občin in upravnih enot – npr. projekt dobre prakse Občina po meri invalida;
- 3.17 vzpostavitev relejnih centrov za senzorno in komunikacijsko ovirane invalide, tj. centrov, ki skrbijo za posredovanje informacij med gluhim/naglušnim in drugimi osebami;

- 3.18 spodbujanje proizvajalcev, da svoje izdelke opremijo z Braillovo pisavo, kar bo senzorno oviranim potrošnikom omogočilo lažji dostop do dobrin;
- 3.19 zagotavljanje varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo na potniških ladjah in hitrih potniških plovilih skladno z Direktivo št. 98/18 o potniških ladjah in hitrih potniških plovilih na notranjih potovanjih.

Nosilci:

Ministrstvo za okolje in prostor, MDDSZ, MZ, Ministrstvo za javno upravo, Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za promet, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko, Urad Vlade RS za informiranje, Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, Ministrstvo za infrastrukturo in promet (v nadaljevanju: MZIP), MIZKŠ

Zakonodaja v pripravi

Predlog podzakonskega akta Zakona o motornih vozilih, Pravilnik o delih in opremi vozil, je v postopku podpisovanja pri ministru. Ta predpis bo med ostalimi določbami določil tudi pogoje za vožnjo oziroma prevoz invalida.

Osnutek zakona o javnem potniškem prometu, ki predvideva boljšo dostopnost do javnega potniškega prometa (avtobusi in železnica) med drugim tudi za invalide (informiranje /info portal, cenovna politika, itd.), je v postopku priprave (ukrepi 3.2, 3.4 in 3.6).

Podan je predlog Uredbe o izvajanju Uredbe (EU) št. 181/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. februarja 2011 o pravicah potnikov v avtobusnem prevozu in spremembi Uredbe (ES) št. 2006/2004, ki se bo začela uporabljati 1. marca 2013 (ukrepi 3.2, 3.3, 3.4, 3.5 in 3.6).

Osnutek Nacionalnega programa za kulturo 2013 – 2016 (v nadaljevanju NPK) predlaga ukrep: »Spremljanje stanja glede dostopnosti javne kulturne infrastrukture za invalide in zagotavljanje invalidom možnosti za ustvarjalnost in primeren dostop do informacij«. Gre za ukrep, v okviru katerega se bo ugotavljalo trenutno stanje na področju uresničevanja kulturnih pravic oseb z različnimi oblikami oviranosti.

Programi

Slovenske železnice si prizadevajo, da maksimalno zadovoljijo vsem zahtevam invalidom, ki želijo potovati z vlakom in sicer se vožnje organizirajo po posebnem postopku, prevoz invalidov pa se najavlja preko telefonske številke, ki je objavljena na spletni strani <http://www.slo-zeleznice.si/sl/potniki/dobro-je-vedeti/informacije-za-potnike/osebe-z-omejeno-mobilnostjo> (MZIP, Direktorat za promet).

Pomorska inšpekcija Uprave RS za pomorstvo je opravila inšpekcijski nadzor z vidika varnostnih zahtev za osebe z zmanjšano mobilnostjo nad tremi slovenskimi potniškimi ladjami in sicer: Portorož, Burja in Laho. Ladje so bile pregledane v skladu z 10. členom Pravilnika o potniških ladjah⁷ in direktivo 2009/45/ES o varnostnih predpisih in standardih za potniške ladje. Vse tri ladje, v okviru svojih tehničnih zmogljivosti, ustrezajo kriterijem prevoza oseb z zmanjšano mobilnostjo (MZIP, Direktorat za promet; ukrep 3.2).

⁷Ur. l. RS, št. 23/11

Projekt Integrirani javni potniški promet IJPP, ki se izvaja od leta 2007 in bo potekal do leta 2014, vključuje številne naloge za integracijo sistema. Pogoji delovanja sistema v sami izvedbi predvidevajo v sistemu splošnih prevoznih pogojev izvajalcev prilagoditve standardom na tem področju invalidnim osebam (ustrezna opremljenost vozil, oblikovanje cen, informiranje senzorno oviranih invalidov v ustrezno prilagojenih oblikah / info portal, itd.) (MZIP, Direktorat za promet; ukrepi 3.2, 3.3, 3.4 in 3.6).

MDDSZ je tudi v letu 2012 financiral Klicni center za osebe z okvaro sluha, ki ga na podlagi ZIMI izvaja Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik. Namen klicnega centra je omogočiti osebam z okvaro sluha pridobivanje informacij v njim prilagojeni tehniki s področja državnih organov, organov lokalne samouprave, izvajalcev javnih pooblastil in izvajalcev javnih služb, storitev javnega značaja. Klicni center deluje 24 ur na dan vse dni v letu. Storitve izvajajo tolmači slovenskega znakovnega jezika.

Urad za verske skupnosti (UVS) je za pridobitev želenih informacij o izvajanju Akcijskega programa za invalide kontaktiral večje verske skupnosti, ki delujejo v RS in jih spraševal o dostopnosti njihovih cerkvenih objektov. Po pogovoru z nekaterimi verskimi skupnostmi je bilo ugotovljeno, da natančnih podatkov o tem ni, da pa imajo verske skupnosti pri številnih verskih objektih že urejen dostop za invalide. Kjer ta še ni urejen, urejajo dostopnost z medsebojno pomočjo. Verske skupnosti, predvsem katoliške župnijske in romarske cerkve so v večini primerov vzpostavile klančine za dostop do sakralnih objektov, v nekaj primerih pa so namestili indukcijsko zanko. Ker je indukcijska zanka dokaj draga investicija, si je ne more privoščiti vsak župnijski urad (MIZKŠ, ukrep 3.15).

Zaposleni v javnih zavodih na področju premične kulturne dediščine se trudijo, da metode predstavitev razstav prilagajajo različnim skupinam invalidov. Najpogosteje uporabljeni načini so: priprava ustrezne tipografije in velikosti črk, berljivih tudi za slabovidne, omogočeno otipavanje nekaterih predmetov, poskusna virtualna povečava muzejskih predmetov s pomočjo sodobnih tehnologij (3D snemanje). V muzejih se nadaljuje izvajanje pedagoških in andragoških vsebin, prilagojenim invalidom (vodenje s tolmačem v slovenskem znakovnem jeziku), delavnice, v pomoč pa so tudi avdio vodniki. Pri tem igra veliko vlogo sodelovanje z različnimi invalidskimi organizacijami, še zlasti zglede je sodelovanje z Zavodom za slepo in slabovidno mladino Ljubljana (MIZKŠ, ukrepa 3.1 in 3.8).

Sektor za nepremično kulturno dediščino (MIZKŠ) je poročal, da je bila v letu 2012 zaključena celovita obnova gradu Strmol in pripadajočih pristav, kjer je bil na območju bivših gospodarskih poslopij urejen dostop za invalide. Sektor za nepremično dediščino je poročal, da je Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije v letu 2012 v okviru obnove objektov posebnega kulturnega pomena zagotovil invalidom in drugim funkcionalno oviranim osebam dostop do naslednjih stavb: Grad Rajhenburg v Brestanici, Mencingerjeva hiša v Krškem; Cerkev sv. Martina v Ponikvi pri Šentjurju, Knežji dvorec v Celju, Grad Kieselstein v Kranju (ukrep 3.1).

S projekti digitalizacije dediščine ter javno dostopnostjo podatkov registra nepremične kulturne dediščine in z njim povezanih dokumentov na spletu v INDOK Centru Direktorata za kulturno dediščino, so izboljšali dostopnost do dediščine in do informacij o njej tudi gibalno in senzorno oviranim osebam. Knjižnica INDOK Centra je vključena v sistem COBISS, kar omogoča vpogled v gradivo in olajšano medknjižnično izposajo tudi gibalno in senzorno oviranim osebam (MIZKŠ, ukrepi 3.1, 3.8 in 3.9).

Javni zavodi s področja uprizoritvene umetnosti aktivno skrbijo za neovirano dostopnost svoje infrastrukture invalidnim osebam in jim v okviru svojih prostorskih zmožnosti nudijo tudi brezplačen ogled predstav (MIZKŠ).

Sektor za umetnost (MIZKŠ) je poročal, da so bili v letu 2012 vsi javni zavodi s področja glasbene umetnosti prilagojeni potrebam invalidov. Pri tem velja še zlasti opozoriti na prenovno SNG Opera in

balet Ljubljana ter na sanacijo Cankarjevega doma, pri katerih so posebno pozornost namenili zagotavljanju čim boljših pogojev za kulturno in umetniško udejstvovanje invalidov (ukrep 3.1).

Raziskovalna dejavnost

V okviru osnutka NPK bo Služba za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) v obdobju 2013 do 2016 pripravljala Analize dostopnosti javnih kulturnih ustanov za invalide z različnih področij kulture. Le-te bodo osnova za pripravo novih (dodatnih) in specifičnih ukrepov za nadaljnje izboljšanje dostopnosti javne kulturne infrastrukture za posamezne skupine invalidov. Na podlagi posebnih analiz dostopnosti se bodo pripravljali programi za posamezne skupine invalidov. Začeli so že pripravljati Analizo dostopnosti slovenskih splošnih knjižnic za invalide v letu 2011. S pomočjo 58 splošnih slovenskih knjižnic so pridobili podatke o fizični ter informacijsko-komunikacijski dostopnosti slovenskih knjižnic za invalide. Analiza bo zaključena leta 2013. Poleg tega so pripravili tudi preglednice za Primerjalno analizo o dostopnosti slovenskih splošnih knjižnic za invalide v obdobju 2005 – 2011 (MIZKŠ, ukrepa 3.1. in 3.8).

Dogodki

Okrogle mize: »V okviru projekta Mobilizacija za javni potniški promet«, ki je bil podprt s strani Švicarskega prispevka, je društvo Focus v sodelovanju s predstavniki MZIP na regionalni ravni vzpostavilo platformo med ponudniki prevozov, občinami, civilno družbo, strokovnjaki in odločevalci na državnem nivoju. Namen okroglih miz je bil vzpostaviti prostor za razpravo o lokalnih priložnostih in izzivih rabe JPP (javnega potniškega prometa) v dialogu s celotno mrežo akterjev, ki se na lokalni in nacionalni ravni ukvarjajo s problematiko JPP. Okrogla miza je potekala v prvi polovici leta 2012 je zajemala tudi razpravo o invalidih (MZIP, Direktorat za promet).

Predstavniki MZIP, Direktorata za promet, so poročali, da so konec leta 2012 potekale aktivnosti za nabavo novih prevoznih sredstev, ki bodo prilagojena tudi za invalide in druge gibalno ovirane osebe.

V letu 2012 so bili v Arhivu RS izvedeni usklajevalni interni sestanki na temo dostopnosti do javnih ustanov, z namenom reševanja dostopa z dvizžno napravo in klančino. Ker zaradi pomanjkanja finančnih sredstev do realizacije ni prišlo, so se zaposleni trudili zagotavljati invalidom dostop do arhivskega gradiva na druge načine (MIZKŠ, ukrep 3.1).

V letu 2012, ko je prišlo do reorganizacije na ravni ministrstev, je vodja Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice s tehtnimi in upravičenimi argumenti dosegla, da je omenjena Služba ostala v starih prostorih, čeprav jo je Vlada RS nameravala preseliti, in s tem gibalno oviranim osebam še naprej zagotovila nemoten dostop do prostorov Službe (MIZKŠ, ukrep 3.1).

Kvantitativni podatki

Pri prevozi potnikov v železniškem prometu je bilo v letu 2012 opravljenih ca. 200 voženj invalidov v notranjem prometu in 40 v mednarodnem prometu (MZIP, Direktorat za promet).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Glede na pobude uporabnikov – gluhih študentov, Zveze društev gluhih in Naglušnih Slovenije ter Zavoda Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik – je MDDSZ (Direktorat za invalide) večkrat opozarjalo višje in visokošolske ustanove glede zakonske zaveze za zagotovitev tolmača slovenskega znakovnega jezika gluhim študentom tekom študijskega programa na navedenih ustanovah. Problem se namreč pojavlja v tem, da si višje in visokošolske inštitucije razlagajo Zakon o uporabi znakovnega jezika na način, da so vavčerji, do katerih so upravičeni gluhi študenti namenjeni zagotovitvi tolmača tekom rednega študijskega procesa, kar je povsem nepravilno. Višje in visokošolske inštitucije morajo namreč skupaj z gluhim študentom pripraviti individualizirani program, v katerem se določi možnost sporazumevanja gluhega študenta na drugačen način (npr. s tolmačem), ki je zanj sprejemljiv. Sredstva morajo višje in visokošolske institucije zagotoviti v letnih načrtih.

Na MIZKŠ (Sektor za investicije v predšolsko in šolsko infrastrukturo) menijo, da bi bila nujna vzpostavitev evidenc o številu invalidom že prilagojenih vrtcev in šol. Prav tako, bi bilo po njihovem mnenju potrebno pridobiti mnenja uporabnikov tovrstnih stavb in jih sistematično obdelati.

V svojih poročili so muzeji opozorili zlasti na problem dostopnosti gradov in muzejev za invalide, na probleme povezane z visokimi stroški izvedbe ustreznih prilagoditev za invalide pri spomeniško zaščiteneh stavbah, na pomanjkanje finančnih sredstev za izvedbo ustreznih prilagoditev dostopa do stavb in prostorov ter za prilagoditev obstoječih stalnih razstav za invalide, na pomanjkanje ustrezno izobraženega kadra za delo z različnimi skupinami invalidov oz. obiskovalcev s posebnimi potrebami (posebej pomanjkanje znanj s področja specialne metodike in didaktike) (MIZKŠ).

Slovenski arhivi opozarjajo na otežen dostop ali nedostopnost čitalniških prostorov, sanitarij, upravnih ter drugih prostorov za uporabnike in zaposlene z gibalno in senzorno oviranostjo (MIZKŠ).

Zaradi znižanja proračunskih sredstev ni bil izveden Javni razpis za sofinanciranje spomeniškovarstvenih projektov (MIZKŠ).

Sektor za umetnost (MIZKŠ) opozarja na probleme s fizično dostopnostjo in ustrezno opremo prostorov v slovenskih gledališčih in razstavnih prostorov. Opozarjajo tudi na neustreznost zakonsko sprejetih normativov, ki ovirajo ustrezno urejanje dostopa za različne skupine invalidov.

Na MIZKŠ (Direktorat za kulturno dediščino) menijo, da bi bilo v primeru spomeniško zaščiteneh stavb, do katerih dostopa ni mogoče prilagoditi invalidom oz. je to povezano z visokimi stroški, potrebno razmisliti o gradnji novih objektov, ki bi v celoti izpolnjevala mednarodne standarde na področju dostopnosti.

V INDOK Centru predlagajo, da se pri projektih digitalizacije in predstavitev digitalne dediščine na spletu v večji meri vključuje standarde in tehnične možnosti, ki omogočajo dostop tudi za uporabnike z omejenimi možnostmi.

Gledališča: ureditev infrastrukture, sanitarij, ureditev in razširitev dvoran in prilagajanje tehničnih in komunikacijskih zmožnosti (napeljava indukcijske zanke v dvorane; nadnapisi; prevodi v znakovni jezik; ureditev ustreznih spletnih strani javnih zavodov v skladu z EU standardi za dostopnost – rešitve za gluhe in naglušne ter slepe in slabovidne ...).

V Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) predlagajo, da se pri vseh stavbah MIZKŠ zagotovi dostop za gibalno ovirane osebe na invalidskih vozičkih in table z napisom v Braillovi pisavi za slepe.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Programi

Društvo VIZIJA se pri izvajanju posebnega socialnega programa »Prevozi invalidov« vključuje v mrežo programov organiziranih prevozov za gibalno ovirane invalide, ki jih izvajajo invalidske organizacije in društva za osebe z gibalno oviro, kateri zaradi invalidnosti ne morejo uporabljati javnih prevoznih sredstev. Pri izvajanju programa »Posebni socialni program za zmanjšanje socialne izključenosti in dejavno staranje invalidov« opozarjajo na neupoštevanje področne zakonodaje in na obstoječe grajene ovire, ki gibalno oviranim invalidom preprečujejo vključevanje v okolje in sodelovanje v družbenih dogajanjih. Pri tem v Občini Slovenske Konjice društvo VIZIJA aktivno sodeluje v Svetu za invalide in v projektu »Občina po meri invalidov« (NSIOS, ukrepa 3.2 in 3.16).

Tudi Zveza Sonček zagotavlja prevoze uporabnikom invalidskih vozičkov predvsem na delovno mesto z 21 prilagojenimi vozili in prevoze za ostale programe Zveze in društev.

ZDIS je je tudi v letu 2012 uspešno uresničevala projekt »Občina po meri invalidov«, ki ga izvaja že od leta 2003. V letu 2012 so listino prejele MO Ptuj, MO Murska Sobota in MO Nova Gorica. Projekt je primer dobre prakse in usklajenega medsebojnega sodelovanja različnih akterjev v lokalni skupnosti, ki skozi izvajanje mnogoterih aktivnosti krojijo vsakdanje življenje vseh občanov, ne samo invalidov (NSIOS, ukrep 3.16).

Na povabilo Evropske komisije je bila okviru NSIOS tudi v letu 2012 sestavljena nacionalna žirija za ocenjevanje kandidatur slovenskih mest na natečaju za najbolj dostopno evropsko mesto. Na natečaju je kandidiralo mesto Maribor (NSIOS, ukrepi 3.1, 3.4, 3.11).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS je Ustavno sodišče RS opozoril na tri nerešene zadeve, ki obravnavajo pravice invalidov pri volitvah. Čeprav je bila Slovenija med prvimi državami, ki so ratificirale Konvencijo o pravicah invalidov (ratificirala jo je leta 2008), pa implementacija Konvencije na področju volitev poteka zelo počasi zaradi česar Slovenija pri dostopnosti volilnih postopkov in volišč in pri varovanju pravice do tajnega glasovanja invalidov ne zaostaja le za evropskimi demokracijami, ampak tudi za državami tretjega sveta. Kljub večkratnim pozivom na Državno volilno komisijo in na pristojna ministrstva, da se v skladu s konvencijo zagotovi dostopnost volišč, obrazcev, gradiv, obvestil in drugih informacij, to še vedno ni v polnosti zagotovljeno. Tako so se tudi na predsedniških volitvah, ki so bile 4. 12. 2012, invalidi še vedno srečevali z grajenimi ovirami in nedostopnostjo velike večine volišč. Prav tako tudi obvestila in gradiva, ki jih volivci prejmejo na dom, niso bila dostopna v invalidom ustrezni in uporabni obliki. Obrazec za sporočilo o glasovanju na dostopnem volišču in drugi obrazci, ki so bili leta 2008 dostopni v spletni obliki, niso bili na voljo v dostopni obliki niti v brajici. Posebej pa je nesprejemljivo, da država za invalide uredi dostopna volišča, ki so pogosto tudi deset in več kilometrov oddaljena od bivališč, medtem ko ostali državljani lahko volijo praktično v domači ulici. Opozarjajo, da veljavna ureditev dostopnosti volišč in ureditev glasovanja invalidov povzroča teptanje dostojanstva invalidov (ukrepi 3.1, 3.7 in 3.9).

Na Zvezi Sonček pogrešajo prilagojena vozila v medkrajevnem prometu ali pa zagotovljeno financiranje prevoza z prilagojenimi vozili za invalide, ki živijo v predelih, kjer ni mestnega prometa. Prav tako se jim zdi nedopustno, da je še vedno mnogo javnih uradov oziroma prostorov, predvsem socialnih, izobraževalnih in zdravstvenih zavodov, ki zaradi arhitektonskih ovir onemogočajo uporabnikom invalidskih vozičkov uporabo njihovih storitev.

Uresničevanje tretjega cilja

Na področju dostopnosti za invalide je vsako leto precej narejenega, predvsem s strani ministrstev in javnih zavodov, ki skrbijo za uresničevanje zakonskih in podzakonskih aktov, pravilnikov in podobnega. Kljub temu pa še vedno ostaja precej zgradb, informacij in komunikacij slabo dostopnih ali nedostopnih.

4. CILJ: na podlagi enakih možnosti in brez diskriminacije zagotavljati vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje

Ukrepi:

- 4.1 zagotavljanje enakih možnosti pri vpisu v vse izobraževalne programe;
- 4.2 zagotavljanje možnosti, da se osebe z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju vključujejo v vse ravni Posebnega programa vzgoje in izobraževanja (tudi na ravni usposabljanja za življenje in delo);
- 4.3 zagotavljanje ustreznega izvajanja, dokončanja in razvijanja sprejetih programov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja, od predšolskega, osnovnošolskega do poklicnega/srednješolskega obdobja. Posebno pozornost pri tem je treba namenjati programom zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami;
- 4.4 spodbujanje večjega vključevanja invalidov v redne oblike vzgoje, izobraževanja in usposabljanja;
- 4.5 zagotavljanje primernih prostorskih in tehničnih pogojev za uresničevanje in izvajanje programov vzgoje, izobraževanja in usposabljanja, vključno z zagotavljanjem prilagojenega prevoza;
- 4.6 zagotavljanje ustreznega števila strokovnjakov in širitev temeljnih znanj v izobraževalne programe vzgojiteljev, učiteljev in svetovalnih delavcev;
- 4.7 zagotavljanje učbenikov in učil v obliki, ki je primerna glede na vrsto invalidnosti, vključno z zagotavljanjem učbenikov za otroke, vključene v program z nižjim izobrazbenim standardom;
- 4.8 zagotavljanje ustrezne opreme za individualno uporabo za izobraževanje;
- 4.9 zagotavljanje pravice do dodatne komunikacijske opreme, ki je nujno potrebna zaradi funkcionalne oviranosti;
- 4.10 zagotavljanje podpore v obliki osebne pomoči, spremljanja in svetovanja za študente invalide;
- 4.11 zagotavljanje praktičnega usposabljanja, pripravništva in prakse v okviru srednješolskega in univerzitetnega izobraževanja pri delodajalcih s programskimi spodbudami;
- 4.12 zagotavljanje fizične pomoči vsem učencem, ki tako pomoč potrebujejo, tudi funkcionalno oviranim (zdaj je pomoč vezana le na gibalno oviranost);
- 4.13 zagotavljanje sistema štipendiranja, ki bo invalide spodbujal k doseganju višje izobrazbe;
- 4.14 zagotavljanje primernih nastanitvenih zmogljivosti za bivanje študentov invalidov;
- 4.15 spodbujanje opravljanja prakse študentov in dijakov invalidov v organih državne uprave;
- 4.16 razvijanje in podpiranje vseživljenjskega učenja odraslih invalidov, brezposelnih in zaposlenih;
- 4.17 spodbujanje učenja znakovnega jezika kot drugega jezika;
- 4.18 spodbujanje dvojezičnega izobraževanja gluhih.

Nosilci:

Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, MDDSZ, MZ, Zavod Združenje tolmačev za slovenski znakovni jezik, izobraževalne ustanove, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MIZKŠ

Sprejeta zakonodaja

Uredba o javnem financiranju visokošolskih zavodov in drugih zavodov⁸ daje podlago za financiranje ustvarjanja pogojev za povečanje vključenosti študentov s posebnimi potrebami.

⁸ Ur. l. RS, št. 7/11, 34/11 Odl. US in 64/12, 19. člen (razvojni steber financiranja), zadnji odstavek

Resolucija o Nacionalnem programu visokega šolstva 2011–2020⁹ v poglavju o socialni razsežnosti, poudarja prilagoditev študijskih pogojev študentom s posebnimi potrebami (ukrepi 4.10, 4.11, 4.12, 4.13 in 4.14).

Programi

V letu 2012 je bilo odprto tretje javno povabilo za sofinanciranje usposabljanj zaposlenih v podjetjih. Sredstva so bila zagotovljena v okviru Evropskega socialnega sklada (v nadaljevanju: ESS), institucionalni partner MDDSZ, ki je bil zadolžen za izvedbo povabila, je bil Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendije. Višina razpisanih sredstev je bila 4.000.000,00 EUR. Na MDDSZ so sofinancirali splošna in posebna usposabljanja zaposlenih, starejših od 50 let, na kar se je vezala tudi višina sofinanciranja. Javno povabilo je bilo izvedeno v okviru potrjenega programa »Usposabljanje in izobraževanje za zaposlene 2011«, za katerega je bila priglašena shema državne pomoči »Programi usposabljanj«. Uredba komisije (ES) št. 800/2008, ki opredeljuje vrste pomoči, med posebne ciljne skupine, ki jim je namenjena še posebna skrb, prišteva tudi invalide. Kadar je usposabljanje namenjeno invalidom, se intenzivnost pomoči poveča za 10 odstotnih točk. To pomeni, da je podjetje, ki je pridobilo sredstva iz naslova tega javnega povabila, za zaposlenega s statusom invalida pridobilo za 10 % višja sredstva kot podjetja, ki so kot projekt prijavila usposabljanje delavcev, ki niso imeli statusa invalidov (MDDSZ).

Na Inšpektoratu za šolstvo in šport (MIZKŠ) so v letu 2012 opravljali nadzor nad izvajanjem zakonov ter drugih predpisov in pravnih aktov, ki urejajo organizacijo in opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja ter domove za učence in dijaške domove.

Raziskovalna dejavnost

Urad za razvoj izobraževanja na MIZKŠ je poročal, da se je julija 2012 zaključila razvojno-raziskovalna naloga z naslovom »Socialna integracija mladih v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem«, v okviru katere so preučevali tudi vključevanje otrok s posebnimi potrebami. Nosilec naloge je bil FDV UL.

V letu 2012 se je zaključil tudi projekt, ki ga je financiral ESS z naslovom »Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami«. Nosilec projekta je bila Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: SOUS). Projekt je vključeval: izvajanje programa z naslovom »Druga priložnost«, program priprave na samostojnost po zaključenem šolanju, program karijerne vzgoje in strategij dela za izvajanje svetovanja za izobraževanje in poklic oseb s posebnimi potrebami, ipd. (ukrepi 4.3, 4.4, 4.10, 4.11 in 4.16).

Dogodki

V letih 2011 in 2012 je inšpektorica za šolstvo Romana Čepin izvedla več predavanj o ugotovitvah inšpekcijskih nadzorov v javnih zavodih, ki so se nanašali na postopek izobraževanja otrok s posebnimi potrebami. Ciljne skupine predavanj so bili: ravnatelji javnih zavodov, svetovalni delavci v javnih zavodih, svetovalci Zavoda RS za šolstvo, OE Ljubljana, in svetovalci, ki vodijo postopke usmerjanja na področju celotne države (ukrepa 4.2 in 4.3).

Organizirana je bila zaključna konferenca, kjer je potekala javna predstavitev programa »Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami« (MIZKŠ, Urad za razvoj izobraževanja).

V letu 2012 so v Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) za potrebe kataloga za prireditve »Kulturni bazar 2012« pripravili štiri ikone (simbole) za pripadnike različnih skupin invalidov, ki so v Katalogu označevale posamezne kulturne prireditve in druge aktivnosti, namenjene posameznim skupinam invalidov. Na Kulturnem Bazarju 2012 so marca 2012 različne šole in druge

⁹Ur. l. RS 41/11

vzgojno-izobraževalne ustanove predstavile učiteljem, vzgojiteljem in tudi širši javnosti svoje projekte in aktivnosti s področja kulture, ki so jih izvedle v letu 2012.

Oktober 2012 so v Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) argumentirali ustreznost uporabe pojma »intelektualno ovirane osebe«, ki ga je problematiziral Sektor za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Pojem se nanaša na osebe z disleksijo, osebe z motnjami branja, za osebe s težjo poškodbo glave in osebe z različnimi motnjami v duševnem razvoju. (ukrepi 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.6, 4.11 in 4.16).

Kvantitativni podatki

V nadaljevanju se nahajajo podatki MIZKŠ, Sektorja za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, na osnovi pravil, ki izhajajo iz Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in iz drugih podzakonskih pravnih aktov s področja vzgoje in izobraževanja.

V šolskem letu 2011/2012 je bilo izdanih 7.287 odločb o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami, od katerih je bilo v 654 primerih odločeno, da usmeritev ni potrebna (»se ne usmeri«).

Število otrok s posebnimi potrebami, ki so jim bile izdane odločbe o usmeritvi glede na motnjo:

- 2.444 otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- 2.029 otrok z večimi motnjami,
- 752 dolgotrajno bolnih otrok,
- 530 otrok z govorno-jezikovnimi motnjami,
- 403 otrok z motnjami v duševnem razvoju,
- 124 gibalno oviranih otrok,
- 107 gluhih in naglušnih otrok,
- 59 otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami,
- 38 slepih in slabovidnih otrok,
- 19 otrok z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi.

Preglednica 2: Število predšolskih s posebnimi potrebami v različnih oblikah vzgoje in izobraževanja v šolskem letu 2011/12

	Število učencev v šolskem letu 2011/2012
Predšolski otroci v prilagojenem programu z dodatno strokovno pomočjo	853
Predšolski otroci v posebnih oddelkih pri vrtcih (razvojni oddelki pri vrtcih)	230
Predšolski otroci v prilagojenem programu za slepe, gluhe in gibalno ovirane	48*

Vir: SURS

* MIZKŠ

V programu osnovnošolskega izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo je bilo v šolskem letu 2011/2012 skupno 8.641 učencev, od tega:

- 4.275 učencev s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- 1.551 dolgotrajno bolnih,
- 1.227 učencev z govorno-jezikovnimi motnjami,
- 375 učencev z mejnimi intelektualnimi sposobnostmi,
- 277 gibalno oviranih,
- 189 gluhih in naglušnih,
- 78 učencev s čustvenimi in vedenjskimi motnjami,
- 59 slepih in slabovidnih ter
- 6 učencev z lažjo motnjo v duševnem razvoju.

V programe splošnega ter strokovnega in poklicnega izobraževanja s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo je bilo v šolskem letu 2011/2012 vključenih 3.159 dijakov, od tega:

- 1.822 dijakov s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- 594 dolgotrajno bolnih,
- 207 dijakov s kombiniranimi motnjami,
- 157 dijakov z lažjo motnjo v duševnem razvoju,
- 131 gibalno oviranih,
- 117 dijakov z govornimi motnjami,
- 98 gluhih in naglušnih,
- 44 dijakov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter
- 34 slepih in slabovidnih.

V prilagojene programe osnovnošolskega izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom je bilo v šolskem letu 2011/2012 vključenih skupno 219 učencev. Od tega:

- 192 gluhih in naglušnih,
- 23 gibalno oviranih ter
- 4 slepih in slabovidnih.

V prilagojene programe poklicnega in strokovnega srednješolskega izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom je bilo v šolskem letu 2011/2012 vključenih skupno 193 dijakov. Od tega:

- 123 gibalno oviranih,
- 58 gluhih in naglušnih ter
- 12 slepih in slabovidnih.

V prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom je bilo v šolskem letu 2011/2012 vključenih 1.358 učencev v osnovnih šolah s prilagojenim programom in oddelkih s prilagojenim programom pri rednih osnovnih šolah.

V posebni program vzgoje in izobraževanja za učence s posebnimi potrebami je bilo v šolskem letu 2011/2012 vključenih 1.019 učencev v osnovnih šolah s prilagojenim programom in oddelkih posebnega programa pri rednih osnovnih šolah.

V vzgojni program za učence in dijake s posebnimi potrebami, ki se izvaja v okviru zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in v domovih za učence pri osnovnih šolah s prilagojenim programom, je bilo v okviru 16 zavodov in šest domov za učence v šolskem letu 2011/2012 skupno vključenih 780 učencev in dijakov.

V programe individualizirane vzgoje in izobraževanja je bilo v šolskem letu 2011/2012 vključenih 11.237 učencev v osnovnih šolah s prilagojenim programom in v osnovnih šolah pri zavodih ter 3.159 dijakov v srednjih šolah pri zavodih.

V letu 2011/2012 je bilo težje in težko gibalno oviranim učencem dodeljenih skupno 163, težje in težko gibalno oviranim dijakom pa skupno 67 spremljevalcev za zagotavljanje fizične pomoči. V zavode in rejniške družine je bilo nameščenih 297 učencev in dijakov s posebnimi potrebami, ki jim zaradi oddaljenosti kraja prebivališča do kraja vzgoje in izobraževanja ni bilo mogoče zagotoviti prevoza, 244 učencev pa v domove pri osnovnih šolah s prilagojenim programom.

V šolskem letu 2011/2012 je bila skupno 2.025 učencem s posebnimi potrebami iz sedmega, osmega in devetega razreda osnovne šole priznana pravica do podaljšanega bivanja.

Pravica do brezplačnega prevoza za otroke s posebnimi potrebami in njihovega obveznega spremljevalca je bila zagotovljena 12 predšolskim otrokom in 354 učencem.

Inšpektorat RS za šolstvo in šport je v letu 2012 izvedel šest inšpekcijskih nadzorov, ki so se nanašali na problematiko otrok s posebnimi potrebami. Natančneje, na neizvajanje odločb o usmeritvi, na nepravilne prilagoditve pri preverjanju znanja otrok s posebnimi potrebami, na zagotavljanje primerne kadra za pomoč otrokom, ki jim je bila izdana odločba o usmeritvi, itn. V letu 2012 so vodili tudi prekrškovne postopke, ki so se nanašali na neizvajanje pravnomočne in dokončne odločbe o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami s strani šole. V šestih primerih so bili kršitelji ravnatelji šol in javni zavodi kot pravne osebe. V letu 2012 so izvedli tudi 10 postopkov zoper starše otrok, ki skladno s pravnomočno in dokončno odločbo o usmeritvi, otroka s posebnimi potrebami niso vključili v prilagojen program (MIZKŠ, ukrepi 4.1, 4.2, 4.3, 4.4 in 4.6).

V okviru ukrepa 4.16 so na MDDSZ v letu 2012 podjetjem iz naslova sofinanciranja usposabljanj izplačali sredstva iz proračuna v višini 3.876.177,66 EUR, vključenih je bilo 3.720 zaposlenih, starejših od 50 let, od tega 12 invalidov.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Inšpektorat RS za šolstvo in šport predlaga večje povezovanje Inšpektorata RS za šolstvo in šport s strokovnjaki s področja usmerjanja otrok s posebnimi potrebami (Zavoda RS za šolstvo), ter večji poudarek na preventivnem delovanju inšpekcijske službe v smislu seznanjanja učiteljev in svetovalnih delavcev s pravicami otrok s posebnimi potrebami in s cilji API, še posebej s 4. ciljem (ukrepi 4.1, 4.2, 4.3 in 4.4).

V Službi za kulturne raznolikosti in človekove (MIZKŠ) pravice predlagajo, da se v prihodnje še več pozornosti nameni tistim vzgojnim in izobraževalnim projektom ter programom s področja kulture in umetnosti, ki so namenjeni tudi invalidom ter so prilagojeni njihovim potrebam in zmožnostim. Še prav posebno pozornost pa naj se nameni spodbujanju kulturne in umetniške ustvarjalnosti med otroci in mladostniki s posebnimi potrebami.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS, Zveza Sonček

Programi

Društvo študentov invalidov Slovenije (v nadaljevanju: DŠIS) je v letu 2012 z izvajanjem programov »Služba za pomoč študentom invalidom«, »Osebna asistenca« in »Prevozi« zagotavljalo podporo več kot sto študentom invalidov v Ljubljani in Mariboru. Služba za pomoč študentom invalidom izvaja naslednje dejavnosti:

- Služba za študij se ukvarja z vsemi vprašanji v zvezi s študijem študentov invalidov, kot so vpis, študijski pogoji, dostopnost, prilagoditve, študijske obveznosti in napredovanje v višji letnik. Služba zbira informacije in jih posreduje uporabnikom, po potrebi pa tudi neposredno posreduje na fakultetah in pri drugih pristojnih službah.
- Služba za socialna vprašanja nudi pomoč pri urejanju bivanjskih vprašanj študentov invalidov, kot so bivanje v študentskih domovih, organizacija osebne asistencе in nege ter organizacija prilagojenih prevozov.
- Služba za pravno pomoč zbira informacije v zvezi s pravnimi vprašanji študentov invalidov, kot so pravice in ugodnosti, ter jih posreduje uporabnikom.

S programom Osebna asistenca DŠIS zagotavlja osebno pomoč vsem tistim študentom invalidom, ki sami ne morejo ali težko opravljajo vsakodnevna opravila. Gre za podporo, ki je nujno potrebna, če želi študent invalid nemoteno študirati. Cilj programa je tudi pripraviti uporabnike za samostojno življenje v okolici, ki jih obkroža, ter jim omogočiti enake pogoje za študij, kot jih imajo ostali študentje.

Bistvo programa je nekoliko olajšati stisko članov in jim omogočiti, da se posvetijo študiju kot primarni dejavnosti. Preden začnejo normalno študirati, si morajo organizirati vrsto stvari (npr. najti ustrezne bivalne prostore, priskrbeti tehnične pripomočke in ustrezno računalniško opremo, priskrbeti spremljevalce, ki jim bodo pomagali pri vsakdanjem življenju in študiju), ki s študijem nimajo kaj dosti opraviti. S tem programom izboljšajo življenjske pogoje študentom invalidom, ki lahko posledično več moči usmerjajo v študijske obveznosti. Za nemoteno in hitro delovanje programa skrbi strokovna ekipa društva, sestavljena iz strokovnih delavcev in sodelavcev, koordinatorjev, zaposlenih asistentov in prostovoljcev. Zaposleni osebni asistenti in prostovoljci uporabnikom nudijo pomoč pri osebnih in vsakodnevnih opravilih, spremljanje ter asistenco pri študijskih opravilih.

Program »Prevozi« za študente invalide omogoča študentom invalidom, da se vsakodnevno brezplačno vozijo do fakultet in drugih ustanov. S programom »Prevozi« je torej zagotovljen nemoten, varen in pravočasen dostop do fakultet (NSIOS, ukrep 4.10).

V letu 2012 ni bilo programskih spodbud, ki bi študentom invalidom omogočale prakse ali druga praktična usposabljanja pri delodajalcih, zato se je DŠIS odločilo, da v okviru projekta »Aktiven po študiju« začne s posebnimi praksami za študente invalide. Te potekajo v prostorih društva, so individualno usmerjene in omogočajo, da praktikanti v konkretnem delovnem okolju pridobivajo praktična znanja. Gre za večšine, ki so sestavni del vsakega delovnega procesa in nadgradnja osnovnega znanja s posameznih študijskih smeri (NSIOS, ukrep 4.11).

ZDIS je v okviru posebnih socialnih programov na državni ravni izvedla tri dvodnevna usposabljanja za zaposlene in brezposelne invalide (iskalce zaposlitve) in tri dvodnevna usposabljanja za invalide, ki prostovoljno delujejo za invalide. Usposabljanja so vključevala tudi predavanja in delavnice (NSIOS, ukrep 4.16).

Iz Zveze Sonček poročajo, da so izvedli tečaj znakovnega jezika. Izvajajo tudi programe usposabljanja asistentov otrok v šolah.

Kot vodja konzorcija je SOUS v letu 2012, skupaj z nekaterimi članicami, izvajala in zaključila na javnem razpisu Ministrstva za šolstvo in šport izbran projekt »Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami – druge priložnosti – ESS 4«. Projekt je bil pridobljen v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013. Cilji projekta so bili večinoma doseženi. Projekt se je v letu 2012 zaključil s konferenco.

Dogodki

SOUS je skupaj s Društvom specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (DSRP) organiziral vsakoletne izobraževalne dneve – dvodnevno srečanje strokovnih delavcev, ki je bilo uspešno organizirano 3. in 4. aprila na Ptujju na temo: »Pomen komunikacije pri delu z osebami s posebnimi potrebami in za njih«.

V sodelovanju z Evropskim združenjem ponudnikov socialnih storitev za ljudi z invalidnostjo (EASPD) je bila 24. in 25. maja 2012 v Ljubljani organizirana mednarodna konferenca EASPD in SOUS na temo »JAZ in JAZ - Duševno zdravje in motnja v razvoju – dvojna diagnoza«. Mednarodno konferenco na temo »dvojna diagnoza«, ki pomeni motnjo v duševnem razvoju in težave v duševnem zdravju skupaj, je spodbudila vse večja ozaveščenost o tovrstnih težavah ljudi s posebnimi potrebami in z njo povezane povečane potrebe po dodatnem znanju tako njih samih kot tudi ljudi v njihovi okolici. Raziskave zadnjih let so pokazale, da se posamezniki te ciljne skupine soočajo celo z večjim rizikom psiholoških problemov kot populacija brez motenj (SOUS).

Na razvojnem področju je SOUS, v sodelovanju z MDDSZ in MIZKŠ, 29. 8. 2012, organizirala okroglo mizo na temo »Problematika funkcionalno oviranih mladostnikov po zaključku vzgojno izobraževalnega usposabljanja«. Podprte so bile pobude iz prakse premostitvenih oblik nadaljnega izobraževanja ali usposabljanja za lažjo vključitev na trg dela.

Kvantitativni podatki

Predstavniki Zveze Sonček so poročali o 67 udeležencih usposabljanja za asistente.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Politika države na področju visokega šolstva se po mnenju predstavnikov NSIOS iz leta v leto bistveno ne spreminja. Sistem ostaja posredno podprt s strani pristojnih ministrstev, neposredno pa so v podporo vključene invalidske in druge nevladne organizacije (npr. ŠOU Ljubljana). Fakultete in drugi visokošolski zavodi v skladu z internimi akti vzpostavljajo različne oblike pomoči in podpore za študente invalide ter tako prispevajo k izboljšanju študijskih pogojev. Kljub temu pa ostajajo vitalnega pomena programi invalidskih organizacij, zlasti DŠIS, ki nudijo pomoč študentom vseh vrst invalidnosti na območjih univerzitetnih središč.

Pri vpisu v visokošolske programe imajo kandidati s posebnimi potrebami pravico opravljati maturo pod posebnimi pogoji, med katerimi je zelo pomembna možnost opravljanje mature v dveh delih. V postopku razvrščanja kandidatov na izbrane študijske smeri, pa imajo v primeru, da ne dosežejo predpisanega števila točk za izbrano fakulteto pravico, da se na to fakulteto vpišejo, če dosežejo 85 % predpisanih točk. V začetku leta 2013 je bil sprejet Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o razpisu za vpis in izvedbi vpisa v visokem šolstvu,¹⁰ ki je prag potrebnih točk dvignil na 90 %. Predstavniki NSIOS menijo, da ta ukrep ni bil potreben, saj ne bo prinesel bistvenih sprememb (ukrep 4.1).

Kljub sprejemu Zakona o izenačevanju možnosti invalidov na NSIOS še vedno čakajo na začetek izvajanja pravilnika, ki bi vsem osebam s funkcionalno oviranostjo omogočil pridobitev dodatne komunikacijske opreme. Ta je še posebej pomembna v izobraževalnem procesu. Slepí in slabovidni študenti bi v času študija morali imeti pravico do ustrezne strojne in programske opreme (ukrep 4.9).

S sprejetjem interventnega zakona se zmanjšujejo dodatne strokovne pomoči, saj se s predlagano spremembo učna pomoč kot oblika dodatne strokovne pomoči v postopkih usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, ne bo več določala. Predlagana rešitev je po mnenju predstavnikov NSIOS nesprejemljiva in diskriminatorna (ukrepi 4.2, 4.6 in 4.10).

Predstavniki Zveze Sonček obžalujejo, ker se v Sloveniji še vedno vztraja na ločenem šolskem sistemu, ki šolsko populacijo otrok izobražuje po različnih programih na različnih lokacijah, saj redne osnovne šole nimajo oddelkov z nižanim izobrazbenim standardom, ki bi omogočila otrokom z motnjami v duševnem razvoju obiskovati pouk v redni šoli. Tudi najtežje telesno in intelektualno ovirani otroci niso vključeni v šolske institucije in so največkrat vključeni v programe institucij, ki so lokacijsko izven šolskih okolišev. Uvajanje kategorije otrok z avtizmom uvaja celo segregacijo znotraj populacije otrok s posebnimi potrebami.

Uresničevanje četrtega cilja

Ministrstva in javni zavodi so v letu 2012 večinoma skrbeli za nadzor nad izvajanjem že obstoječih zakonov, invalidske organizacije pa so nudile dodatno pomoč za učence, dijake in študente ter usposabljanje za nudenje te pomoči.

¹⁰ Ur.l. RS, št. 7/2013

5. CILJ: invalidom zagotavljati dostop do dela in zaposlitve brez diskriminacije v delovnem okolju, ki je invalidom odprto, vključujoče in dostopno

Ukrepi:

- 5.1 dosledno izvajanje Direktive Evropske unije 2000/78 o enaki obravnavi na vseh področjih zaposlovanja in dela, prilagoditev zakonodaje tej direktivi, dosledno izvajanje Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov ter podzakonskih aktov;
- 5.2 čimprejšnja vključitev brezposelnih invalidov v eno od dejavnih oblik obravnave, da se bo povečala zaposljivost in zviševala kakovost življenja;
- 5.3 izboljšanje razmerja med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev na območnih službah Zavoda za zaposlovanje;
- 5.4 zagotavljanje programov strokovnega izobraževanja za rehabilitacijske svetovalce, komisije Zavoda za zaposlovanje, strokovne delavce in izvedence Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, koncesionarje zaposlitvene rehabilitacije, izvajalce programov socialne vključenosti, zaposlitvene centre in invalidska podjetja;
- 5.5 spodbujanje in nudenje podpore vključevanju invalidnih žensk na trg dela;
- 5.6 dopolnjevanje mreže izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije in socialne vključenosti, da bo vključitev omogočena vsem invalidom, ne glede na kraj bivanja in vrsto ali stopnjo invalidnosti;
- 5.7 vzpostavljanje jasnih meril za obveznost vključevanja brezposelnih invalidov, ki prejemajo denarno nadomestilo ali denarno socialno pomoč, v delo oziroma zaposlitev ali programe usposabljanja, izobraževanja in zaposlovanja;
- 5.8 izboljšanje zaposljivosti invalidov s kombiniranjem zaposlitveno-izobraževalnih programov in začasnega zaposlovanja v okviru netržnih zaposlitvenih možnosti ter drugih možnosti subvencioniranega zaposlovanja;
- 5.9 vzpostavljanje sistema, ki bo omogočal prehod invalida iz statusa uživalca socialnih pravic v status iskalca zaposlitve ali zaposlene osebe ter obratno (omogočiti invalidom mirovanje pridobljenih pravic po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb ali Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju za čas njihove vključitve v delovno okolje s sklenjenim delovnim razmerjem ali zaposlitvijo na delovnem mestu);
- 5.10 razvijanje programov učnih delavnic in učnih podjetij;
- 5.11 uveljavljanje pravice do poklicne rehabilitacije tudi za invalide, ki so zaposleni za krajši delovni čas od polnega;
- 5.12 zvišanje nadomestil delovnim invalidom za čas poklicne rehabilitacije ter zagotavljanje nagrade drugim invalidom, kar bo pripomoglo k večji motiviranosti invalidov za uveljavljanje te pravice in dejavnejšemu reševanju njihovih zaposlitvenih ovir in težav;
- 5.13 odpravljanje ovir za kombinacijo delne zaposlitve in delne upokojitve tudi pri invalidih, ki ne morejo uveljavljati teh pravic po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (invalidi, ki nimajo statusa delovnega invalida);
- 5.14 spodbujanje zaposlovanja invalidov s težjo zaposlitveno oviranostjo na odprtem trgu dela, v zaposlitvenih centrih oziroma invalidskih podjetjih;
- 5.15 nadaljnje vzpostavljanje in operacionalizacija izvajanja podpornega zaposlovanja v praksi;
- 5.16 spodbujanje povečevanja kakovosti zaposlovanja in razvoja človeških virov v invalidskih podjetjih in zaposlitvenih centrih;
- 5.17 poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo izvedenci na Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje;
- 5.18 vzpostavljanje programov izobraževanja, ozaveščanja in obveščanja za delodajalce;
- 5.19 spodbujanje inovativnih projektov in primerov dobre prakse za usposabljanje in zaposlovanje invalidov brez diskriminacije na podlagi spola;
- 5.20 spodbujanje usposabljanja in zaposlovanja invalidov v organih državne uprave;
- 5.21 ozaveščanje in preprečevanje šikaniranja na delovnem mestu zaradi invalidnosti;
- 5.22 zagotavljanje podpore delodajalcem pri razvijanju poklicne kariere zaposlenega invalida;

5.23 zagotavljanje podpore delodajalcem za zagotavljanje ustreznih tehničnih pripomočkov in prilagoditev delovnih mest za vse invalide.

Nosilci:

MDDSZ, ZRSZ, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ), Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo, Sklad za spodbujanje zaposlovanja invalidov, gospodarske zbornice, obrtne zbornice, reprezentativni sindikati, Socialna zbornica Slovenije, univerze, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

ZPIZ, ZRSZ, MDDSZ, MIZKŠ, Ministrstvo za pravosodje in javno upravo (v nadaljevanju: MPJU), Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča (v nadaljevanju: URI – Soča)

Sprejeta zakonodaja

Državni zbor RS je na seji 4. decembra 2012 sprejel nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 96/12 in se je začel uporabljati s 1. 1. 2013 (v nadaljevanju: ZPIZ-2).

ZPIZ-2 se nanaša na 5. cilj API 2007-2013 v naslednjem:

- Pravico do poklicne rehabilitacije pridobi po ZPIZ-2 tudi zavarovanec, pri katerem je nastala II. kategorija invalidnosti, ki se glede na preostalo delovno zmožnost lahko usposobi za drugo delo, ki ga bo opravljal s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno in na dan nastanka invalidnosti še ni dopolnil 50 let starosti (ukrep 5.11).
- Nadomestilo za čas poklicne rehabilitacije se po ZPIZ-2 odmeri v višini 130% invalidske pokojnine, ki bi zavarovancu pripadala na dan nastanka invalidnosti (po zakonu, ki je veljal do 31. 12. 2012 je znašalo nadomestilo 100% invalidske pokojnine, ki bi zavarovancu pripadala na dan nastanka invalidnosti), vendar največ v višini 57,25 % najvišje pokojninske osnove. S tem je v ZPIZ-2 upoštevan predlog ZPIZ iz leta 2007 za povečanje nadomestila za čas poklicne rehabilitacije. V višini 130% invalidske pokojnine, ki bi zavarovancu pripadala na dan nastanka invalidnosti se prizna nadomestilo za čas poklicne rehabilitacije tako zavarovancu, pri katerem je nastala II. kategorija invalidnosti, ki na dan nastanka invalidnosti še ni dopolnil 55 let starosti in se glede na preostalo delovno zmožnost lahko usposobi za drugo delo, ki ga bo opravljal s polnim delovnim časom in se ne usposablja ob delu kot tudi zavarovancu, pri katerem je nastala II. kategorija invalidnosti, ki na dan nastanka invalidnosti še ni dopolnil 50 let starosti in se glede na preostalo delovno zmožnost lahko usposobi za drugo delo, ki ga bo opravljal s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno (ukrep 5.12).
- ZPIZ-2 vsebuje tudi nekatere določbe, ki so v primerjavi s prejšnjim zakonom ugodnejše za zavarovance. Po ZPIZ-2 lahko pridobi pravice na podlagi invalidnosti širši krog zavarovancev ob izpolnjevanju pogojev, ki jih določa ZPIZ-2 za pridobitev posamezne pravice. Med načini poklicne rehabilitacije je poleg načinov, ki jih je vseboval prejšnji zakon (izobraževanje na ustreznih šolah in drugih oblikah izobraževanja; praktično delo na ustreznem delovnem mestu pri delodajalcu oziroma v drugih oblikah delovnega usposabljanja; izobraževanje ob delu s soglasjem zavarovanca, ki se bo usposabljal za drugo delo, ki ga bo opravljal polni delovni čas) dodano kratkotrajno usposabljanje in izobraževanje. Namen te novosti je povečanje možnosti zavarovancev za pridobitev pravice do poklicne rehabilitacije kot temeljne pravice iz invalidskega zavarovanja. Ugodnejša je odmera nadomestila za invalidnost delovnemu invalidu pri katerem je nastala invalidnost III. kategorije, v primeru, ko je delovna zmožnost za njegov poklic zmanjšana za manj kot 50 % ali če še lahko dela v svojem poklicu s polnim delovnim časom, vendar ni zmožen za delo na delovnem mestu, na katerem dela, v primeru, ko se zaposli na drugem delovnem mestu. Nadomestilo za invalidnost se temu delovnemu invalidu odmeri v višini 35% invalidske pokojnine, ki bi mu pripadala ob nastanku invalidnosti (po prejšnjem zakonu 25 %).

- V skladu s prehodno določbo 428. člena ZPIZ-2 z dnem uveljavitve ZPIZ-2 prenehajo veljati v tem členu naštetih podzakonski akti, Zavod jih bo na podlagi iste prehodne določbe ZPIZ-2 uporabljal do uveljavitve podzakonskih aktov oziroma splošnih aktov za izvrševanje javnih pooblastil po ZPIZ-2, kolikor niso v nasprotju z ZPIZ-2.

Čeprav je Vlada RS leta 2007 v skladu s 4. in 5. ciljem API 2007-2013 sprejela sklep št. 14100-7/2007/3¹¹ in v letu 2009 dopolnilni sklep št. 14100-3/2009/4,¹² se so z 31. 5. 2012, ko se je začel uporabljati Zakon za uravnoteženje javnih financ¹³ (v nadaljevanju: ZUJF) spremenili pogoji za opravljanje pripravništva invalidom v organih državne uprave in pogoji za zaposlovanje le-teh po opravljenem pripravništvu.

Po ZUJF-u je zaposlovanje dovoljeno le pod pogoji, ki jih določa ta zakon v 183. členu, in sicer:

(1) Ne glede na veljavne standarde in normative za posamezne dejavnosti javnega sektorja in ne glede na sprejete kadrovske načrte, programe dela, poslovne in finančne načrte posameznega proračunskega uporabnika, kot jih določajo predpisi za posamezne dejavnosti javnega sektorja, je zaposlovanje dovoljeno le pod pogoji, ki jih določa ta zakon.

(2) Zaposlovanje je dovoljeno na podlagi soglasja, ki ga mora uporabnik proračuna pridobiti pred začetkom postopka zaposlitve.

(3) Zahteva za izdajo soglasja mora vsebovati obrazložitev razlogov za zaposlitev, oceno doseganja zmanjševanja zaposlenih z obrazložitvijo, oceno potrebnih sredstev za plače v primerjavi z zagotovljenimi sredstvi v finančnem načrtu za ta namen z obrazložitvijo, navedbo virov za financiranje zaposlitve in druge podatke, potrebne za odločitev o izdaji soglasja.

(4) Ne glede na drugi odstavek tega člena lahko uporabnik proračuna v določenih pogojih zaposli javnega uslužbenca brez pridobitve soglasja.

Prvi odstavek 186. člena ZUJF določa, da soglasje iz drugega odstavka 183. člena izda za organe državne uprave, vlada, na predlog ministra. Iz navedenega torej izhaja, da je potrebno za zaposlovanje in pridobivanje soglasja za zaposlitev dosledno upoštevati ZUJF in ne sklepov Vlade RS (MPJU).

Programi

ZRSZ in MDDSZ poročata o:

- izvajanju postopkov ugotavljanja invalidnosti in priznavanja pravic do zaposlitvene rehabilitacije po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (v nadaljevanju: ZZRZI) (pridobitev mnenja o ravni znanj, sposobnosti, interesov in delovnih navad, obravnava na Rehabilitacijski komisiji, priprava mnenja RK, priprava odločb o priznanju/zavrnitvi statusa invalida in/ali pravice do storitev zaposlitvene rehabilitacije, izvedba obračuna stroškov) (ukrepa 5.1 in 5.2);
- vključevanju brezposelnih invalidov v storitve zaposlitvene rehabilitacije (priprava rehabilitacijskih načrtov, izdaja napotnic, sodelovanje na timskih obravnavah, spremljanje, evalvacija poročil, spremljanje prisotnosti, izvedba obračuna stroškov) (ukrepi 5.2, 5.5, 5.7 in 5.14);
- ocenjevanju zaposlitvenih možnosti za brezposelne invalide (priprava ocene zaposlitvenih možnosti, odločb o zaposljivosti v podporni in zaščitni zaposlitvi ter odločb o nezaposljivosti) (ukrepi 5.1, 5.14, 5.22 in 5.23);
- vključevanje invalidov v programe aktivne politike zaposlovanja (APZ) in vseživljenjsko karierno orientacijo (VKO) (ukrepa 5.2. in 5.8).

¹¹Določa, da »organi državne uprave vsako leto omogočijo opravljanje pripravništva najmanj 16 invalidom na srednji, višji, visoki ali univerzitetni stopnji izobrazbe tako, da vsako ministrstvo in skupaj vladne službe pri Generalnem sekretariatu vlade, zagotovijo vsak po najmanj eno pripravništvo« ter, da »se navedene zaposlitve ne všttevajo v kvote dovoljenega števila zaposlitev posameznega organa, določene v skladu s Skupnim kadrovskim načrtom«

¹²Določa, da »se lahko po zaključenem pripravništvu z invalidom sklene delovno razmerje za določen ali nedoločen čas, v skladu z veljavno uslužbenko in drugo delovno pravno zakonodajo«

¹³Ur. l. RS, št. 40/2012 in 105/12

Na ZPIZ-u je bila 1. 10. 2012 imenovana posebna projektna skupina za izvedbo uveljavljanja pravic po ZPIZ-2.

MIZKŠ poroča, da so:

- v Sektorju za premično kulturno dediščino – muzejska dejavnost invalidom, ki so imeli formalna znanja s področij, zastopanih v muzejih, in željo po vključitvi v delovni proces, omogočili vključitev v usposabljanje. Na ta način je bila invalidom zagotovljena možnost za zaposlitev na trgu delovne sile. Za usposabljanje za delo z invalidi je tudi v letu 2012 v okviru Pedagoške sekcije skrbela Skupnost muzejev Slovenije, ki je za zaposlene v muzejih, tudi za invalide, organizirala različne delavnice, na katerih so ti pridobivali nova znanja in veščine. Zato so pri izvajanju pedagoško andragoških vsebin pomagali študenti, opazno pa je bilo tudi povečanje števila prostovoljcev (ukrepi 5.1, 5.5, 5.8, 5.14, 5.15 in 5.19).
 - V strukturi zaposlenih v javnih zavodih s področja uprizoritvene umetnosti so tudi invalidi, tako v poslovnem, kot v umetniškem delu javnega zavoda. Skladno z njihovimi interesi in sposobnostmi jim javni zavodi zagotavljajo prilagojeno delo, delovni čas in primerno delovno okolje za čim lažjo vključitev v delovni proces. Javni zavodi vključujejo v svojo dejavnost invalide tudi kot zunanje sodelavce (npr. gledališki lektor) (MIZKŠ, ukrepi 5.1, 5.5, 5.8 in 5.19).
 - Na področju likovne umetnosti je bilo izvedeno usposabljanje za vodenje oseb z invalidnostjo po muzejih in galerijah (ukrepi 5.1, 5.5, 5.8 in 5.19).
 - V Sektorju za kulturne raznolikosti in človekove pravice so bile izvedene naslednjih aktivnostih:
 - MIZKŠ je na svojih spletnih straneh 23. 11. 2012 objavil Javni razpis ESS (Javni razpis za izbor razvojnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti v okviru Evropskega socialnega sklada v letih 2013 – 2014) Javni razpis je bil objavljen istega dne tudi v Ur. l. RS št. 88/2012. Za Javni razpis ESS, bo v letih 2013 in 2014 namenjenih skupno 4.000.000,00 EUR, od tega bodo finančna sredstva EU za razpis znašala skupno 3.400.000,00 EUR ali 85 %, slovenska udeležba pa bo znašala skupno 600.000,00 EUR ali 15 % vseh sredstev. Javni razpis ESS je namenjen med drugim tudi sofinanciranju kulturnih projektov invalidov oziroma tistih projektov, ki so namenjeni izobraževanju, usposabljanju in zaposlovanju invalidov na delih s področja kulture.
 - Jeseni 2012 so se začele priprave na izvedbo Evropskega programa 2014 – 2020. S tem v zvezi so bili do srede januarja 2013 opravljeni že trije usklajevalni sestanki skupine za integracijo, na katerih so sodelovali tudi nekateri predstavniki zunanjih javnih ustanov (predvsem muzejev, Ljudskih univerz, raziskovalnih ustanov in knjižnic). Na sestankih so že bile določene temeljne usmeritve novega Evropskega programa, v okviru katerega naj bi Slovenija od EU pridobila okoli 10.000.000 EUR. V okviru omenjenega programa naj bi v obdobju do leta 2020 pri javnih ustanovah (ne samo kulturnih) zaposlili do 25 usmerjevalcev, izobraževalcev in koordinatorjev na področju medkulturnega sodelovanja, za kar bi namenili nekaj milijonov EUR. Ta kader bi izobrazili v vrhunske strokovnjake na področju medkulturnega sodelovanja, ki bi poleg ustavno priznanih narodnih skupnosti na narodnostno mešanem območju (Italija, Madžarska), Romov in drugih etničnih oziroma narodnih skupnosti, vključevalo tudi predstavnike različnih skupin invalidov. Nепorabljená EU sredstva pa bi namenili za sofinanciranje konkretnih projektov s področja narodnih skupnosti, etničnih manjšin in invalidov.
- (ukrepi 5.1, 5.5, 5.8, 5.15, 5.19 in 5.20).

Razvojni center za zaposlitveno rehabilitacijo URI – Soča (v nadaljevanju: RCZR URI – Soča) je v letu 2012 izvajal naslednje naloge:

- Razvili so sistemski model zaposlitvene rehabilitacije, ki se osredotoča na intervizijska srečanja za vodje strokovnih timov vseh izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije. Poleg tega so pripravili spletno stran s forumom za strokovne delavce, kjer zbirajo vprašanja in odgovore iz poklicne/zaposlitvene rehabilitacije ter zaposlovanja invalidov.

- V okviru delovne skupine »Strokovne podlage za podeljevanje letnih nagrad delodajalcem za dobro prakso na področju zaposlovanja invalidom« so pripravili kriterije/merila za podeljevanje nagrade, ki jo bo razpisalo MDDSZ ter bo namenjena nagrajevanju delodajalcev na področju zaposlovanja invalidov.
- Delovna skupina za pripravo standardov storitev je v letu 2012 pripravila novosti za pripravo pilotne aplikacije sheme za individualni rehabilitacijski načrt, poskusno uporabo sheme vmesnega poročila, predlog za umestitev v informacijski sistem zaposlitvene rehabilitacije, oblikovanje Priročnika za ocenjevanje z ocenjevalno lestvico za oceno stopnje zaposlitvenih težav in ovir – merila.
- Delovna skupina na področju podpornega zaposlovanja je pripravila evalvacijo o izvajanju podpornega zaposlovanja in prilagoditvah delovnih mest, navodilo za izvajanje podpornih storitev in plačilo prilagoditev delovnih mest v skladu s spremembo zakona, dopolnitev individualnega načrta podpore, dopolnitev in uskladitev obrazca za poročilo o izvedbi storitve N ter sodelovala pri obravnavi vlog za plačilo stroškov prilagoditve delovnega mesta in sredstev za delo.
- Delovna skupina za pripravo standardov usposabljanj in znanj za strokovne delavce na področju zaposlitvene rehabilitacije se je osredotočila na pripravo izobraževanj v sodelovanju z Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije Slovenije (v nadaljevanju: ZIZRS).
- Delovna skupina za pripravo standardov kakovosti EQUASS je pripravila tri izvajalce zaposlitvene rehabilitacije za pridobitev certifikata ter zanje izvedla proces svetovanja in podpore.
- Delovna skupina za pripravo evalvacije izvajanja ZIMI je pripravila pregled izvajanja zakona po sekundarnih virih, vprašalnike za uporabnike zakona, pilotno evalvacijo in model evalviranja ter priporočila za MDDSZ.

Raziskovalna dejavnost

RCZR URI – Soča je v letu 2012 naredil evalvacijo zaposlitvene rehabilitacije na letni ravni, ki je vključevala dinamiko delovanja in strokovnega razvoja izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, evalvacijo dela z delodajalci, izhodov iz zaposlitvene rehabilitacije, sodelovanja s ključnimi sistemskimi deležniki v procesu zaposlitvene rehabilitacije, evalvacijo na ravni uporabnikov in evalvacijo na ravni napotnih ustanov.

V letu 2012 so na RCZR URI – Soča dokončali pripravo normativov na področju zaposlitvene rehabilitacije, kjer so izvedli evalvacijo normativov po trimesečjih za vse izvajalce. Nalogo stalno strokovno svetovanje so osredotočili na primerjavo vzpodbud pri zaposlovanju invalidov v državah članicah Evropske unije.

URI – Soča je nadaljeval z delom na naslednjih projektih:

- »Razvoj modela podpore za izboljšanje delovnega okolja v malih in srednje velikih podjetjih (MSP)«, katerega namen je obvladovanje in preprečevanje psihosocialnih tveganj v delovnem okolju. Projekt izvaja URI – Soča v partnerstvu z Združenjem delodajalcev ZDOPS in Konfederacijo novih sindikatov Neodvisnost KNSS (ukrep 5.18).
- »Učna delavnica - pot do znanja, izkušenj in zaposlitve - projekt Zelena dolina« (ukrep 5.10).
- Učno okolje za odrasle osebe z invalidnostjo - "Learning Environment for Disabled Users - LED", ki je namenjen izboljšanju učnega okolja za invalide z razvojem inovativnih učnih pristopov in didaktičnih pripomočkov ter razvoju kompetenc trenerjev in mentorjev v procesu usposabljanja. Poseben poudarek je namenjen učnemu okolju v prehodnih učnih podjetjih, ki naj postanejo vez med učnim in realnim delovnim okoljem in tako zagotavljajo uspešen vstop posameznika na trg dela(ukrep 5.19).
- »Co-Pro-Integration - Comprehensive Program for Social and Vocational Integration of Young Workers«, namenjen razvijanju novih izobraževalnih in pedagoških pristopov ter razvijanju podpornega modela za integracijo mladih osipnikov, tudi mladih invalidov, v delovno okolje. Partnerji naj bi pripravili program reintegracije ciljne skupine z uporabo novih tehnologij in upoštevanjem kulturnih, izobraževalnih in socialnih okoliščin projektnih partnerjev.

- Leonardo da Vinci razvoj inovacij: Dostopno video-interaktivno usposabljanje na daljavo (Accessible web based and interactive video supported skills transfer – AC Train).
- »Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela«, v okviru katerega bo pripravljen sistemski pristop z učnim načrtom vsebin za strokovne delavce, ki bodo delali pri prehodu mladih iz področja izobraževanja na trg dela.

URI – Soča poroča o naslednjih projektih, ki so se začeli v letu 2012:

- projekt CHARISM (Case management for unemployed youth) v okviru programa vseživljenjskega učenja za področje razvoja poklicnih kvalifikacij glede na potrebe trga dela – »Nove veščine za nova delovna mesta«. Projekt se osredotoča na uporabo orodja 'case management' za uspešno podporo pri integraciji mladih težje zaposljivih invalidov na trg dela. Predvideva se, da bo zgodnja identifikacija in preventiva morebitnih težav ter motivacija mladih za zaposlitev vplivala na nižje stroške zaposlovanja in krajše obdobje brezposelnosti. Osrednji cilj projekta CHARISM je najti evropsko rešitev, kako zmanjšati brezposelnost mladih težje zaposljivih in povečati njihovo zaposljivost ter pripraviti strategijo za promocijo reintegracije te ciljne skupine, ki bo vključevala metodološki pristop "Case managementa" ter izboljšala ECVET (European Credit system for Vocational Education and Training - Evropski kreditni sistem v poklicnem in strokovnem izobraževanju) in EQUAVET (European Quality strategies in Vocational Education and training).
- Projekt »Izboljšanje kompetenc strokovnjakov na področju zaposlitvene rehabilitacije za večjo zaposljivosti invalidov v Evropski Uniji«, katerega namen je zagotoviti novo obliko dodatnega usposabljanja vsem deležnikom na področju zaposlitvene rehabilitacije in spodbuditi tesnejše sodelovanje med domačimi partnerji, kakor tudi s podobnimi institucijami v državah partnericah. Cilj projekta je izboljšanje kompetenc strokovnih delavcev na področju zaposlitvene rehabilitacije na nacionalnem nivoju.
- Projekt »Spodbujanje delodajalcev, ki izvajajo socialne storitve, v socialnem dialogu (Promoting employers' social services organisations in social dialogue – PESSIS)«, ki je namenjen pregledu stanja na področju socialnih storitev ter zbiranju kvantitativnih in kvalitativnih podatkov o socialnem dialogu na področju socialnih storitev s stališč delodajalcev – izvajalcev socialnih storitev.

Dogodki

Sklad RS za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov se je pripojil Jamstvenemu in preživninskemu skladu v Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad RS.

ZPIZ, ZRSZ, MDDSZ, ZIZRS in RCZR URI – Soča so sodelovali pri pripravi in izvedbi Dnevo poklicne in zaposlitvene rehabilitacije 2012 (t.i. REHA dnevi) od 25. do 26. 9. 2012 v Portorožu. Predstavnika ZPIZ-a sta pripravila dva referata: Ukrepi za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov po ZPIZ – predstavitev primerov dobre prakse in Predstavitev nove dokumentacije za ocenjevanje invalidnosti preko ZPIZ Slovenije.

ZRSZ in MDDSZ sta sodelovala z Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije ZIZRS pri pripravi in izvedbi seminarjev s področja zaposlitvene rehabilitacije (ukrepa 5.3 in 5.4).

Za uspešnejše doseganje poenotenja kriterijev pri ocenjevanju invalidnosti so bila v letu 2012 za izvedence ZPIZ organizirana interna izobraževanja v obliki srečanj vodij služb za izvedenstvo s posameznimi invalidskimi komisijami I. stopnje. V letu 2012 so imeli izvedenci ZPIZ strokovna srečanja s specialisti različnih specialnosti na katerih so se dogovorili o enotnem pogledu na posamezne strokovne probleme pri ocenjevanju invalidnosti in jih vnesli v Izvedensko prakso Zavoda (ZPIZ, ukrep 5.4)

Izvedenci ZPIZ-a so na kongresih, izobraževanjih in srečanjih v Sloveniji in v tujini sodelovali tako aktivno kot pasivno. Vsa izobraževanja in sodelovanje izvedencev na različnih srečanjih, kongresih,

simpozijih in seminarjih so bila namenjena predvsem poenotenju kriterijev pri ocenjevanju invalidnosti in vzdrževanju visokega strokovnega znanja izvedencev.

V sklopu projekta Mobilna podporno-informacijska služba za svetovanje in povečanje socialne vključenosti ter zaposljivosti ranljivih skupin (MPIS), ki ga delno iz Evropskega socialnega sklada financira Evropska unija, je na okrogli mizi Podporno okolje za zaposlovanje oseb in ranljivih ciljnih skupin 8. 11. 2012 v Mariboru sodelovala predstavnica ZPIZ-a s prispevkom Ukrepi za ohranitev zaposlitve delovnih invalidov (podporno okolje za invalide in delodajalce) (ZPIZ, ukrepa 5.4 in 5.18).

Seminarji, posveti in konference RCZR URI – Soča:

- Interdisciplinarno timsko delo in individualni rehabilitacijski načrt v zaposlitveni in poklicni rehabilitaciji (18. in 19. april 2012),
- Uporaba različnih terapij in zaposlitvena rehabilitacija (29. junij 2012),¹⁴
- Duševno zdravje in zaposlitvena rehabilitacija (25. oktober in 13. november 2012).¹⁴

Kvantitativni podatki

V letu 2012 je na podlagi sklenjenih pogodb na novo nastopilo poklicno rehabilitacijo 120 zavarovancev. Na dan 31. 12. 2012 je bilo na poklicni rehabilitaciji skupaj 367 zavarovancev. Prevladujoči način rehabilitacije je bilo izobraževanje, v največ primerih za pridobitev 5. stopnje strokovne usposobljenosti (ZPIZ).

Po Sklepu o kriterijih, merilih in postopku za določanje višine sredstev za prilagoditev prostorov in delovnih sredstev ter usposabljanja za zaposlitev za delovne invalide¹⁵ je bilo sklenjenih 21 pogodb o prevzemu stroškov prilagoditve prostorov in delovnih sredstev v zvezi s pravico do premestitve (vrednost sklenjenih pogodb je znašala 32.273,55 EUR) in 81 pogodb o sofinanciranju programa usposabljanja/uvajanja v delo delovnega invalida na konkretnem delovnem mestu (vrednost sklenjenih pogodb je znašala 58.412,34 EUR) (ZPIZ, ukrep 5.23).

Preglednica 3: Podatki o številu vključenih v obravnavo pri rehabilitacijskih komisijah in v storitve zaposlitvene rehabilitacije, o številu izdanih odločb o zaposljivosti v zaščitni in podporni zaposlitvi ter nezaposljivosti in podatki o številu zaposlitev brezposelnih invalidov

Kategorija	Število
obravnavani na rehabilitacijskih komisijah	914
vključeni v storitve zaposlitvene rehabilitacije	1.758
invalidi, ki jim je bila izdana odločba o podporni zaposlitvi	47
invalidi, ki jim je bila izdana odločba o zaščitni zaposlitvi	88
invalidi, ki jim je bila izdana odločba o nezaposljivosti	184
brezposelni invalidi, ki so se zaposlili	2.694

Opombi: Podatki se nanašajo na ukrepe: 5.1, 5.5, 5.14

Vir: ZRSZ

¹⁴ RCZR je pri navedenih seminarjih sodeloval z Združenjem izvajalcev zaposlitvene rehabilitacije, kot nosilcem izobraževanj po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

¹⁵ Ur. l. RS, št. 34/06

Preglednica 4: Podatki o številu novo vključenih invalidov v programe APZ in v storitve za trg dela v letu 2012

Program	Število
NPK- Priprave na potrjevanje	81
NPK Potrjevanje	70
Programi institucionalnega usposabljanja	191
PUM Projektno učenje za mlade	4
Vključitev brezposelnih oseb v podporne in razvojne programe	162
Za Pokolpje - aktivno in dejavno	54
UŽU Usposabljanje za življenjsko uspešnost	78
Usposabljanje na delovnem mestu 2009/2011	2
Usposabljanje na delovnem mestu Mura d.d.	49
Usposabljanje na delovnem mestu 2012/2013	76
Programi formalnega izobraževanja 2011/2012 in 2012/2013	11
Zaposli.me 2011/2012 in 2012/2013	174
Spodbujanje zaposlovanja prejemnikov DSP	8
Javna dela	654
Javna dela II.	178
Asistentka/Asistent bom	2
Nadomestitev dela plače invalidu in težje zaposljivi osebi	9
Priložnost zame	16
Prvi izziv	23
Spodbujanje socialne vključenosti in enakih možnosti na trgu dela	23
Pomoč pri samozaposlitvi (vključuje Preveritev poslovne ideje in Delavnice za SZ)	127
Subvencije za samozaposlitev 2010-2013, 2011/2012 in 2012	71
SKUPAJ APZ	2.063
9.1.2.1. Delavnice ¹⁶ B 2012 ZRSZ	51
9.1.2.2. Delavnice B 2011 Koncesionarji	92
9.1.3.1. Delavnice C 2012 koncesionarji	114
9.1.4.1. Delavnice D 2012 koncesionarji	252
9.2.1.1. Zdravstveno zaposlitveno svetovanje 2012	512
SKUPAJ STORITVE ZA TRG DELA	1.021
SKUPAJ APZ IN STORITVE ZA TRG DELA	3.084

Opombi: Podatki se nanašajo na ukrepe: 5.2. in 5.8.

Vir: MDDSZ

Preko javnega razpisa »Asistentka/Asistent bom II«, ki sta ga pripravila MDDSZ in ZRSZ, se je zagotovilo tudi 250 delovnih mest osebnih asistentov. Za omenjeni program je v letu 2013 namenjenih 2.500.000,00 EUR.

Po podatkih Centralne kadrovske evidence državne uprave (CKEDU) je bilo v organih državne uprave (ministrstvih, organih v sestavi, vladnih službah in upravnih enotah) na dan 31. 12. 2012 zaposlenih 930 invalidov, kot kaže preglednica 5 (MPJU):

¹⁶Delavnice, v okviru storitev vseživljenjske karijerne orientacije (VKO), ki jih izvajajo koncesionarji, izbrani na podlagi javnega razpisa.

Preglednica 5: Število zaposlenih invalidov v organih državne uprave

Kategorije invalidnosti	Število invalidov
Invalid II. kategorije	148
Invalid III. kategorije	738
Vojni invalid	2
Telesna okvara	39
Ostali invalidi	3
SKUPAJ	930

Na MIZKŠ je bilo v letu 2012 zaposlenih skupno osem invalidov (podatki se nanašajo na mesec december 2012). Tako je v letu 2012 na MIZKŠ znašal delež invalidov med vsemi zaposlenimi javnimi uslužbenci na MIZKŠ 1,48 % (ukrepi 5.1, 5.5, 5.8., 5.15, 5.19 in 5.20). V Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) imajo že od septembra 2008 dalje na mestu svetovalca koordinatorja za invalidsko problematiko zaposleno osebo s statusom invalida. V letu 2012 je MIZKŠ z njo sklenilo novo pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas. Do začetka maja 2012 so imeli v Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice za čas nadomeščanja uslužbenke na porodniškem dopustu za čas enega leta na mestu svetovalke za manjšinsko problematiko zaposleno invalidno osebo, ki pa je bila po vrnitvi delavke s porodniškega dopusta maja 2012 premeščena na mesto svetovalke v Sektorju za nepremično kulturno dediščino v okviru Direktorata za kulturno dediščino.

V obdobju od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2012 sta bila v organih državne uprave zaposlena dva pripravnika invalida, v praktično usposabljanje pa so bili vključeni štirje dijaki (MPJU, preglednica 6).

Preglednica 6: Število pripravnikov invalidov, usposabljanje dijakov s posebnimi potrebami ter izvedena pridržana javna naročila za leto 2012 v organih državne uprave

Ministrstvo	MZIP	MDDSZ		MIZKŠ	MZ	MPJU	
Pripravnik	/	/		/	/	1	1
Izobrazba	/	/		/	/	diplomirani varstvoslovec (VS)	gimnazijski maturant
Sprejet v delovno razmerje za določen čas	/	/		/	/	15. 5. 2011 - 14. 1. 2012	28. 5. 2012 - 27. 11. 2012
Praktično usposabljanje za dijake	1	1		1	1	/	/
Sprejet od / do	4. 9. 2012 - 26.10. 2012	5. 3. 2012 - 23. 3. 2012	5. 9. 2012 - 28.12. 2012	5. 11. 2012 - 16. 11. 2012	4. 9. 2012 - 26. 10. 2012	/	/
Izvedeno javno naročilo po določbah 19. člena Zakona o javnem naročanju	NE	DA, 105.212,46 EUR z DDV		/	/	/	/

Postopke pridržanega javnega naročila po določbah 19. člena Zakona o javnem naročanju¹⁷ so po podatkih ministrstev izvedli le na MDDSZ in sicer v skupni višini 105.212,46 EUR z DDV.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZPIZ opozarja, da v dosedANJI praksi poenotenje strokovnih meril pri ocenjevanju invalidnosti, ki jih uporabljajo izvedenci pri ZPIZ ter ZRSZ, ni bilo možno zaradi različnosti postopkov in pravnih podlag ocenjevanja. V prihodnosti pa se predvideva ustanovitev neodvisnega Zavoda za medicinsko izvedenstvo, katerega temeljni cilj bo poenotenje kriterijev in postopkov pri oceni trajne inčasne delazmožnosti. V letu 2012 so aktivnosti v zvezi z novo organiziranostjo medicinskega izvedenstva, kljub drugačnim prizadevanjem Zavoda, zastale predvsem zaradi spremenjenih prioritet na področju javnega zdravstva (ZPIZ, ukrep 5.17).

ZRSZ in MDDSZ opozarjata na naslednje probleme pri zagotavljanju dostopa do dela in zaposlitve invalidov:

- Razmerje med številom brezposelnih invalidov in številom rehabilitacijskih svetovalcev se ne spreminja – večina jih opravlja še druge naloge s področja osnovnega kariernega svetovanja in programov zaposlovanja (aktivne politike zaposlovanja), saj ni novega zaposlovanja rehabilitacijskih svetovalcev (ukrep 5.2 in 5.4).
- Vključevanje invalidov poteka na podlagi individualnih zaposlitvenih načrtov. Delež žensk je odvisen izključno od strukture vseh brezposelnih invalidov (ukrep 5.5).
- Čakalne dobe za vključitev v storitve zaposlitvene rehabilitacije so pri nekaterih izvajalcih predolge (več kot 6 mesecev) (ukrep 5.2).
- Potrebno je širiti mrežo delodajalcev, ki jo oblikujejo posamezni izvajalci storitev (možnosti za usposabljanje) (ukrep 5.2 in 5.6).
- Potrebno bo sistemsko urediti status in pravice iz naslova vključenosti nezaposljivih oseb v programe socialne vključenosti (ukrep 5.7).

V Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) predlagajo, da bi zlasti v času gospodarske in finančne krize morali nameniti več pozornosti ranljivim skupinam, vključno z invalidi, saj so te družbene skupine v tem času še bolj ranljive in težje zaposljive. S tem v zvezi naj bi se tudi v državni upravi in v javnih kulturnih ustanovah poveča število invalidov, vključenih v izobraževanje, usposabljanje in zaposlovanje na delovnih mestih, ki so na takšen ali drugačen način povezana s kulturo in umetniško ustvarjalnostjo. Posebno pozornost naj se pri tem nameni osebam s težjo obliko invalidnosti (tetraplegiki, osebe s poškodbo glave, osebe z motnjo v duševnem razvoju itd.), saj so te na trgu dela najtežje zaposljive.

Vodje strokovnih timov pri izvajalcih zaposlitvene rehabilitacije so v intervizijskih srečanjih RCZR URI – Soča opozorili na naslednja ključna sistemska vprašanja:

- Socialne stiske uporabnikov, ki se kažejo v zadnjem letu, so deloma posledica sprememb v socialni zakonodaji. Še posebno kritična sta prva dva meseca vključitve, ko vključeni rehabilitanti ne prejema povračil stroškov za prevoz. Morda bi lahko spet uvedli možnost avansa za kritje potnih stroškov, kot je to že bilo urejeno v preteklosti.
- Različni Centri za socialno delo so različno urejali vprašanja povezana s prejemki iz zaposlitvene rehabilitacije: nekateri centri so le-te upoštevali kot prihodek, kar je posledično povzročilo izgubo denarne socialne pomoči, s tem pa tudi pravico do plačila dodatnega zdravstvenega zavarovanja. MDDSZ-ju je RCZR URI – Soča predlagal, da se te pravice medsebojno ne izključujejo, kot je to bilo že urejeno v preteklosti, vendar do novih navodil v zvezi s prejemki rehabilitantov ni prišlo.
- Strokovni delavci so opozorili na osebe, ki čakajo na vključitve v programe socialne vključenosti tudi po dve leti, kar včasih povzroči nepopravljiv upad vseh preostalih delovnih sposobnosti (gre

¹⁷ZJN-2, Ur. l. RS, št. 128/06 in nasl.

za vključevanje oseb, ki niso zaposljive). Nekatere osebe z odločbo o socialni vključenosti se vključujejo prostovoljno.

- Enako vprašanje se postavlja tudi glede vključevanja v zaposlitvene centre – novih delovnih mest v zaposlitvenih centrih ni. Rehabilitanti tako ostajajo brez možnosti za zaščitno zaposlitev.
- Udeleženci intervizij so opozorili na vprašanje mentorstev, ki večinoma niso pokrita iz zaposlitvene rehabilitacije (stroški v okviru koncesije pokrijejo sredstva za cca 5 udeležencev, istočasno pa je v okviru tima lahko na usposabljanju 20 oseb).
- Intervizije so opozorile tudi na dolgotrajne postopke na Skladu za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov, tudi po šest mesecev in več, predvsem pri pridobitvi subvencije plače.
- Strokovna dilema je tudi kako izvajati usposabljanje za tiste, ki ne morejo biti vključeni v storitve poln delovni čas oz. minimalno 100 ur mesečno in posledično ne pridobijo prejemka iz rehabilitacije. To je za veliko skupino uporabnikov diskriminirajoče in posledica zapisanega člana v ZZRZI.
- Še vedno ni realiziran prehod med različnimi statusi – npr. statusa po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb ni mogoče povrniti / rekategorizirati.

Poročevalci nevladnih organizacij:

Programi

ZDIS je s posebnim socialnim programom »Okrepitev mreže aktivov delovnih invalidov« spodbujala invalidne ženske za prevzemanje vodstvenih in upravljaljskih funkcij v aktivih, društvih invalidov in na delovnih mestih. Delovnim invalidom, osebam s telesno okvaro in invalidom, ki imajo status po ZZRZI je omogočala brezplačno pravno pomoč s področja delovnopravne zakonodaje (NSIOS, ukrepa 5.5 in 5.21).

Zveza Sonček je v enotah varstveno delovnega centra zagotavljala zaposlitev pod posebnimi pogoji ter redno zaposlitev v invalidskih podjetjih.

Kvantitativni podatki

Zveza Sonček je v 11 enotah varstveno delovnega centra zagotavljala zaposlitev pod posebnimi pogoji 185 osebam z invalidnostmi ter v dveh invalidskih podjetjih redno zaposlitev 19 osebam z invalidnostmi.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Predstavniki Zveze Sonček pogrešajo zakonsko podlago za integrirano zaposlovanje oseb, ki so sedaj zaposlene pod posebnimi pogoji ter vštete njihove zaposlitve v kvotni sistem zaposlovanja. Še vedno je samo 36 % odraslih oseb, ki imajo pravico do zaposlitve pod posebnimi pogoji, in jim je takšna zaposlitev tudi dejansko omogočena. Novih sprejemov ni bilo že dve leti in verjetno jih ne bo še naslednji dve leti. Še več, v letu 2012 je prenehal delovati eden od koncesionarjev.

Uresničevanje petega cilja

Na področju zaposlovanja invalidov je bilo v letu 2012 veliko narejenega s strani ministrstev in javnih zavodov, predvsem preko sofinanciranja različnih programov za spodbujanje zaposlovanja, kot tudi raziskovalne dejavnosti in organizacije dogodkov.

6. CILJ: invalidom zagotavljati ustrezno življenjsko raven, finančno pomoč in socialno varnost

Ukrepi:

- 6.1 poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. Sistem naj temelji predvsem na potrebah invalidov;
- 6.2 zagotavljanje dostopa invalidom (zlasti posebno ranljivim skupinam med njimi, npr. invalidnim ženskam, težjim invalidom in podobno) do programov večanja socialne varnosti in programov zmanjševanja revščine;
- 6.3 zagotavljanje dohodka in socialne varnosti tudi osebam, ki skrbijo za invalide;
- 6.4 zagotavljanje primerne minimalnega denarnega prejemka invalidom, ki živijo v ustanovi in nimajo lastnih dohodkov;
- 6.5 omogočanje daljšega porodniškega dopusta in daljšega dopusta za nego otrok invalidnim materam oziroma očetom;
- 6.6 zagotavljanje neposrednega osebnega financiranja in sledljivosti finančnih transferjev, ki bodo sledili prenosu financiranja z institucij na posameznika;
- 6.7 vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe, ki bo zagotavljal enako dostopnost in pravice za vse invalide (obstoječi sistem temelji na različnih dodatkih in programih za pomoč, postrežbo in osebno pomoč za tiste, ki niso zmožni sami opravljati vseh nujnih življenjskih opravil).

Nosilci:

MDDSZ, Ministrstvo za finance (v nadaljevanju: MF), MZ, ZZSZ, FIHO

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MDDSZ, MF

Sprejeta zakonodaja

V letu 2012 na področju davčnih in carinskih predpisov ni bilo vsebinskih sprememb, ki bi posegale na področje invalidske problematike (MF).

Zakonodaja v pripravi

Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja (MDDSZ) je sodeloval pri pripravi Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva do leta 2020. Nacionalni program socialnega varstva (v nadaljevanju: NPSV) je ključen razvojni dokument na področju sistema socialnega varstva, saj določa osnovna izhodišča in načela razvoja sistema, ključne cilje na področju socialnega varstva, mrežo javnih socialnovarstvenih storitev in programov ter opredeljuje način izvajanja in spremljanja izvajanja programa ter odgovornosti posameznih akterjev na različnih nivojih. Podlaga za pripravo NPSV je Zakon o socialnem varstvu.¹⁸

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MF opozarja, da je še vedno relevanten njihov dopis št. 121-14/2006/34 z dne 28. 1. 2011, ki pravi, da se ukrep 6.1 iz API 2007-2013 nanaša na poenotenje sistema državnih podpor in olajšav, namenjenih storitvam in denarnim prejemkom za pokrivanje dodatnih stroškov zaradi invalidnosti. V zvezi z navedenim ukrepom ugotavljajo, da gre za sistemski ukrep, ki med drugim zahteva tudi povezovanje sistema državnih podpor s sistemom davčnih olajšav, ki pa bi moralo biti vodeno s strani resorja, ki je pristojen za sistem invalidskega varstva. Ukrepi s področja sistema davčnih, carinskih in drugih javnih prihodkov se namreč praviloma uporabljajo kot komplementarni oziroma kot podpora določenim

¹⁸

http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7041/a64d62c36640361355d8d893b59b1e6f/

drugim politikam z namenom doseganja določenih ciljev, ki so v domeni teh drugih politik. Ker niso seznanjeni o morebitnih aktivnostih, ki bi vodile v uresničevanje navedenega ukrepa, o navedenem ne morejo poročati. Po njihovem mnenju bi poročilo o uresničevanju navedenega ukrepa moralo podati MDDSZ. Poročanje o spremembah davčnih predpisov v določenem letu, ki bi posegale na področje invalidske politike, po njihovem mnenju, nima neposredne zveze z uresničevanjem zgoraj navedenega ukrepa.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Zakonodaja v pripravi

Predlagan je bil zakon o osebni asistenci društva YHD (EPA 434-VI), s katerim pa se ostale invalidske organizacije niso strinjale, saj naj bi bil po mnenju NSIOS koncipiran po ožjih potrebah društva YHD, imel številne strokovne nedorečenosti, najbolj sporno pa naj bi bilo predvideno financiranje iz sredstev FIHO, kar pomeni, da bi bilo zelo okrnjeno financiranje ostalih posebnih socialnih programov, ki so enako pomembni za invalide, kot je osebna asistenca.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja na nekatere probleme, ki sta jih prinesla ZUJF in ZPIZ-2 in na problematiko zakonske pobude Društva YHD o osebni asistenci:

a. ZUJF

Predstavniki NSIOS-a opozarjajo, da ZUJF močno vpliva na kvaliteto življenja vojnih invalidov in civilnih invalidov vojn, saj s 96. členom spreminja 86. člen Zakona o vojnih invalidih in določa, da se invalidnina, družinska invalidnina, dodatek za posebno invalidnost, dodatek za pomoč in postrežbo, invalidski dodatek in družinski dodatek ter oskrbnina izplačujejo v mesečnih zneskih prvega delovnega dne v mesecu za pretekli mesec. Gre za dokaj bistveno spremembo, saj je stari zakon določal, da se ti socialni transferji izplačujejo v mesečnih zneskih za naprej, kar je prejemnikom omogočalo bistveno večjo socialno varnost kot sedaj. Poleg tega so vojnim invalidom in civilnim invalidom vojn s prehodom na izplačevanje za nazaj vzeli eno mesečno invalidnino.

Ob tem posebej opozarjajo na Odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-86/96 z dne 12. 12. 1996, v kateri je glede 86. člena Zakona o vojnih invalidih in načina izplačevanja invalidnin sodišče zavzelo stališče, da invalidnina po obravnavanem zakonu ni prejemek, ki bi izhajal iz dela, niti ne gre za socialno pomoč, zato ni nujno, da bi se moral v načinu izplačevanja ravnati po navedenih predpisih. Če se za ilustracijo opozori na določbe zakona o obligacijskih razmerjih,¹⁹ da ima v primeru smrti, telesne poškodbe ali okvare zdravja odškodnina praviloma obliko denarne rente (prvi odstavek 188. člena) in da se denarna renta, prisojena kot odškodnina, plačuje mesečno vnaprej, če sodišče ne določi kaj drugega (drugi odstavek 188. člena), se pokaže, da sklicevanje na podobnost prejemkov ni primeren razlog za spremembo, ki upravičencem poslabša njihov položaj. Razlog za uvedbo izplačevanja za nazaj torej ni utemeljen z jasno ugotovljenim oziroma nesporno prevladujočim in legitimnim javnim interesom.

Številni vojni invalidi in civilni invalidi vojn so se zaradi zamika izplačevanja invalidnin znašli v velikih težavah. Za mnoge je ta dohodek predstavljal edini ali skoraj edini vir preživljanja. V posebnih težavah so tisti, ki bivajo v domovih za starejše – mnogi na varovanih oddelkih in plačujejo stroške za bivanje v domu iz teh prejemkov. Tako za njih izguba enomesečnega prejemka pomeni neprecenljivo izgubo, ki jim v že tako težkem obdobju dodatnih bolezni in staranja, pomeni dodatno veliko breme.

Velikemu delu vojnih invalidov in civilnih invalidov vojn je invalidnost onemogočila oziroma omejevala poklicno kariero in ustrezno zaposlitev. V to skupino spadajo tudi tisti z nižjim odstotkom invalidnosti. Veliko jih zaradi invalidnosti ni dobilo dela oziroma ustrezne zaposlitve in so bili predčasno upokojeni. Tako jim že sedaj prejemki ne zadoščajo za primerno preživljanje, ob dejstvu, da je za invalide

¹⁹Ur. l. SFRJ, št. 29/78, 39/85, 2/89 – odločba USJ, 57/89

preživljanje dražje. Izguba enomesečnega prejemka v roku 5 mesecev, jih bo tako posebej hudo prizadela.

Vojni invalidi so že zaradi neustreznega in spremenjenega usklajevanja prejemkov po Zakonu o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v RS²⁰ od njegovega sprejetja izgubili že več kot dvomesečno invalidnino in še vedno izgubljajo (NSIOS, ukrepa 6.1 in 6.3).

b. ZPIZ-2

Kljub ekonomsko-gospodarski krizi je Vlada RS v letu 2012 vodila dokaj prijazno politiko do invalidov, kar pomeni, da njeni ukrepi za invalide niso bili izrazito škodljivi. Bi pa nekatere predlagane reforme (ZPIZ-2) lahko imele za invalide zelo škodljive posledice, če v okviru NSIOS-a ne bi pravočasno ukrepali. V okviru reforme ZPIZ-2 je bil namreč predlagan tudi člen, po katerem bi bil sistem telesnih okvar izključen iz invalidskega zavarovanja, kar ne bi bilo škodljivo samo za tiste invalide, ki na osnovi priznane telesne okvare prejemajo dodatke, ampak tudi za druge. Sistem telesnih okvar je namreč osnovni kriterij za celo vrsto drugih pomoči. Obsežno akcijo za ohranitev pravic invalidov v okviru ZPIZ-2 je v sodelovanju z NSIOS vodila ZDIS (ukrep 6.7).

c. Zakonska pobuda društva YHD o osebni asistenci

Do predlagane zakonske pobude o osebni asistenci je NSIOS zavzel odklonilno stališče, saj je zakon predvsem pomanjkljivo obrazložen in utemeljen. Nejasen je postopek, nejasne so definicije pojmov in opredelitve deležnikov, tudi kriteriji glede pravic uporabnikov so preveč ohlapni.

V nadaljevanju NSIOS opozarja, da je leta 2007 Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (v nadaljevanju: IRSSV) pripravil obsežno analizo osebne asistence, ki pa je pobudnik predloga zakona očitno ni upošteval, saj njegove ocene, da bo zakon sicer imel posledice za proračun, a da bo interesa za osebno asistenco malo, z analizo niso usklajene ter ne upoštevajo zdravo razumska pričakovanja in izkušnje drugih držav, ki so se ob uvajanju tovrstnega zakona srečevale z vrsto ovir, predvsem na finančnem področju. Predvsem pa ni jasna struktura financiranja, ki bi definirala bremenitev posameznega vira in upoštevala specifično le-tega. Predlagatelj je namreč v predlogu zakona predvidel financiranje osebne asistence iz finančnih sredstev FIHO. Vendar FIHO v skladu z 10. členom zakona o invalidskih organizacijah že financira posebne socialne programe za najbolj osnovne življenjske potrebe invalidov, ki jih ni mogoče zmanjšati, ne da bi ogrozili samo eksistenco uporabnikov. Poleg tega pa je popolnoma nesprejemljivo, da bi se finančna sredstva FIHO namenjala financiranju redne invalidske zakonodaje.

Ker predlagani zakon izključuje slepe in slabovidne ter osebe z motnjo v duševnem razvoju, ga predstavniki NSIOS označujejo za diskriminatornega.

Pomembna sprememba predlaganega zakona je tudi v tem, da za razliko od predloga vlade povsem ignorira vlogo in poslanstvo NSIOS. To ni le v nasprotju z zakonom o invalidskih organizacijah, temveč jemlje invalidom pravico, da so v skladu z zakonodajo in ratificirano Konvencijo o pravicah invalidov prek svojih reprezentativnih predstavnikov aktivno vključeni v procese odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov (NSIOS, ukrepi 6.1, 6.3 in 6.7).

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2012 se je zaradi interventnih ukrepov (ZUJF) poslabšal socialni položaj nekaterim skupinam invalidov, na kar so invalidske organizacije zakonodajalca opozorile. Invalidske organizacije ob tem smatrajo, da je kljub ekonomsko-gospodarski krizi Vlada RS v letu 2012 vodila dokaj prijazno politiko do invalidov.

²⁰ Ur. l. RS, št. 114/06

7. CILJ: invalidom zagotavljati učinkovito skrb za njihovo zdravje

Ukrepi:

- 7.1 razvijanje celostne in usklajene zdravstveno-socialne politike, uveljavljanje klasifikacije Svetovne zdravstvene organizacije »International Classification of Functioning, Disability and Health« in spodbujanje inovativnih organizacijskih pristopov, katerih cilj je povečati prožnost zagotavljanja zdravstvene oskrbe, prilagojene potrebam invalidov;
- 7.2 zagotavljati čim boljšo dostopnost do zdravstvenih programov in storitev in pri tem upoštevati posebne potrebe invalidnih žensk. Pri dostopnosti storitev in programov je treba upoštevati vrednote, kot so solidarnost, socialna pravičnost in dostopnost za vse invalide, na podlagi izenačevanja pravic za vse skupine invalidov, ki so bile do zdaj različno obravnavane;
- 7.3 zagotavljanje zgodnjega odkrivanja in celovite zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in njihovih družin (otrok z okvarami/motnjami v telesnem oziroma duševnem razvoju) s posebnim poudarkom na mobilnih oblikah pomoči, ki omogočijo, da otrok ostane v družini,
- 7.4 izboljšanje sistemske ureditve področja medicinsko-tehničnih pripomočkov;
- 7.5 zagotavljanje celostne rehabilitacije odraslih oslepelih in slabovidnih, gluhih in naglušnih ter gluhoslepih oseb;
- 7.6 izboljšanje znanja oziroma vedenja osebja v zdravstvenih ustanovah o posameznih vrstah invalidnosti (npr. o motnjah v duševnem razvoju, gluhoti ipd.), da bodo invalidi ustrezno obravnavani glede na vrsto invalidnosti;
- 7.7 spodbujanje dejavne vloge invalidov za reševanje njihovih zdravstvenih težav, podpiranje programov ozaveščanja o zdravem načinu življenja, spodbujanje širitve programov obnovitvene rehabilitacije in programov za izobraževanje o pravicah znotraj sistema zdravstvenega varstva;
- 7.8 sistematično zbiranje podatkov o zdravstvenem stanju in potrebah invalidov in otrok s posebnimi potrebami, obstoječih mrežnih povezavah v skupnosti ter iskanje načinov prilagajanja zdravstvenih zmogljivosti dejanskim potrebam invalidov;
- 7.9 ozaveščanje vseh strokovnih delavcev na področju zdravstva o potrebah invalidov.

Nosilci:

MZ, ZZS, zdravstvene organizacije, Inštitut za varovanje zdravja, URI - Soča, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

ZZS, MZ, URI – Soča

Predstavniki MZ poročajo, da na področju invalidskega varstva v okviru njihovega ministrstva ni bilo (novih) aktivnosti.

Sprejeta zakonodaja

ZZS navaja, da so določila ZUJF prinesla nekatere spremembe določil Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju²¹ (v nadaljevanju: ZZVZZ) ter spremembe na področju medicinskih pripomočkov, in sicer:

- Skladno s prvim odstavkom 23. člena ZZVZZ so se znižali odstotni deleži za medicinske pripomočke, ki se zagotavljajo v obveznem zdravstvenem zavarovanju, in sicer:
 - a. iz 85 % na 80 %
 - b. iz 75 % na 70 %

Pri tem pa ZUJF odstotnega deleža v obveznem zdravstvenem zavarovanju za medicinske pripomočke za izboljšanje vida ne spreminja in ta znaša še naprej 10 %.

- V tretjem odstavku 202. člena ZUJF je določeno, da ne glede na določbe Dogovora o preskrbi z medicinskimi in tehničnimi pripomočki in na njegovi podlagi sklenjenih pogodb z dobavitelji

²¹ Ur. l. RS, št. 72/06-uradno prečiščeno besedilo, 114/06, ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10-ZUPJS in 87/11

medicinskih pripomočkov ter drugih splošnih aktov do uveljavitve cenovnih standardov in cen na podlagi izhodišč iz prejšnjega odstavka veljajo cenovni standardi in cene, veljavni na dan uveljavitve tega zakona, razen v primerih, ko se:

- o pri medicinskih pripomočkih pri zdravljenju sladkorne bolezni cenovni standardi znižajo za 15 %, razen pri diagnostičnih trakovih za aparat za določanje glukoze v krvi, pri katerih se cenovni standard zniža za 20 % in aparatu za določanje glukoze v krvi, pri katerem cenovni standard znaša 10,00 EUR;
- o pri medicinskih pripomočkih pri težavah z odvajanjem seča pri predlogah, plenicah in posteljnih predlogah za nego na domu se cenovni standardi znižajo za 7 %;
- o pri medicinskih pripomočkih pri umetno izpeljanem črevesju in urostomi se cenovni standardi znižajo za 7 %;
- o pri medicinskih pripomočkih, ki so predmet izposoje, se dnevne izposojnine znižajo za 30 %.

Upravni odbor ZZZS je na seji dne 8. 11. 2012 sprejel Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi cenovnih standardov medicinsko tehničnih pripomočkov in Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o določitvi nazivov in šifer medicinsko tehničnih pripomočkov in bolezni in zdravstvenih stanj zavarovanih oseb, pri katerih jim je zagotovljen posamezni medicinsko tehnični pripomoček. Sklepa sta prinesla naslednje spremembe:

- V šifrant se je dodal pripomoček Ortopedski čevlji po mavčnem odlitku najzahtevnejši, dopolnil pa se je tudi medicinski kriterij pri pripomočku Ortopedski čevlji po mavčnem odlitku. Glede na zahtevnost izvedbe je za ortopedске čevlje po mavčnem odlitku najzahtevnejše določen cenovni standard 412,91 EUR.
- V šifrant sta se dodala pripomočka Prenosni posebni sedež brez podvozja, ki se predpiše ob zamenjavi sedeža, ko podvozja ni treba menjati, za to vrsto pripomočka pa je na novo določen tudi cenovni standard, ki znaša 3.557,26 EUR in Hodulja za zadajšnji vlek, ki je namenjena hudo telesno oviranim osebam do 18. leta starosti pri telesni višini do 160 cm.
- V šifrant so se dodali deli za funkcionalni električni stimulator (v nadaljevanju FES).
- V šifrantu sta bila črtana šifra in naziv pripomočka Elastične rokavice in pripomočka Elastična kompresijska nogavica za eno nogo ter na novo določene šifre in nazivi za levo in desno elastično kompresijsko rokavico in nogavico.

S Spremembami in dopolnitvami Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja²² je bil spremenjen 111. člen, ki sedaj predstavlja pravno podlago za sprejem in uveljavitev šifranta vrst medicinskih pripomočkov z minimalnimi zahtevami in drugimi zahtevami, ki zagotavljajo standard za posamezne vrste medicinskih pripomočkov.

Zakonodaja v pripravi

V pripravi so spremembe in dopolnitve ZZVZZ ter Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja, v pripravi pa sta tudi Pravilnik o določitvi izhodišč za cenovne standarde medicinskih pripomočkov in za cene pripomočkov (artiklov) iz obveznega zdravstvenega zavarovanja ter Pravilnik o medicinskih pripomočkih iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Navedena Pravilnika bosta podlaga za uveljavitev šifranta vrst medicinskih pripomočkov.

MDDSZ (Direktorat za invalide) je pripravil predlog novele Zakona o izenačevanju možnosti invalidov, ki se je usklajeval med ministrstvi in Vlado službo za zakonodajo. Novela zakona poleg izbire dobaviteljev tehničnih pripomočkov in izvajalcev prilagoditve vozila preko javnega razpisa (možnost izbora več dobaviteljev oz. izvajalcev, boljša dostopnost za uporabnike, večja možnost izbire), predvideva tudi nov ukrep in sicer pravico do psa pomočnika za najtežje gibalno ovirane invalide.

²² Ur. l. RS, št. 49/12

Programi

V teku je Javni razpis za izvajanje programa izdaje in izposoje medicinskih pripomočkov, na katerem lahko sodelujejo lekarne in specializirane prodajalne za izvajanje prometa z medicinskimi pripomočki na drobno, ki so registrirane kot pravne osebe ali samostojni podjetniki za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa, in izpolnjujejo pogoje, določene z Dogovorom o MTP in pogoje, določene s to razpisno dokumentacijo. Na tem razpisu lahko sodelujejo le ponudniki, ki še niso pogodbeni partnerji Zavoda za dejavnost, ki je predmet tega javnega razpisa (ZZZS).

V letu 2012 so na URI – Soča na področju bolnišnične rehabilitacije vpeljali naslednje novosti: izdelava treh novih kliničnih poti, načrtovanje klinične prehrane, vpeljava ocenjevanja tveganja za padce, aplikacija botulin toksina pod nadzorom ultrazvoka, 3-D analiziranje gibanja hrbtenice, vpeljava osmih novih standardov zdravstvene nege v klinično prakso, uvajanje ocenjevalne lestvice za ravnotežje ter funkcionalnosti hoje, uvajanje funkcijskega usposabljanja nevroloških bolnikov z glasbo, izdelava testnih ležišč in protez za zgornje ude iz plastenk, uvedba nove tehnologije za izdelavo protez za kopanje, uvedba številnih novih diagnostičnih in terapevtskih metod v delo psihologov, številne nove skupinske terapije, v katere so vključeni socialni delavci, uvedbo dveh novih ocenjevalnih lestvic na področju logopedije ter številnih novih obrazcev.

Sistematično obvladovanje kakovosti je na URI – Soča zagotovljeno z uvedbo in vzdrževanjem sistema vodenja, ki je skladen z zahtevami standarda ISO 9001:2008. Spremljanje kakovosti obsega zunanji in notranji nadzor ter delo Komisije za medicinsko etiko, ki je iz leta v leto bolj aktivna. Poudariti je potrebno vpeljavo negovalnih vizit.

V letu 2012 so na URI – Soča dosegli evropsko akreditacijo dveh programov in sicer programa za rehabilitacijo pacientov z okvaro perifernih živcev in program za rehabilitacijo pacientov z možganskimi poškodbami.

Raziskovalna dejavnost

URI – Soča poroča o naslednjih projektih:

- V letu 2012 se je začel projekt »Sit-to-stand trainer«, katerega cilj je razvoj in klinično testiranje prototipa naprave za urjenje vstajanja in usedanja pri osebah s težavami v gibanju.
- Nadaljeval se je projekt »Cognitive Control Framework for Robotic Systems (CORBYS) – Large Scale Integrated Project«, ki se osredotoča na robotske sisteme, ki imajo simbiotično povezavo s človekom. Takšni robotski sistemi morajo biti sposobni avtonomno delovati v dinamičnih okoljih, ki vključujejo interakcijo s človekom. Glavni namen projekta je razvoj okvira vodenja omenjenih robotskih sistemov, ki bo vključeval multi-senzorne sisteme za percepcijo dinamičnega okolja ter omogočal določeno mero kognitivnih sposobnosti. Na ta način bo možno adaptivno spreminjati robotovo obnašanje. Poseben poudarek bo na medsebojnem izmenjevanju kognitivne percepcije med človekom in robotom. Pomembni del projekta predstavljata razvoj in evalvacija demonstracijskega mobilnega robotskega sistema, ki bo omogočal rehabilitacijo oseb s težavami pri hoji.
- Potekala je študija z naslovom »Vplivi nekaterih dejavnikov na oceno postopkov oskrbe v programu rehabilitacije otrok z omejenimi zmožnostmi«, s katero so želeli preveriti psihometrične lastnosti Vprašalnika za ocenjevanje postopkov oskrbe za starše (Measure of process of care - MPOC) in strokovne sodelavce (MPOC-SP), ugotoviti pomen demografskih dejavnikov in značilnosti različnih programov (re)habilitacije, oceniti korelacijo med rezultati ocenjevanja postopkov oskrbe in stopnjo zadovoljstva staršev ter ovrednotiti občutljivost MPOC in MPOC-SP na spremembo v postopkih oskrbe.
- V letu 2012 so zaključili projekt z naslovom »Razvoj adaptivnega okolja navidezne resničnosti za izvajanje robotsko podprte rehabilitacije«, ki je usmerjen v razvoj adaptivnega okolja funkcionalnih nalog za rehabilitacijo roke v navidezni resničnosti za že razvitega lastnega nizko-cenovnega haptičnega robota, ki omogoča urjenje gibanja roke. Skozi projekt želijo raziskati hipotezo ali

adaptivno okolje pomembno izboljša rezultate nevrološke rehabilitacije funkcij roke v primerjavi z do sedaj preizkušenimi fiksnimi nalogami gibanja iz točke v točko.

Na URI – Soča nadaljujejo z ocenjevanjem izida rehabilitacije z lestvico FIM (Functional Independent Measure), ki poteka na vseh oddelkih Klinike za fizikalno in rehabilitacijsko medicino. Še naprej preizkušajo klinično uporabo Mednarodne klasifikacije funkcioniranja, zmanjšane zmožnosti in zdravja (MKF) ter iščejo primeren način njene uporabe v redni klinični praksi. MKF je osnova za novo klinično pot, ki jo bodo v letu 2013 spremenili v računalniško obliko. Podatki, ki so se do sedaj zbirali samo z MKB-10, bodo z dodatno uporabo MKF dobili tudi rehabilitacijsko vsebino.

Dogodki

URI – Soča je organiziral 23. rehabilitacijske dneve z naslovom »Pomen zaznavnih in prepoznavnih sposobnosti v rehabilitacijski medicini«.

Na URI – Soča so za zaposlene opravili več delavnic »Šole proti bolečini v hrbtenici« ter delavnice o sporočanju žalostne novice.

V letu 2012 je URI – Soča dobil certifikat »Družini prijazno okolje«, v okviru katerega deluje Tim za zdravo delovno okolje, ki poskuša zaposlenim čim bolj prilagoditi delovno okolje.

Tudi v letu 2012 so imeli na URI – Soča na strokovnem izpopolnjevanju številne tuje strokovnjake ter opravili veliko recenzij. Spodbudno je, da vedno več zaposlenih dobiva mednarodno razpoznavnost, kar dokazujejo številna vabljenja predavanja (20 tujih, 9 domačih), vedno večje število zaposlenih, ki imajo aktivne vloge v različnih mednarodnih strokovnih organizacijah, ter vedno širši krog recenzentov.

Kvantitativni podatki

Preglednica 7: Povzetek podatkov o izdanih naročilnicah za medicinske pripomočke in vrednosti izdanih ter izposojenih medicinskih pripomočkov po skupinah medicinskih pripomočkov za obdobje od 1. 1. do 30. 11. 2012 (ZZZS)

Skupine MP	vrednost izdanih MP v letu 2011*	vrednost izdanih MP v letu 2012*	2012/2011	razlika v €	št. zavarovanih oseb 30.9.2012**	vrednost MP na 1.000 zavarovanih oseb
Proteze udov	1.165.503	1.108.077	0,95	-57.426	2.080.670	575,44
Estetske proteze	537.800	545.694	1,01	7.894	2.080.670	267,33
Ortoze	1.015.377	972.448	0,96	-42.929	2.080.670	464,00
Ortopedska obutev	443.493	418.162	0,94	-25.331	2.080.670	197,36
Vozički in ostali pripomočki za gibanje, stojo in sedenje	4.260.880	4.797.588	1,13	536.708	2.080.670	2.215,30
Električni stimulatorji in ostali aparati	1.634.934	1.841.505	1,13	206.571	2.080.670	860,21
Sanitarni pripomočki	290.778	280.158	0,96	-10.620	2.080.670	134,32
Blazine proti preležaninam	265.955	294.526	1,11	28.571	2.080.670	146,32
Kilni pasovi	112.076	99.318	0,89	-12.758	2.080.670	49,38
Pripomočki pri umetno izpeljanem črevesju	3.601.787	3.624.546	1,01	22.759	2.080.670	1.759,69
Pripomočki pri težavah z odvajanjem seča	12.847.581	12.568.278	0,98	-279.303	2.080.670	6.172,91
Pripomočki pri zdravljenju sladkorne bolezni	16.531.895	15.165.454	0,92	-1.366.441	2.080.670	7.321,60
Kanile	482.495	438.200	0,91	-44.295	2.080.670	202,47
Ostali tehnični pripomočki	76.778	99.417	1,29	22.639	2.080.670	45,16
Pripomočki za izboljšanje vida	1.902.958	1.960.141	1,03	57.183	2.080.670	979,59
Pripomočki za slepe	57.090	39.093	0,68	-17.997	2.080.670	18,51
Slušni aparati	3.832.478	3.759.467	0,98	-73.011	2.080.670	1.872,42
Obvezilni material	1.091.528	1.032.420	0,95	-59.108	2.080.670	518,70
Raztopine	53.901	49.666	0,92	-4.235	2.080.670	23,17

Skupine MP	vrednost izdanih MP v letu 2011*	vrednost izdanih MP v letu 2012*	2012/2011	razlika v €	št. zavarovanih oseb 30.9.2012**	vrednost MP na 1.000 zavarovanih oseb
Servisiranje	1.059.890	1.031.743	0,97	-28.147	2.080.670	458,88
Storitve	359.866	318.448	0,88	-41.418	2.080.670	149,85
Enkratni pavšalni znesek za izposajo MP	290.682	291.750	1,00	1.068	2.080.670	141,38

Opombi: * Podatki iz aplikacije Stroški, vrednosti v €

** Podatki povzeti iz Zbirne tabele zavarovanj oseb po skupinah zavarovalnih podlag

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

URI – Soča poroča, da so njihove kapacitete premajhne za potrebe nekaterih skupin pacientov. Nekateri oddelki, zlasti Oddelek za rehabilitacijo pacientov po nezgodni možganski poškodbi, z multiplo sklerozo in drugimi nevrološkimi obolenji, Oddelek za (re)habilitacijo otrok ter Center za poklicno rehabilitacijo ne zmorejo na hitro sprejeti vseh pacientov iz Slovenije, ki so potrebni ustrezne celovite rehabilitacije. Prav tako Oddelek za rehabilitacijo pacientov po poškodbah s perifernimi živčnimi okvarami in revmatskimi obolenji ne more na hitro sprejeti vseh pacientov, ki so potrebni celovite rehabilitacije in so kolonizirani z različnimi, na antibiotike odpornimi, bakterijami. Oddelek za rehabilitacijo pacientov po možganski kapi po postavitvi novih kriterijev sicer uspe hitro sprejeti paciente, ki so potrebni hitre celovite rehabilitacije, težave pa so s sprejemanjem pacientov, ki naj bi bili sprejeti pod redno. Preglednica 8 prikazuje število čakajočih in čakalnih dob za sprejem.

Preglednica 8: Število čakajočih in čakalnih dob za sprejem po različnih oddelkih URI – Soča

Oddelek za	število čakajočih		čakalna doba (dni)	
	hitro	redno	hitra	redna
rehabilitacijo pacientov po amputaciji	1	17	37	41
(re)habilitacijo otrok	5	25	74	110
rehabilitacijo pacientov po poškodbah, s perifernimi živčnimi okvarami in revmatskimi obolenji	0	5	nekolonizirani 14	60
			kolonizirani 45	
rehab. pac. po nezgodni možganski poškodbi, z multiplo sklerozo in drugimi nevrološkimi obolenji	2	41	60	60
rehabilitacija pacientov po možganski kapi	0	25	0	79
rehabilitacija pacientov z okvaro hrbtenjače	0	3	0	34
poklicno rehabilitacijo	2	13	115	164

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, SOUS, Zveza Sonček

Zakonodaja v pripravi

Zveza Sonček je pripravila predlog Zakona o zgodnji pomoči.

Programi

Ker na individualni ravni država ne more zagotoviti učinkovitega zdravstvenega varstva nekaterim skupinam invalidov na podlagi zakonov, je izboljšanje sistemske ureditve področja medicinsko tehničnih pripomočkov, ohranjanja zdravja in izvajanja zdravstvene preventive doseženo z zdravstvenimi programi, ki jih izvajajo invalidske organizacije (NSIOS).

Društvo VIZIJA je letu 2012 izvajalo program z naslovom »Program za ohranjanje zdravja, zdravstvena preventiva in medicinski pripomočki« ter posebni socialno-zdravstveni program INKO za ženske. Nudilo je pomoč inkontinentnim ženskam pri zagotavljanju manjkajočih pripomočkov za

odpravljanje posledic inkontinence, lažšanju vsakdanjih zdravstvenih zapletov ter pripravljalo izobraževanja za preventivno ravnanje pred nastankom kožnih razjed na ogroženih mestih in nastanka novih bolezni. Društvo Vizija je v okviru teh dveh programov organiziralo tudi pogovorne krožke in delavnice. Telefonsko sodelovanje z uporabnicami je potekalo tekoče in tedensko skozi celo leto (NSIOS, ukrepa 7.2 in 7.7).

Predstavniki Zveze Sonček so poročali, da so izvajali program obnovitvene rehabilitacije za otroke in odrasle osebe s cerebralno paralizo ter šolo za starše otrok s posebnimi potrebami.

Raziskovalna dejavnost

SOUS je v letu 2012 sodelovala pri pripravi novih meril za razvrščanje oskrbovancev po zahtevnosti zdravstvene nege, ki bodo skupna za obe skupnosti in se bodo uporabljala tudi za izvajalce zdravstvene nege v okviru SOUS. Poleg tega je SOUS sodelovala pri testnem preverjanju novih in starih meril ter zbirala podatke in pripravila poročilo.

Kvantitativni podatki

V program obnovitvene rehabilitacije Zveze Sonček je bilo vključenih 411 otrok in 238 odraslih oseb s cerebralno paralizo.

Skupna realizirana vrednost obsega programov zdravstvenih storitev za otroke, mladostnike in odrasle osebe s posebnimi potrebami, ki obsegajo storitve zdravstvene nege, program logopedске, psihološke, defektološke in avdiološke storitve, fizioterapvske, delovnoterapvske in druge rehabilitacijske storitve, je konec leta 2012 znašala 17,8 mio evrov. Od tega je bila realizacija zdravstvenih storitev v socialnovarstvenih zavodih za usposabljanje v višini 8,8 mio €, v centrih za sluh in govor v višini 2,6 mio €, v varstveno delovnih centrih in koncesionarjih v višini 2,8 mio €, v zavodih za usposabljanje v višini 2,1 mio €, ter v zavodih za izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in svetovalnem centru v višini 1,5 mio €.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

NSIOS opozarja, da je ZUJF neposredno posegel v tri zakone, ki urejajo invalidsko varstvo (Zakon o vojnih invalidih, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami). Invalidske organizacije, povezane v NSIOS, so pravočasno pripravile utemeljene amandmaje, vendar jih zakonodajalec pri pripravi zakona ni upošteval in to kljub temu, da predlagane spremembe negativno vplivajo na kvaliteto življenja invalidov. Spremembe, ki jih je prinesel ZUJF so:

a. Nadomestilo za bolniško odsotnost

ZUJF v 6. členu določa, da se 31. člen Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju dopolni, in sicer tako, da za prvih 90 dni nadomestilo znaša 90 % osnove v vseh primerih, razen v primeru zadržanosti od dela zaradi poklicne bolezni in poškodbe pri delu. Višina nadomestila za vojne invalide in civilne invalide vojn se je tako s 100 % znižala na 90 % (ukrep 7.1).

b. Zdraviliško in klimatsko zdravljenje

ZUJF je zmanjšal tudi druge pravice vojnih invalidov in civilnih invalidov vojn, ki so določene z Zakonom o vojnih invalidih. Zakon namreč v 93. členu črta 6. točko 11. člena Zakona o vojnih invalidih, ki določa, da ima vojni invalid pravico do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja. Vojni invalidi sedaj nimajo več pravice do zdraviliškega in klimatskega zdravljenja po Zakonu o vojnih invalidih, temveč samo po zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, po katerem je pravico do zdravljenja v zdravilišču zelo težko pridobiti. Ukinitve te pravice je po mnenju NSIOS nedopustna, saj gre za temeljno pravico do zdravja, kot eno najpomembnejših pravic vsakega človeka. Ker so člani Zveze društev vojnih invalidov in Zveze društev civilnih invalidov vojn Slovenije v glavnem starejši – povprečna starost je okoli 70 let – in je tako njihovo zdravstveno stanje vedno bolj ogroženo, je ohranjanje zdravja tudi s pomočjo klimatskega zdravljenja esencialnega pomena. Poleg tega gre za majhno število ljudi, zato je za predstavnike NSIOS popolnoma nesprejemljivo, da država varčuje na starejših ljudeh, ki so tudi invalidi.

Posledično ZUJF v 95. členu posega tudi na področje vračila potnih stroškov povezanih z zdraviliškim zdravljenjem in jih tako ukinja (ukrepa 7.1 in 7.2).

c. Medicinsko tehnični pripomočki

ZUJF je spremenil tudi določila glede medicinsko tehničnih pripomočkov (MTP), ki se predpisujejo na naročilnico. Po novem se ti MTP nabavljajo po Zakonu o javnem naročilu, kar pomeni, da invalidi (paraplegiki, tetraplegiki) ne bodo imeli več možnosti izbire med pripomočki različnih proizvajalcev, ampak bodo lahko prejeli le izbrani pripomoček izbranega proizvajalca. To predstavlja precej veliko spremembo, saj paraplegiki in tetraplegiki, ki po poškodbi preostanek življenja preživijo v invalidskih vozičkih, zaradi preprečevanja dodatnih poškodb, deformacij in obolenj, potrebujejo po meri izdelan MTP. Neposredna posledica zakona bo gotovo ta, da se bo zaradi neustreznih MTP kvaliteta življenja in dela invalidov drastično znižala, invalidi pa si bodo invalidske vozičke in druge MTP prisiljeni kupovati sami.

d. Po mnenju predstavnikov NSIOS obstaja bojazen, da se bodo zaradi uveljavitve sprememb, ki jih prinaša ZUJF, krčile tudi druge pravice invalidov, predvsem pravice slepih in slabovidnih ter gluhih in naglušnih. Zakon namreč pojme ortopedski, ortotični, slušni in drugi pripomočki zamenjuje s pojmom 'medicinski pripomočki'. Ker so v obvezno zdravstveno zavarovanje vključene tudi pravice, ki zajemajo nekatere tehnične pripomočke (bela palica za slepe, pes vodič, Brajeva vrstica), se pojavlja bojazen, da bo imela nova opredelitev za posledico tudi krčenje teh pravic (ukrepa 7.4 in 7.5).

e. Zamenljivost zdravil

ZUJF uvaja tudi medsebojno zamenljivost zdravil znotraj terapevtskih skupin. Problematika, ki jo izpostavljajo predstavniki NSIOS je ta, da bo referenčno zdravilo ne le ista učinkovina, kot je veljalo po stari ureditvi, temveč najcenejše referenčno zdravilo v določeni terapevtski skupini. To lahko privede do številnih negativnih posledic na škodo bolnikov med njimi tudi bolnikov s kroničnimi vnetnimi revmatičnimi obolenji.

Predstavniki Zveze Sonček pogrešajo sistemski pristop k izvajanju zgodnje pomoči otrokom s posebnimi potrebami in njihovim družinam ter storitev za odrasle osebe s cerebralno paralizo.

Zaradi izvajanja varčevalnih ukrepov, predlogi SOUS za nujne dopolnitve programov (povečanje števila strokovnih delavcev) med partnerji, niti na Vladi RS, niso bili sprejeti. Vsi predlogi so pripravljani na podlagi utemeljenih predlogov izvajalcev zdravstvenih storitev.

Uresničevanje sedmega cilja

Z ZUJF-om so se invalidom zmanjšale pravice na področju zdravstvene oskrbe. Kljub temu pa ugotavljamo, da je bilo v letu 2012 opravljeno veliko raziskav v smeri uvajanja novih tehnologij na področju rehabilitacije invalidov.

8. CILJ: invalidom zagotavljati vključenost v kulturne dejavnosti in sodelovanje na področju dostopnosti do kulturnih dobrin na enakopravni podlagi

Ukrepi:

- 8.1 oblikovanje primernih ukrepov za zadovoljevanje posebnih potreb invalidov in za ozaveščanje celotnega prebivalstva o ovirah invalidov ter o njihovih kulturnih prispevkih za celotno družbo na podlagi analiz stanja dostopnosti kulture in primerjalnih presoj ukrepov za invalide na področju kulture;
- 8.2 razširjanje možnosti sofinanciranja iz proračunskih sredstev na projekte, namenjene vsem invalidom. Pozornost pri tem je treba nameniti tudi osebam z motnjo v duševnem razvoju;
- 8.3 spodbujanje splošne knjižnice k zagotavljanju knjig, prilagojenih za slepe in slabovidne;
- 8.4 uvrstitev knjižnice za slepe in slabovidne v nacionalno shemo knjižnic in zagotovitev, da bo država sistemsko financirala delovanje knjižnice (leposlovje, učbeniki, strokovna dela), ter ureditev statusa specialne knjižnice;
- 8.5 sistemsko zagotavljanje financiranja in izdajanja prilagojenih časopisov (za slepe in slabovidne ter osebe z motnjo v duševnem razvoju);
- 8.6 sistemsko zagotavljanje pravice slepih in slabovidnih do dostopa do tiskanih občil v elektronski obliki;
- 8.7 spodbujanje statusa samostojnih kulturnih delavcev invalidov (npr. gluhih, slepih);
- 8.8 spodbujanje nastajanja/formaliziranja posebnih oblik udejanjanja kulture invalidov (npr. gledališče gluhih, slepih in podobno);
- 8.9 spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na področju kulture in spodbujanje združevanja invalidnih umetnikov;
- 8.10 dopolnjevanje pravnih predpisov, ki se nanašajo na dostopnost kulture ter udeležbo invalidov pri načrtovanju in ustvarjanju kulturnih dobrin;
- 8.11 priprava zakonodaje, ki bo v skladu z mednarodnim pravom zagotovila, da zakoni o zaščiti intelektualne lastnine niso nerazumna ali diskriminacijska ovira za to, da kulturno gradivo ne bi bilo dostopno invalidom.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo, univerze, kulturne ustanove, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZKŠ

Sprejeta zakonodaja

V letu 2012 je bil sprejet ZUJF, ki je zmanjšal proračunska sredstva za financiranje muzejske dejavnosti kot javne službe (MIZKŠ).

Zakonodaja v pripravi

V letu 2012 se je predlog NPK 2013-2016 spreminjal v smeri krčenja načrtovanih kulturnih programov za obdobje 2013-2016 in zmanjševanja predvidenega obsega finančnih sredstev za posamezne kulturne programe. V novem osnutku NPK je vključeno tudi izobraževanje, usposabljanje in zaposlovanje pripadnikov različnih skupin invalidov za dela na področju kulture, spreminjanje stanja glede dostopnosti javne kulturne infrastrukture za invalide in zagotavljanje invalidom možnosti za ustvarjalnost in primeren dostop do informacij ter spodbujanje kulturne dejavnosti pripadnikov multiplo oviranih skupin.

MIZKŠ je nadaljevalo s pripravo delovnega besedila Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2012-2016, katere vsebine se nanašajo tudi na problematiko govorcev s posebnimi potrebami.

V javni razpravi so s svojimi prispevki sodelovale tudi organizacije in posamezniki, ki se jih takšne vsebine tičejo.

Programi

Na področju knjižnične dejavnosti so tudi v letu 2012 potekale številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev. Na MIZKŠ so izvedli Javni razpis za sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva, v okviru katerega je bil sofinanciran tudi nakup knjižničnega gradiva, ki je prilagojeno potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov.

V letu 2012 je MIZKŠ financiralo tudi programe posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic, sofinanciralo je nakup dveh bibliobusov za potrebe slovenskih splošnih knjižnic, eden od teh je dostopen tudi gibalno oviranim invalidom.

Vlada RS je MIZKŠ naložila, da Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije zagotovi posebna namenska sredstva za izvedbo projekta »Vzpostavitev infrastrukture za zagotavljanje enakih možnosti dostopa do publikacij slepim, slabovidnim ter osebam za motnjami branja«.

MIZKŠ navaja, da slovenske splošne knjižnice izvajajo naslednje storitve in dejavnosti za invalide:

- izvajajo bibliopedagoške programe in projekte z namenom razvijanja bralne kulture pri otrocih in odraslih z različnimi bralnimi težavami,
- izvajajo bibliopedagoške in druge programe za otroke in odrasle z motnjo v duševnem razvoju,
- organizirajo bralne ure za starejše občane, ki zaradi slabovidnosti težko berejo sami,
- zagotavljajo pogoje slabovidnim in slepim za branje v knjižnici ter izvajajo dejavnosti za slabovidne in slepe uporabnike,
- oblikujejo knjižne zbirke za dislektike,
- prilagajajo spletne strani potrebam pripadnikov različnih skupin invalidov (še zlasti slepim in slabovidnim ter gluhih in naglušnim),
- organizirajo različne prireditve za pripadnike različnih skupin invalidov in zagotavljajo ustrezne pogoje za spremljanje prireditev,
- izvajajo različne dejavnosti za naglušne in gluhe uporabnike knjižnic,
- sodelujejo pri projektih drugih organizatorjev in
- dostavljajo knjižnično gradivo na dom, oblikujejo premične zbirke in organizirajo mrežo izposojevališč potujoče knjižnice (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.6 in 8.8).

Kot primer dobre prakse so na MIZKŠ izpostavili celoletni projekt z naslovom »SOdelujem, Skupaj integrativno na področju kulture«, ki ga je v letu 2012 soorganiziralo Društvo ŠKUC in tradicionalni Slovenski bienale ilustracije. Ciljna skupina projekta so bili slepi in slabovidni, vključeval pa je vrsto predavanj, okroglih miz, posvetov, delavnic in predstavitev.

V okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim, ki jih je v letu 2012 RS financirala iz proračuna, namenjenega za kulturo, so sofinancirali 10 kulturnih projektov slepih in gluhih oseb ter oseb s poškodbo glave v skupni vrednosti 182.908 EUR. V okviru posameznih projektov so bile sofinancirane knjige, časopisi in glasila v Braillovi pisavi, zvočne knjige, knjige v povečanem tisku, računalniški časopis, knjige v slovenskem znakovnem jeziku, itd. V primerjavi z letom 2011 se je obseg sredstev, namenjenih za Javni razpis za senzorno ovirane, zmanjšal za 17.092 EUR oz. za 8,55 % (MIZKŠ).

Dogodki

V letu 2012 so s področja programov za ozaveščanje na področju avdiovizualne kulture prek izbora na Slovenskem filmskem centru sofinancirali film »Divji«, ki govori o francoskem plezalcu invalidu (MIZKŠ, ukrepa 8.1 in 8.2).

Potekala je otvoritev Muzeja sodobne umetnosti v Ljubljani, ki omogoča samostojni dostop invalidom (MIZKŠ, ukrepa 8.1 in 8.2).

Sektor za umetnost (MIZKŠ) je poročal, da je kulturno-umetniška skupina Kavreljag v tehniki linorez/slepi tisk izdala umetniško slikanico z naslovom »Žuželke od blizu - priročnik za slepe in slabovidne«. Slikanica je prejela nagrado na 10. slovenskem bienalu ilustracije 2012 (ukrepi 8.1, 8.2 in 8.5).

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj je steklene površine in stopnišča v knjižnici opremila s fluorescentnimi nalepkami (MIZKŠ).

Kvantitativni podatki

Slovenske splošne knjižnice ocenjujejo, da v svojih zbirkah hranijo okoli 75.000 enot gradiva, prilagojenega potrebam različnim skupinam invalidov (zvočno gradivo, gradivo s povečanim tiskom, gradivo v Braillovi pisavi, itd.), kar znaša 0,07 % celotne knjižnične zbirke slovenskih splošnih knjižnic (MIZKŠ).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Na MIZKŠ na področju muzejske dejavnosti opozarjajo na nižanje finančnih sredstev za izvajanje zakonsko določenih nalog muzejske dejavnosti kot javne službe in na dejstvo, da v zadnjem obdobju financiranja tudi ni bilo razpoložljivih sredstev za nakup nujne opreme in nujnega investicijskega vzdrževanja objektov, v katerih muzeji opravljajo javno službo in omogočajo dostopnost do muzejskih zbirk javnosti (ukrepa 8.1 in 8.2).

Za dostopnost kulture invalidom in specifična prilagajanje vsebin, programov javnih zavodov, ki bi omogočala dostopnost vsebin različnim ciljnim skupinam oviranih oseb so potrebna dodatna finančna sredstva (MIZKŠ, ukrepi 8.1, 8.2 8.3 in 8.4 in 8.8).

Na področju glasbene umetnosti MIZKŠ teži k sofinanciranju vrhunskih projektov in programov (ukrepa 8.1 in 8.2).

Minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport je sprejel Sklep o prioritarnih sklopih aktivnostih, ki naj jih bi ministrstvo izvedlo v letu 2012. Za namen podpore razvoja in promocije slovenskega znakovnega jezika so bila za leto 2012 namenjena finančna sredstva v enaki višini, kot v letu 2011 po rebalansu državnega proračuna za leto 2011. Sredstva so bila tako bistveno manjša od prvotno predvidenih, zato v nabor prioritarnih aktivnosti ni bilo mogoče uvrstiti in s tem uresničiti z resolucijo predvidene podpore razvoja in promocije slovenskega znakovnega jezika (ukrepa 8.1 in 8.2).

Za področje knjižničarstva bi bilo za izboljšanje dostopnosti knjižnic za invalide potrebno ob načrtovanju ukrepov in strategij za dostopnost hkrati načrtovati tudi potrebna finančna sredstva in druge pogoje, ki bi omogočili njihovo realizacijo. Obenem je z ustreznimi sistemskimi ukrepi potrebno zagotoviti boljše možnosti in poenostavitev postopkov za sofinanciranje nacionalno pomembnih ukrepov za omogočanje enakih možnosti dostopa do kulturnih dejavnosti in storitev za vse prebivalce Slovenije (MIZKŠ, ukrepi 8.1, 8.2, 8.3 in 8.4).

Na MIZKŠ menijo, da je potrebno izboljšati povezovanje in sodelovanje med splošnimi knjižnicami in invalidskimi organizacijami pri načrtovanju in izvajanju projektov za invalide. Brez neposrednega sodelovanja po njihovem ni mogoče pričakovati dobrih rezultatov. Prav tako je potrebno izboljšati ponudbo knjižničnega gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah, saj v slovenskih splošnih knjižnicah vedno znova ugotavljajo, da je v sklopu založniških programov ponudba gradiva na invalidom prilagojenih medijih še vedno preskromna. Nadalje je potrebno izboljšati tudi povezovanje in sodelovanje med invalidskimi organizacijami in javnimi zavodi na vseh področjih kulture in z njimi

sooblikovati skupne aktivnosti za potrebe invalidov ter se organizirati za skupno pridobivanje finančnih sredstev za ta namen. Z vidika knjižničarske stroke je poleg enotnih vseslovenskih rešitev smiselno in racionalno razvijati skupne projekte za invalide predvsem v okviru nalog osrednjih območnih knjižnic, za njihovo izvajanje pa izkoristiti razvejano mrežo splošnih knjižnic po vsej Sloveniji (ukrepi 8.1, 8.2, 8.3, 8.5, 8.6, 8.8 in 8.9).

V Službi za kulturne raznolikosti in človekove pravice (MIZKŠ) predlagajo, da se v javne razpise, ki jih strokovno izvaja Sektor za umetnost, vključi element usposabljanja za umetnostne kritike, ki bi pri svojem delu zajeli tudi invalide. To naj se izvede v strokovnem sodelovanju s Službo za kulturne raznolikosti in človekove pravice. V prihodnje naj se osebo, ki se spozna na umetniško kritiko, tudi na kritiko umetniških del invalidov, obvešča o različnih umetniških prireditvah invalidov. Ko se bo izboljšala ekonomsko – finančna situacija v RS, pa naj se v okviru Sektorja za umetnost uvede posebni javni razpis, ki bo namenjen sofinanciranju kulturnih projektov umetnikov invalidov. MIZKŠ si naj v prihodnje prizadeva, da bi se tudi umetnikom invalidom zagotovilo ustrezen čas in prostor v okviru umetniških galerij in drugih javnih (kulturnih) ustanov. Nadalje predlagajo, da se vsem invalidom, še zlasti pa gibalno oviranim osebam in duševno (intelektualno) oviranim osebam omogoči urejanje vseh zadev v zvezi z javnimi pozivi in javnimi razpisi na enem mestu, to je v okviru Službe za kulturne raznolikosti in človekove pravice. (ukrepi 8.1, 8.2, 8.8 in 8.9).

V Službi za slovenski jezik (MIZKŠ) so predlagali, da bi kratkoročno nekoliko povečali sredstva, namenjena javnemu razpisu oziroma uresničevanju ukrepov iz Resolucije o nacionalnem programu jezikovne politike in s tem finančno podprli večji obseg z njimi povezanih aktivnosti. Predlagajo tudi, da bi, ko se bo gospodarska in finančna situacija v Sloveniji nekoliko izboljšala, uvedli povsem nov, poseben javni razpis, ki bi bil v celoti namenjen sofinanciranju projektov s področja razvoja, standardizacije in promocije slovenskega znakovnega jezika za gluhe. Z ustrežno razširitvijo javnega razpisa, pa bi lahko v njegovem okviru sofinancirali tudi projekte s področja razvoja in promocijo slovenske Braillove pisave za slepe (ukrepi 8.1, 8.2, 8.5, 8.6, 8.8 in 8.9).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Programi

Zveza Sonček je omogočala delovanje različnih kulturno umetniških skupin oseb z invalidnostmi. V ta namen je v Ljubljani namenila dvorano, ki omogoča kulturno in umetniško ustvarjanje tako osebam z kot brez invalidnosti.

Dogodki

ZDIS je izvedla 14. revijo pevskih zborov društev invalidov, ki jo je posnela tudi RTV Slovenija in jo dvakrat predvajala v svojem rednem programu. Organizirana je bila tudi razstava ročnih in umetniških del invalidov z mednarodno udeležbo (Avstrija, Madžarska, Hrvaška). Pokrovitelj in slavnostni govornik je bil predsednik RS dr. Danilo Türk (NSIOS, ukrep 8.8).

Uresničevanje osmega cilja

Na področju kulture je bilo veliko narejenega predvsem s strani MIZKŠ in predvsem na področju dostopnosti do kulturnih ustanov ter sofinanciranja kulturnih programov in projektov, še vedno pa MIZKŠ opozarja na pomanjkanje finančnih sredstev za zagotavljanje fizične ter informacijsko – komunikacijske dostopnosti do zgradb, prilagojene opreme, avdiovizualnih vsebin, elektronskih in spletnih vsebin ter za sofinanciranje različnih projektov in programov, namenjenih spodbujanju kulturno – umetniške ustvarjalnosti pripadnikov različnih skupin invalidov na naslednjih področjih, ki jih pokriva MIZKŠ: arhivska in muzejska dejavnost, nepremična kulturna dediščina, knjižnična dejavnost,

uprizoritvena umetnost, likovna umetnost, intermedijska umetnost, glasbena umetnost in slovenski jezik.

9. CILJ: invalidom zagotavljati sodelovanje pri športnih in rekreativnih dejavnostih

Ukrepi:

- 9.1 uvajanje izobraževanja o posebnostih športa invalidov v izobraževalne programe strokovnih športnih kadrov;
- 9.2 spodbujanje izvajanja nacionalnih panožnih športnih tekmovanj za vse invalide (v okviru šolskega sistema);
- 9.3 zagotavljanje kakovostne športne vzgoje za invalide z vključitvijo znanja v študijske programe in programe nadaljnega izobraževanja ter usposabljanjem strokovnih delavcev v izobraževanju;
- 9.4 nadziranje (novo)gradenj in prenove starejših športnih objektov, da bi jih lahko uporabljali invalidi, ki se ukvarjajo s športom, in invalidi, ki športne prireditve obiskujejo kot gledalci (dostopnost, sanitarije, oznake, informacije in komunikacija);
- 9.5 statusno/pravno izenačevanje športnikov in športnikov invalidov (kategorizacija, bonitete ...);
- 9.6 učenje športnih elementov naj postane sestavni del izobraževanja in rehabilitacije vseh invalidov;
- 9.7 spodbujanje rekreativnih dejavnosti v okviru invalidskih organizacij in drugih društev, primernih vrsti oziroma stopnji invalidnosti in starosti invalida.

Nosilci:

Ministrstvo za šolstvo in šport, MZ, MDDSZ, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez, univerze, FIHO, Fundacija za šport, invalidske organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZKŠ

Programi

Na področju športa so v letu 2012 izvajali dva programa usposabljanja z naslovom »Vaditelj športa invalidov« in »Učitelj športa invalidov«, ki omogočata usposabljanje vaditeljev in učiteljev za potrebe invalidskega športa. Nosilec obeh programov je bila Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite. Oba programa je januarja 2012 potrdil Strokovni svet za šport. Usposabljanje strokovnih kadrov za šport invalidov bo omogočilo hitrejši razvoj športne rekreacije in rekreativnega športa invalidov in to zadeva večino v okviru 9. cilja API naštetih ukrepov (MIZKŠ).

MIZKŠ v okviru Direktorata za šport sofinancira delovanje Zveze za šport invalidov. Tudi na ta način pomagajo pri razvoju vrhunškega športa invalidov (ukrep 9.1).

Dogodki

Na MIZKŠ, Direktoratu za šport, so v letu 2012 prenovili sestavo Strokovnega sveta za šport. V prenovljeni sestavi je tudi predstavnica Zveze za šport invalidov, ki se dejavno ukvarja s problemom športa invalidov in tudi športne rekreacije invalidov. Po njeni zaslugi je Strokovni svet za šport v letu 2012 razpravljal tudi o pomenu, vlogi in položaju športa invalidov v RS. Športniki invalidi so kategorizirani enako kot drugi športniki in so prav tako kot športniki neinvalidi upravičeni do nagrad za osvojene medalje na paraolimpijskih igrah. Tako je bila izplačana nagrada športniku invalidu za olimpijsko medaljo na paraolimpijskih igrah, ki so se leta 2012 odvijale v Londonu (ukrepi 9.3, 9.5 in 9.7).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

MIZKŠ (Direktorat za šport) opozarja, da nekatere ugotovitve, ki so jih posredovali lani v zvezi z ukvarjanjem invalidov s športno rekreacijo, še vedno veljajo. Verjamejo pa, da bo tudi Strokovni svet za šport v novi sestavi pripomogel k poglobljeni strokovni razpravi o odprtih vprašanj športa invalidov.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Programi

ZDIS je spodbujala športno in rekreativno dejavnost invalidov in izvedla 31 območnih tekmovanj v naslednjih športnih panogah: streljanje v tarčo, šah ekipno in posamezno, pikado, kegljanje, balinanje, namizni tenis. V sodelovanju z Zvezo za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskim komitejem je izvedla tudi pet državnih tekmovanj (NSIOS, ukrep 9.7).

Zveza Sonček je bila izvajalka štirih izbirnih tekmovanj za športnike s cerebralno paralizo ter nosilka razvoja dvoranskega balinanja.

Uresničevanje devetega cilja

V letu 2012 so na MIZKŠ prenovili sestavo Strokovnega sveta za šport, v katerega je po novem vključena tudi predstavnica Zveze za šport invalidov. Po njeni zaslugi je Strokovni svet za šport v letu 2012 razpravljal tudi o pomenu, vlogi in položaju športa invalidov v RS.

10. CILJ: invalidom zagotavljati enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju njihovih skupnosti

Ukrepa:

- 10.1 omogočanje trajne duhovne oskrbe invalidom, ki to želijo, posebej tistim, ki so negibljivi v trajni negovalni oskrbi v domačem oziroma drugem okolju in domovih za starejše občane, s pomočjo obiskov verskega delavca ali drugega duhovnega vodje registrirane verske skupnosti po lastni izbiri;
- 10.2 predvidevanje posebnega financiranja izdajanja verske in duhovne literature za komunikacijsko in senzorno ovirane na podlagi proračunskih razpisov.

Nosilci:

MDDSZ, Ministrstvo za kulturo, verske skupnosti, izvajalci kulturnih dejavnosti.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

MIZKŠ (Urad za verske skupnosti)

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Urad za verske skupnosti opozarja, da verske skupnosti niso dolžne poročati Uradu za verske skupnosti, o njihovih aktivnosti v okviru zagotavljanja enakopravne udeležbe v verskem in duhovnem življenju, saj zato ni nobene zakonske podlage (ukrepa 10.1 in 10.2).

Poročevalci nevladnih organizacij:

Nobeden izmed poročevalcev nevladnih organizacij ni poročal o tem cilju.

Uresničevanje desetega cilja

O duhovnem življenju invalidov se podatki ne zbirajo, nosilci ukrepov o njih ne poročajo, zato je težko oceniti stanje na tem področju. Potrebno bi bilo verske skupnosti v večji meri vključiti v uresničevanje ciljev API.

11. CILJ: krepitev delovanja invalidskih organizacij

Ukrepi:

- 11.1 razvijanje vloge invalidskih organizacij s pomočjo trajnega, stabilnega, zadostnega in neodvisnega financiranja prek Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij;
- 11.2 zagotavljanje sofinanciranja delovanja nacionalnega sveta invalidskih organizacij po vzoru financiranja Evropskega invalidskega foruma;
- 11.3 izpopolnjevanje meril za trajno zagotavljanje financiranja invalidskih organizacij.

Nosilci:

MDDSZ, Ministrstvo za javno upravo, invalidske organizacije, FIHO.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV

Raziskovalna dejavnost

IRSSV je v raziskovalni nalogi »Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva: Analiza finančne (ne)odvisnosti nevladnih organizacij in drugih izvajalcev socialnovarstvenih programov od proračunskih sredstev«²³ podrobneje proučil strukturo financiranja programov, ki so bili v letu 2011 sofinancirani od MDDSZ. Gre za približno 300 programov, med katerimi je bilo tudi 59 programov za invalide. Te programe v največji meri izvajajo invalidske organizacije, financirani pa so predvsem s strani FIHO in drugih javnih sredstev (predvsem sredstev ZRSZ, pa tudi sredstev Norveškega finančnega mehanizma, ESS, itd.). ZRSZ preko programov Aktivne politike zaposlovanja v prvi vrsti namenjena svoja sredstva zaposlovanju težje zaposljivih oseb (Program Asistent/asistentka bom in programi Javnih del), posredno pa je to pomembno tudi za boljšo kvaliteto življenja uporabnikov različnih programov (npr. programi osebne asistencije). MDDSZ preko razpisa za sofinanciranje programov socialnega varstva prispeva v povprečju slabo petino vseh sredstev za izvajanje programov za invalide (ukrepa 11.1 in 11.3).

Kvantitativni podatki

Preglednica 9: Višina vseh prejetih sredstev in delež sredstev posameznega vira financiranja programov glede na status izvajalske organizacije v programih za invalide (2012)

Status izvajalske organizacije	Število programov	Vsa prejeta sredstva	MDDSZ (%)	Občine (%)	FIHO (%)	Druga javna sredstva (%)	Prispevki uporabnikov in članarine (%)	Druga nejavna sredstva (%)	
Javni zavodi	2	166.119,78	32,71	45,82	0	0	21,06	0,41	
Društva v javnem interesu	invalidske organizacije	52	4.397.654,58	18,06	6,37	33,56	37,01	3,02	1,98
	drugo	2	158.003,61	32,24	0	0	58,36	0	9,40
	skupaj	54	4.555.658,19	18,55	6,15	32,40	37,75	2,92	2,23
Društva brez statusa društva v javnem interesu	3	57.492,50	14,70	18,59	0	38,96	1,39	26,36	
Skupaj	59	4.779.270,47	19,00	7,68	30,88	36,46	3,53	2,46	

Vir: Marčič, R., Smolej, S., Dremelj, P., Kobal Tomc, B. (2012): *Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva: Analiza finančne (ne)odvisnosti nevladnih organizacij in drugih izvajalcev socialnovarstvenih programov od proračunskih sredstev*. Ljubljana: IRSSV.

²³ Marčič, R., Smolej, S., Dremelj, P., Kobal Tomc, B. (2012): *Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva: Analiza finančne (ne)odvisnosti nevladnih organizacij in drugih izvajalcev socialnovarstvenih programov od proračunskih sredstev*. Ljubljana: IRSSV.

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS, Zveza Sonček

Zakonodaja v pripravi

V okviru MF je bila predlagana nova sistemska ureditev iger na srečo, ki s predlagano liberalizacijo prirediteljev iger na srečo močno posega na področje delovanja invalidskih organizacij in s tem posledično vpliva na kvaliteto življenja več kot 500.000 državljanov Slovenije (NSIOS).

Programi

Zveza Sonček je organizirala usposabljanja vodstev društev vključenih v zvezo za čim bolj učinkovito delovanje pri uresničevanju poslanstev društev in zveze.

Dogodki

NSIOS je 18. 10. 2012 na URI – Soča organiziral tematski razgovor invalidskih organizacij z dvema glavnima kandidatoma za Predsednika Republike Slovenije, predsednikom dr. Danilom Türkcom in evropskim poslancem dr. Milanom Zverom. Razgovor se je oblikoval v okviru treh glavnih tem: identiteta invalidov v družbi, vloga invalidskih organizacij in vloga NSIOS. Oba predsedniška kandidata sta v razgovoru zavzela izrazito pozitivno stališče do slovenskih invalidov in njihovih invalidskih organizacij. Predsednik Republike Slovenije je posebej poudaril, da invalidske organizacije predstavljajo najbolje organiziran del civilne družbe pri nas. Poleg tega je na vprašanje o vlogi in pomenu NSIOS jasno povedal, da je pri vseh splošnih vprašanjih o invalidih v Sloveniji potrebno upoštevati stališča NSIOS, saj reprezentativno zastopa njihove interese. V tem smislu je vlogo NSIOS ocenil tudi dr. Milan Zver in dejal, da je NSIOS postal pravi partner v dialogu z državo in zastopnik interesov invalidov. Poudaril je tudi, da je v skladu s Konvencijo o pravicah invalidov v Sloveniji potrebno resno začeti razmišljati o ustanovitvi neodvisnega telesa za nadzor nad implementacijo Konvencije. Razgovora se zaradi istočasnega obiska nemškega politika Gerharda Schröderja ni udeležil Borut Pahor (NSIOS).

NSIOS je 26. 9. 2012 v prostorih URI – Soča v sodelovanju z CNVOS organiziral seminar in delavnico z naslovom »Identifikacija razpisov in priprava dokumentacije«, na katerem so se predstavniki invalidskih organizacij seznanili z identifikacijo razpisov, elementi optimalne prijave na razpis ter evropsko perspektivo.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Predstavniki NSIOS-a opozarjajo, da cilji za oblikovanje novega zakona o igrah na srečo nikjer ne omenjajo invalidskih ali humanitarnih organizacij, čeprav njihovi posebni in drugi socialni programi zagotavljajo kakovost življenja prek 500.000 državljanom Slovenije, ki so eksistenčno odvisni od iger na srečo. Osnovni cilj razvoja igralništva ne more biti in tudi drugje v Evropi ni le tržna kategorija, temveč tudi ali predvsem socialni korektiv. Sredstva FIHO že sedaj ne dohajajo več potreb invalidskih in humanitarnih organizacij, ekonomski trendi nakazujejo še slabše čase, nakazana liberalizacija pa bi prilive v fundacijo še dodatno znižala. Namesto, da bi morebitne spremembe zakona o igrah na srečo okrepile finančne prilive FIHO in s tem tudi delovanje invalidskih in humanitarnih organizacij, lahko liberalizacija prirediteljev iger na srečo privede do nasprotnega.

Predstavniki NSIOS-a poudarjajo, da je sistem stabilnega javnega financiranja invalidskih in humanitarnih organizacij prek FIHO izredno učinkovit, kar se kaže tudi v visoki stopnji zadovoljstva uporabnikov in se po njem zgledujejo tudi druge države in ga je potrebno ohraniti.

Kljub temu, da je država z zakonom o invalidskih organizacijah in ratificirano Konvencijo o pravicah invalidov zavezana, da se pri pripravi zakonodaj, ki se nanašajo na invalide, predhodno temeljito

posvetuje z invalidskimi organizacijami, je priprava novega predloga zakona o igrah na srečo potekala brez sodelovanja predstavnikov invalidov (NSIOS, ukrepi 11.1, 11.2 in 11.3).

Uresničevanje enajstega cilja

Invalidske organizacije igrajo pomembno vlogo pri omogočanju neodvisnega življenja invalidov, predvsem z zagotavljanjem socialnovarstvenih programov za invalide, katerih financiranje je skoraj v celoti odvisno od javnih sredstev.

12. CILJ: odkrivanje in preprečevanje nasilja ter diskriminacije nad invalidi

Ukrepi:

- 12.1 ozaveščanje invalidov o njihovih pravicah in možnostih ukrepanja ob morebitnih zlorabah in nasilju;
- 12.2 opozarjanje javnosti na nasilje in zlorabe (posebej nasilje nad invalidnimi otroki, invalidnimi ženskami in starimi invalidi);
- 12.3 zagotavljanje izobraževanja za strokovne delavce o prepoznavanju zlorab, preprečevanju nasilja in ukrepanju;
- 12.4 zagotavljanje prostorskih in drugih delovnih razmer za izvajalce programov na področju odkrivanja, razreševanja in preprečevanja nasilja nad invalidi;
- 12.5 zagotavljanje enakega dostopa do namestitve v varen prostor (tudi v varne hiše) in ustrezne strokovne pomoči invalidom žrtvam nasilja;
- 12.6 povečanje vključevanja invalidnih žensk v odločanje v skupnosti, invalidskih organizacijah, delovnem okolju ipd.;
- 12.7 zagotavljanje spodbujanja izobraževanja invalidnih žensk;
- 12.8 zagotavljanje izobraževanja in usposabljanja o pravicah in potrebah invalidnih žensk v družinah;
- 12.9 oblikovanje storitev za pomoč in spodbujanje ukrepov za samopomoč invalidom, še zlasti invalidnim ženskam;
- 12.10 zagotavljanje prepovedi zdravstvenih ali znanstvenih poskusov na invalidih brez njihove prostovoljne in zavestne privolitve;
- 12.11 izdajanje informativnih priročnikov o odkrivanju in preprečevanju nasilja nad invalidi v obliki, prilagojeni za invalide (za slepe in slabovidne, osebe z motnjami v duševnem razvoju ipd.).

Nosilci:

Varuh človekovih pravic, MDDSZ, MZ, Ministrstvo za notranje zadeve oziroma Policija kot organ v njegovi sestavi, Urad vlade za enake možnosti, centri za socialno delo, lokalna skupnost, Inštitut za kriminologijo, nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja, Fakulteta za socialno delo, Pedagoška fakulteta, invalidske in humanitarne organizacije.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

Ministrstvo za notranje zadeve in javno upravo (v nadaljevanju: MNZJU)

Sprejeta zakonodaja

Policija v skladu z določili 54. do 64. člena Zakona o policiji²⁴ vodi evidenco kaznivih dejanj in evidenco kršiteljev in prekrškov. Skladno z določili 60. člena tega zakona vse evidence vsebujejo skupne osebne podatke (osebno ime; rojstne podatke (dan, mesec, leto, kraj); EMŠO; spol; naslov stalnega oziroma začasnega prebivališča in državljanstvo). V nobeni izmed evidenc policija ne sme voditi posebnega podatka o tem, ali je oseba invalid (MNZJU).

Enaka rešitev je tudi v novem Zakonu o nalogah in pooblastilih policije,²⁵ ki se je začel uporabljati 4. 5. 2013, in sicer v členih od 112. do 129. Zaradi navedenega iz policijskih evidenc ni mogoče pridobiti statističnih podatkov o tem, v koliko primerih so policisti obravnavali invalide kot oškodovance v primerih nasilja ali diskriminacije (MNZJU).

V Zakonu o nalogah in pooblastilih policije je posebno poglavje, v katerem so zajeta splošna načela za opravljanje policijskih nalog, pri čemer je temeljno načelo zapisano v 13. členu z naslovom "Načelo spoštovanja človekove osebnosti in dostojanstva ter drugih človekovih pravic in temeljnih svoboščin", sledi pa mu "Načelo enake obravnave". Iz tega zakona je treba omeniti tudi določbe 76. člena z

²⁴ Ur. l. RS, št. 49/98 s spremembami in dopolnitvami

²⁵ Ur. l. RS, št. 15/13

naslovom "Posebni pogoji za uporabo prisilnih sredstev", kjer je izrecno navedeno, da policisti prisilnih sredstev ne smejo uporabljati proti otrokom, vidno bolnim, starim, onemoglim osebam, vidno težkim invalidom in vidno nosečim ženskam, razen če jih je treba privedi ali pridržati in policisti drugače ne morejo obvladati njihovega upiranja ali napada ali če ogrožajo svoje življenje, življenje ljudi, premoženje ali če je zaradi drugih okoliščin njihovo življenje ali zdravje neposredno ogroženo (MNZJU).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Ukrepi oziroma naloge v cilju št. 12 sicer nikjer neposredno ne zahtevajo posebnih aktivnosti policije (MNZJU).

Poročevalci nevladnih organizacij:

NSIOS

Programi

Invalidi so v svojem bivalnem okolju izpostavljeni raznim oblikam nasilja in zlorab. Zaradi gibalnih in drugih ovir, ki so posledice invalidnosti, so še bolj ranljivi od drugih žrtev nasilja. Zato potrebujejo pomoč države, lokalnih skupnosti in posebnih programov socialnih mrež, ki jih za invalidne osebe dopolnjuje tudi Društvo VIZIJA z izvajanjem posebnega socialnega programa »Nasilje nad invalidnimi osebami«, s podprogrami: Hiša zaupanja za prehodno varno zatočišče, Informiranje in ozaveščanje, Psihično in fizično razbremenjevanje žensk z izkušnjo nasilja, Spremljanje življenjskih razmer žensk z dolgotrajnim preživljanjem nasilja ter Raziskovanje in razvoj (NSIOS).

Naloge in vrste pomoči ponujene v okviru teh programov so: izvedba aktivnosti za namestitve invalidnih žensk – žrtev nasilja v arhitekturno, prostorsko in tehnično prilagojenih varnih prostorih, nudenje materialne pomoči žrtvam nasilja brez osebnih prejemkov, organizacija premestitve žrtve in prevoz s prirejenim kombi vozilom za prevoze invalidov, vključno s spremstvom, organizacija takojšnje individualne pomoči, organizacija predavanj in strokovnih posvetov o nasilju nad invalidnimi osebami, ozaveščanje in preventiva – delo s posameznicami, individualno delo z žrtvami nasilja v času bivanja v varnem stanovanju, po odhodu domov nadaljnje spremljanje njihovih življenjskih razmer v bivalnem okolju – podpora na daljavo, zagotavljanje pogojev za sestajanje skupine za samopomoč, organizacija pogovorov z žrtvijo nasilja in strokovno delavko iz lokalnega centra za socialno delo, od koder prihaja žrtev nasilja, vključevanje v socialno mrežo pomoči ženskam – žrtvam nasilja v družini in reševanje drugih nepredvidenih problemov, povezanih z nasiljem (NSIOS).

Društvo Vizija je v marcu, aprilu, maju in novembru 2012 izvajalo usposabljanje prostovoljk za delo z invalidnimi ženskami - žrtvami nasilja. V letu 2012 je društvo redno spremljalo življenjske razmere (pomoč na daljavo telefonsko, internet, stvarna pomoč) devetih gibalno oviranih žensk – žrtev nasilja, ki se zaradi ekonomskih in bivanjskih razmer ne morejo umakniti iz nasilnega družinskega okolja. Nudili so jim materialno in medsebojno solidarnostno pomoč v okviru projekta Ženska – ženski (zbiranje in podarjanje zdravstvenih pripomočkov, oblačil, posteljnine, ozimnice,...) (NSIOS, ukrepi 12.1, 12.2, 12.3, 12.5, 12.7, 12.8 in 12.9).

ZDIS nudi invalidom in osebam s telesno okvaro brezplačno osnovno pravno pomoč ob morebitnih zlorabah in nasilju. Teme s to problematiko se na usposabljanjih za zaposlene vključujejo v predavanja in delavnice. Zveza je prek posebnega socialnega programa »Okrepitev mreže aktivov delovnih invalidov« spodbujala tudi izobraževanje in vključevanje invalidnih žensk (NSIOS, ukrepi 12.1, 12.6, 12.7 in 12.8).

Zveza Sonček permanentno izvaja izobraževalne programe za uporabnike svojih storitev in člane društev na temo zlorab invalidov.

Dogodki

Društvo Vizija je v letu 2012 organiziralo naslednje dogodke:

- V okviru usposabljanja prostovoljk Društva VIZIJA je bilo izvedeno predavanje strokovnjakinj iz Društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja o zakonitostih dela z žrtvami nasilja v varnih hišah in zatočiščih.
- Izvedeno je bilo meddruštveno srečanje v Murski Soboti z Društvom paraplegikov iz Murske Sobote in Novega mesta, kjer je potekal informativni pogovor o novi zakonodaji na socialnem področju, predstavitev varnega stanovanja Hiša zaupanja za gibalno ovirane ženske, delo na področju reševanja problematik in posledic nasilja ter predstavitev informativne zloženke »Nasilje nad invalidnimi osebami«. Julija je bilo izvedeno meddruštveno srečanje v Novem Mestu z Društvom paraplegikov iz Novega Mesta, kjer je potekala predstavitev posebnega socialnega programa »Nasilje nad invalidnimi osebami«.
- V oddaji Dobro jutro na Radio Ljubljana, prvi program, je društvo predstavilo varno stanovanje Hiša zaupanja za gibalno ovirane ženske – žrtve nasilja v družini in njihovih posebnih življenjskih problematik.
- Slovenski medijski javnosti je društvo predstavilo posebni socialni program »Nasilje nad invalidnimi osebami« in imelo reportažo v Novem tedniku in Radio Celje o delu Društva VIZIJA na področju nasilja nad invalidnimi osebami.
- Obeležili so mednarodni dan boja proti nasilju nad ženskami s predavanjem strokovnjakinj Društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja na temo »Osnovne zakonitosti nasilja nad ženskami«. Pri tem so sodelovali tudi Zveza paraplegikov Slovenije, Društvo laringektomiranih Slovenije, Društvo distrofikov Slovenije, Združenje multipleskleroze Slovenije in društvo Dian.

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

V okviru realizacije tekočih nalog in vsebin programa so predstavniki NISOS v letu 2012 ponovno ugotovili, da centri za socialno delo in policijske postaje ne vodijo posebnih evidenc o obravnavah nasilja nad invalidnimi osebami. Vendar so v primerjavi s prejšnjimi leti bolj seznanjeni z možnostjo nastanitve gibalno oviranih žensk - žrtev nasilja v varnem stanovanju Hiša zaupanja, ki ga ima Društvo VIZIJA posebej za te potrebe.

Na Društvu Vizija menijo, da je njihovo delo dokaj oteženo, ker za izvajanje programov in dejavnosti nimajo redno zaposlene strokovne delavke in si morajo za strokovno delo najemati zunanje strokovnjakinje (NISOS, ukrep 12.4).

Uresničevanje dvanajstega cilja

Tudi na področju preprečevanja nasilja nad invalidi, je odgovornost v večji meri prenesena na invalidske organizacije, tako v funkciji ozaveščanja, kot tudi nudenja ustrezne pomoči žrtvam nasilja.

13. CILJ: staranje z invalidnostjo

Ukrepi:

- 13.1 spodbujanje in izvajanje učinkovitih ter razumljivih akcij za ozaveščanje o problematiki staranja in spodbujanje spoštovanja pravic in dostojanstva starejših invalidov;
- 13.2 spodbujanje boja proti stereotipom in predsodkom ter škodljivimi ravnanjem v zvezi s starostjo in invalidnostjo;
- 13.3 spodbujanje spoznavanja medgeneracijskih oblik sodelovanja;
- 13.4 spodbujanje izobraževalnih programov za ozaveščanje o potrebah starejših in/ali invalidov;
- 13.5 povečevanje števila in vrst izobraževalnih tem s področja staranja in invalidnosti v vseh javnih in zasebnih visokošolskih zavodih, posebej pa tistih, ki izobražujejo za poklice s področja zdravstva in socialnega varstva;
- 13.6 gradnja primernih bivalnih prostorov za starejše in starajoče se invalide;
- 13.7 načrtovati prostore v varnih hišah in v domovih za starejše, ki so lokacijsko blizu mestnemu okolju;
- 13.8 organiziranje posebnih prevozov za starejše in starajoče se invalide;
- 13.9 urediti strokovno pomoč na centrih za socialno delo za starejše in starajoče se invalide (poseben koordinator);
- 13.10 organiziranje socialne mreže za pomoč starejšim in starajočim se invalidom (nasilje, revščina, brezdomstvo);
- 13.11 starejšim in starajočim se invalidom omogočiti spremljevalca in zagovornika na lokalnem nivoju, ki bi bil v pomoč pri urejanju različnih zadev in pri preprečevanju in ukrepanju v primeru nasilja in zlorab;
- 13.12 treba je nuditi dodatno izobraževanje za strokovno osebje v domovih za starejše, rehabilitacijskih centrih in drugih zavodih;
- 13.13 financiranje in vzpostavitev služb, katerih namen je skrb za osebe v njihovem naravnem okolju (npr. možnost ugodnejših posojil za montažo dvigal, zamenjava stanovanja, promocija pripomočkov in storitev, ki upoštevajo življenjsko okolje oseb, in ne tistih, ki vodijo k bivanju v ustanovi).
- 13.14 spodbujanje prostovoljstva in javnih del za pomoč starejšim in starajočim se invalidom;
- 13.15 zagotavljanje pravnega varstva starejšim, ki postanejo invalidi;
- 13.16 zagotoviti cenovno dostopne zdravstvene storitve in programe ter kakovostno oskrbo za starejše in starajoče se invalide;
- 13.17 zagotoviti ustrezno timsko ciljno rehabilitacijo, do katere morajo imeti vsi enake možnosti dostopa, ne glede na prebivališče in socialni položaj posameznika, ki potrebuje rehabilitacijo;
- 13.18 zagotoviti zdravstvene storitve, ki jih zaradi starostnih težav in invalidnosti najpogosteje potrebujejo;
- 13.19 sprejemanje ukrepov za zagotavljanje socialnega varstva za starejše in starajoče se invalide;
- 13.20 uvajanje programov za zmanjševanje revščine za starejše in starajoče se invalide;
- 13.21 spodbujanje delovanja organizacij, ki zastopajo starejše in starajoče se invalide, na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni;
- 13.22 zbiranje ustreznih informacij, vključno s statističnimi in raziskovalnimi podatki, za analizo starostno-invalidskega varstva, ki bo podlaga za nadaljnje ustvarjanje ukrepov s tega področja;
- 13.23 zagotavljanje dostopnosti starejšim in starajočim se invalidom do kulturnih ustanov in prostorov, v katerih se odvijajo kulturne prireditve, ter s tem spodbujanje vključevanja starejših in starajočih se invalidov v kulturno življenje in delo na področju kulture;
- 13.24 sprejemanje in spodbujanje ustreznih ukrepov na ravni pristojnega zakonodajalca, katerih namen je zlasti, da se jamči starejšim osebam, ki živijo v ustanovah, ustrezna pomoč, pri tem pa se spoštuje njihovo zasebnost ter sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi;
- 13.25 v okoljih, kjer bivajo, zagotoviti ustrezno prilagojene programe športne vadbe za starostnike ter starejše in starajoče se invalide.

Nosilci:

MDDSZ, MZ, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za gospodarstvo, Ministrstvo za okolje in prostor, Policija, URI – Soča, Svet za solidarnostno sožitje generacij in kakovostno staranje prebivalstva, reprezentativne invalidske organizacije in NSIOS, Zveza društev upokojencev Slovenije (v nadaljevanju: ZDUS) in društva upokojencev v občinah, humanitarne organizacije (Rdeči križ, Karitas, društva bolnikov) in univerze.

Poročevalci ministrstev in javnih zavodov:

IRSSV, MNZJU

Raziskovalna dejavnost

IRSSV je po naročilu MDDSZ v letu 2012 prevzel ključno vlogo pri obeleževanju Evropskega leta aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami 2012 (EL 2012). Analiza aktivnosti, ki so se odvijale v okviru EL 2012 je zbrana v poročilu »Spremljanje in ocenjevanje izvajanja Evropskega leta aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami 2012«,²⁶ katerega osrednji namen je bil oceniti doprinos aktivnosti EL 2012 k izboljšavam na področju aktivnega staranja in medgeneracijski solidarnosti.

Ugotovitve analize so pokazale, da je bilo med ciljnim skupinami zanimanje za EL 2012 precejšnje. Dogodki, ki so se odvijali v okviru EL 2012 so bili v največji meri namenjeni starejšim nad 65 let, medtem ko je bilo izrazito premalo pozornosti namenjene dolgotrajno bolnim osebam in invalidom. Zgolj 18,8 % vseh dogodkov je bilo namenjenih omenjenima ciljnim skupinama (za primerjavo: 81,3 % dogodkov se je odvijalo za starejše nad 65 let).

Dogodki

Agencija za varnost prometa in policija sta v letu 2012 načrtovali izvedbo aktivnosti z naslovom "Starejši v prometu" za zagotovitev čim višje stopnje varnosti teh dveh kategorij. Aktivnosti so bile izvedene v aprilu 2013 na območju celotne R. Slovenije. Policisti so starejšim udeležencem v prometu na različnih informacijskih točkah svetovali, kako varno sodelovati v prometu, jih opozarjali na nova prometna pravila in jim odgovarjali na njihova vprašanja (MNZJU).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

Ukrepi oziroma v 13. cilju nikjer neposredno ne zahtevajo posebnih aktivnosti policije. Na tem področju policija ugotavlja, da so invalidi in starejši udeleženci v cestnem prometu posebej ranljiva kategorija (MNZJU).

Poročevalci nevladnih organizacij:

ZDUS

Programi

ZDUS je v okviru projekta »Starejši za višjo kakovost življenja doma« temo Staranje z invalidnostjo vključil v program izobraževanja koordinatorjev in prostovoljcev, ki izvajajo projekt v 220 društvih upokojencev. Prostovoljcev, ki izvajajo dnevni program za osebe, ki živijo doma in so starejše od 69 let, je 3.300. V projekt pa je trenutno vključenih 125.080 uporabnikov. Prostovoljci morajo ob ugotovitvi težjih socialnih ali zdravstvenih problemov obvestiti socialne in zdravstvene službe, da izvedejo potrebne ukrepe. Med uporabniki programa so tudi bolniki in invalidi, ki so še posebej ogroženi (ZDUS).

²⁶Narat, T., Lebar, L., Nagode, M, Boškič, R. in Dremelj, P. (2012): Spremljanje in ocenjevanje izvajanja Evropskega leta aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami 2012. Ljubljana: IRSSV.

NSIOS kot primer dobre prakse navaja program »Pedagoška akcija Zveze delovnih invalidov Slovenije« v okviru katere so osnovnošolci in srednješolci sodelovali v literarnem in likovnem natečaju na temi »Ko se invalidnosti pridruži še starost« in »Mladi imajo moč, stari pa modrost«. Ob tem je ZDIS izdala tudi zbornik prispevkov (NSIOS, ukrep 13.2).

ZDIS nudi tudi brezplačno pravno pomoč (NSIOS, ukrep 13.15).

Dogodki

Na ZDUS-u so vsebino akcijskega programa vključili v programe okroglih miz, kjer so se obravnavale teme potreb starejših oseb, ki jih ogroža njihov socialni položaj, zdravje, invalidnost, revščina, nasilje, diskriminacija. Opozorili so na omejevanje pravic, storitev še zlasti na področju socialnega in zdravstvenega varstva. Zaključke okroglih miz so posredovali odgovornim organom, javnim službam in medijem. Zaključki so objavljeni tudi v posebnem Zborniku Festivala za III. življenjsko obdobje.

Na ZDUS so pripravili strokovno pobudo za uvajanje »Zagovorništva« za osebe, ki same ne zmorejo zadovoljevati vseh svojih potreb. Pobudo so obravnavali na posvetu v Državnem svetu, kjer so sodelovali številni strokovnjaki s prispevki o nujnosti ustanovitve Zagovornika. V začetku naj bi pričeli s prostovoljci, upokojenimi strokovnjaki. Pobuda je bila sprejeta na MDDSZ, kjer je v pripravi zakon s tega področja.

V internem glasilu ZDUS-a so objavili vsebino projekta Staranje z invalidnostjo kot usmeritev za delo društev upokojenec, ki naj bi na lokalnih nivojih opozarjali javne in druge službe na potrebe oseb, ki se starajo z invalidnostjo.

Sodelavci ZDUS-a sodelujejo s prispevki v medijih in radijskih oddajah na vseh nivojih (lokalni, državni ravni).

Kvantitativni podatki

Strokovna skupina pri ZDUS-u, ki se ukvarja s pojavi nasilja in diskriminacije, daje posebni poudarek skupini invalidov. Ugotovili so, da je med pojavi nasilja v družinskem okolju 85 % takih oseb, ki so težji bolniki, gibalno, slušno ali slabovidno ovirani, nujna pomoč pa je zaradi recesije vse bolj omejena, tako s strani svojcev in države.

Na lokalni ravni sodeluje v programih ZDIS njenih društev več kot 1.000 prostovoljcev (NSIOS, ukrep 13.14).

Težave, opozorila, komentarji, predlogi

ZDUS za leto 2013 načrtuje:

- obravnavo zaključnega poročila MDDSZ na organih ZDUS in sprejemanje določenih sklepov in pobud ter posredovanje le-teh odgovornim vladnim organizacijam;
- uvrstitev teme staranja z invalidnostjo v posvet z družvi bolnikov, za katere ZDUS meni, da so trenutno premalo informirani in izključeni iz obravnave API. Na ZDUS opozarjajo, da društva bolnikov izvajajo številne preventivne programe za ohranjanje zdravja bolnikov po možganski, srčni kapi, boleznih gibalnega sistema itd.;
- posredovanje stališč in predlogov odgovornim institucijam v nadaljnjo obravnavo in reševanje;
- sprejem programskih nalog na področju socialnega varstva, zdravstva, informiranja, ki jih bodo izvajale delovne skupine in komisije pri ZDUS;
- pripravo programskih usmeritev za aktivnosti v DU in pokrajinskih zvezah v skrbi za osebe z invalidnostjo;
- pripravo programa za medijsko kampanjo o teh vprašanjih. Pri tem bodo sodelovali strokovni sodelavci ZDUS društev upokojenec.

Na ZDUS menijo, da je EU dala mnogo koristnih in konkretnih pobud za uveljavljanje boljšega položaja oseb, ki se starajo z invalidnostjo, v svetu nasploh. Menijo, da v Sloveniji ne moremo biti zadovoljni, saj se položaj teh oseb ni izboljšal. Še vedno ostane le ocena MDDSZ, da je teh oseb v Sloveniji okrog 230.000, toda nismo uspeli, da bi te osebe opredelili po starosti, po vrsti invalidnosti, niti ne po številu v lokalnih okoljih, kar bi omogočilo boljše prepoznavnost te problematike. Na ZDUS poudarjajo, da nikoli niso zahtevali, da se te osebe poimenujejo invalidi. Toda glede na podobnost posledic, kot so osebe po možganski, srčni kapi ali drugi boleznih ostali v vozičkih ali v posteljah imajo tudi podobne potrebe. Ostali so brez mnogih pravic, kot jih imajo invalidi s statusom. So izključno v breme svojcev, pri domovih pa nastaja vse večji problem plačevanja visoke cene oskrbe, ki jih zahtevajo takšni varovanci.

ZDUS opozarja, da narašča pogostost drugih duševnih bolezni, depresije, demence ipd., za katere ni ustreznih ukrepov in pomoči svojcem.

Menijo še, da bi morala biti pomoč na domu dopolnjena tudi s storitvami za potrebe teh oseb, kar bi prispevalo k razbremenitvi svojcev. Tudi patronažna služba bi se morala kadrovske okrepiti, je pa obratno, da se storitve vse bolj omejujejo. Vse težje te osebe pridobijo pravico do ortopedskih pripomočkov. Nimajo nobenih ugodnosti za zdraviliško zdravljenje ali pravočasno rehabilitacijo, kar bi prispevalo k zmanjšanju invalidnosti. Na ZDUS predlagajo, da se o teh pobudah razpravlja na Komisiji za spremljanje akcijskega programa in sprejmejo zaključki za reševanje teh vprašanj v prihodnje.

Uresničevanje trinajstega cilja

Zaradi staranja celotne populacije je potrebno upoštevati, da bo vse večje število starejših izpostavljeno invalidnosti kot posledici staranja. Za to skupino ljudi bi bilo potrebno poskrbeti z dodatnimi socialnovarstvenimi programi in medicinsko podporo.

Raziskave in objave, ki se nanašajo na več različnih ciljev API oz. na vse cilje

SURS je tako kot prejšnja leta tudi leta 2012 izvedel nekatera statistična raziskovanja, ki so bila vsebinsko bolj ali manj povezana z invalidi oz. invalidnostjo, kot npr.: zbiranje podatkov o uživalcih pravic iz pokojninskega in invalidskega naslova (ZPIZ), zbiranje podatkov o invalidskih podjetjih oz. delovnih invalidih, zbiranje podatkov o varovancih v varstveno-delovnih centrih, zbiranje podatkov o oskrbovancih v posebnih socialnovarstvenih zavodih idr. SURS je do omenjenih podatkov prišel s pomočjo lastnih raziskovanj ali pa je podatke pridobil od nosilcev uradnih evidenc. Vsi podatki so bili objavljeni v različnih publikacijah. Sicer pa imajo vsa raziskovanja, ki jih izvaja SURS oz. zanj pridobi podatke od drugih nosilcev uradnih evidenc, zakonsko osnovo v »Letnem programu statističnih raziskovanj za 2012«²⁷ (LPSR), ki je vsako leto ažuriran in objavljen v Uradnem listu.

SURS sicer sam ne sodeluje neposredno pri uresničevanju posameznih ciljev oz. ukrepov, določenih v Akcijskem programu za invalide 2007–2013, pač pa različnim nosilcem teh nalog omogoča, da imajo na voljo potrebne informacije in podatke pri vrednotenju narejenega v smeri uresničevanja zastavljenih ciljev v programu.

SURS redno objavlja rezultate vseh svojih raziskovanj elektronsko, s podanim kratkim komentarjem (t. i. Prva objava), medtem ko so podrobni podatki uporabnikom na voljo v spletni podatkovni bazi (t. i. SI-STAT podatkovni portal). Podatke, povezane s področjem invalidnosti, se večinoma objavlja znotraj tematskega področja »Demografsko in socialno področje«, znotraj področij socialna zaščita, trg dela, zdravje in izobraževanje. SURS izdaja tudi posebne publikacije (brošure), ki podrobno prikazujejo oz. razčlenjujejo določene (aktualne) pojave, probleme ipd. (leta 2007 je izšla tovrstna publikacija namenjena invalidom in ostalim osebam s posebnimi potrebami; povezava na publikacijo je navedena v nadaljevanju).

Povezave, kjer so dostopni rezultati vseh raziskovanj:

<http://www.stat.si> (različne publikacije po področjih)

<http://www.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (SI-STAT podatkovni portal)

V nadaljevanju so navedene vse objave (različne vrste publikacij, tiskane ali elektronske, in SI-STAT podatkovni portal), ki vključujejo podatke s področja invalidov oz. invalidnosti:

- Statistični letopis 2012 (http://www.stat.si/publikacije/pub_letopis_prva.asp): Poglavja 6 (Izobraževanje), 9 (Zdravstvo) in 10 (Socialna zaščita).
- Slovenija v številkah 2012 (http://www.stat.si/publikacije/pub_slovenija.asp): Poglavje socialna zaščita.
- Slovenske občine v številkah 2012 (http://www.stat.si/publikacije/pub_obcine2009.asp): Poglavje socialna zaščita.
- Slovenske regije v številkah 2012 (http://www.stat.si/publikacije/pub_regije.asp): Poglavje socialna zaščita.
- Statistični portret Slovenije v EU 2012 (http://www.stat.si/publikacije/pub_portret.asp): Poglavje socialna zaščita.
- Prva objava in SI-STAT podatkovni portal (*gre za prvo kratko objavo podatkov s komentarjem, hkrati ali brez podrobnejše objave podatkov v SI-STAT podatkovnem portalu*):
 - Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2011 – končni podatki. 24. september 2012.
 - (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4990); Prva objava in SI-STAT podatkovni portal

²⁷Vsa statistična raziskovanja se izvajajo v skladu z zakonom, ki ureja delovanje državne statistike. Delijo so na redne in razvojne naloge in jih izvajajo v okviru dejavnosti državne statistike Statistični urad Republike Slovenije in pooblaščenji izvajalci: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, Banka Slovenije, Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ministrstvo za finance, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije.

- Zavodi, domovi in druge ustanove za nastanitev otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, Slovenija, 2011 – končni podatki. 8. junij 2012. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4750); *Prva objava*
- Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2010 – končni podatki. 29. november 2012.
- (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5166); *SI-STAT podatkovni portal*
- Izdatki in viri financiranja zdravstvenega varstva, Slovenija, 2003–2010. 20. junij 2012.
- (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4776); *Prva objava*
- Invalidska podjetja, Slovenija, 2010 – končni podatki. 20. december 2012. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5204); *Prva objava*
- Posebne publikacije (brošure) (*nimajo stalne periodike objavljanja*):
 - Izobraževanje v Sloveniji. April 2012. SURS.
 - (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4650)
 - Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji. Marec 2009. SURS in IVZ. (http://www.stat.si/publikacije/pub_brosure.asp)
 - Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji. December 2007. SURS.
 - (http://www.stat.si/publikacije/pub_brosure.asp)
- Spominski in praznični dnevi (*osvetlitev omenjenih dnevov z nekaterimi zanimivimi statističnimi podatki; spletna rubrika*):
 - Mednarodni dan invalidov 2012. 30. november 2012. (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5180)

IRSSV je v okviru stalnega strokovnega svetovanja MDDSZ, Direktoratu za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, izvedel nalogo z naslovom »Pregled izvajanja določil Konvencije o pravicah invalidov«.²⁸ Naloga predstavlja uvodno poročilo Slovenije, v katerem je predstavljeno, v kakšnem obsegu se zakonodaja in prakse v Sloveniji usklajujejo s konvencijo. Poročilo je pripravljeno na podlagi smernic za poročanje in organizacijo informacij, ki jih je potrebno vključiti v poročilo o ukrepih, ki jih je država pogodbenica sprejela za izpolnjevanje obveznosti iz konvencije. Vsebuje informacije v zvezi s pravnim in dejanskim izvajanjem od člena 1 do člena 33 konvencije. Pri pripravi poročila so se zgledovali tudi po poročilih o izvajanju določil konvencije drugih držav pogodbenic.

²⁸Dremelj, P., Smolej, S., Marčič, R., Boljka, U., Kobal Tomc, B. (2012): Pregled izvajanja določil Konvencije o pravicah invalidov: končno poročilo. Ljubljana: IRSSV

Zaključki

Glede na odvisnost podatkov o uresničevanju ciljev API 2007-2013 od poročil članov Komisije za spremljanje API 2007-2013 za leto 2012, težko podamo prepričljive zaključke, saj je natančnost članov, s katero zbirajo in posredujejo podatke zelo različna. Tako o največ izvedenih dejavnostih v letu 2012 poročajo na področju zaposlovanja in kulture. Sledijo področja dostopnosti, zdravstvenega varstva in šolstva. O najmanj aktivnostih se poroča s področja verskega in duhovnega življenja, športa ter invalidskih organizacij.

Vendar pa količina aktivnosti ne kaže na pomembnost le-teh. Tako lahko na podlagi aktivnosti v letu 2012 povzamemo naslednje sklepe pri posameznem cilju:

- Prvi cilj: ministrstva in javni zavodi so preko sofinanciranja poskrbeli predvsem za ozaveščanje, predvsem gluhih in naglušnih, o aktualnih tematikah (s posebnimi oddajami in tolmači pri izobraževalno-informativnih oddajah). Nevladne organizacije, ki pokrivajo različne oblike invalidnosti, so poskrbele za seznanjanje svojih članov in ostalih zainteresiranih o novostih, pravicah in možnostih. Še vedno pa se pojavlja problematika odnosa javnosti do invalidov.
- Drugi cilj: tako priprava oz. predlogi zakonodaje kot tudi programi nevladnih organizacij težijo k spodbujanju čim bolj neodvisnega življenja invalidov, vendar pa je ponudba tovrstnih programov in ostalih možnosti še vedno premajhna v primerjavi s povpraševanjem.
- Tretji cilj: na področju dostopnosti za invalide je vsako leto precej narejenega, predvsem s strani ministrstev in javnih zavodov, ki skrbijo za uresničevanje zakonskih in podzakonskih aktov, pravilnikov in podobnega. Kljub temu pa še vedno ostaja precej zgradb, informacij in komunikacij slabo dostopnih ali nedostopnih.
- Četrti cilj: ministrstva in javni zavodi so v letu 2012 večinoma skrbeli za nadzor nad izvajanjem že obstoječih zakonov, invalidske organizacije pa so nudile dodatno pomoč za učence, dijake in študente ter usposabljanje za nudenje te pomoči.
- Peti cilj: na področju zaposlovanja invalidov je bilo v letu 2012 veliko narejenega s strani ministrstev in javnih zavodov, predvsem preko sofinanciranja različnih programov za spodbujanje zaposlovanja, kot tudi raziskovalne dejavnosti in organizacije dogodkov.
- Šesti cilj: v letu 2012 se je zaradi interventnih ukrepov (ZUJF) poslabšal socialni položaj nekaterim skupinam invalidov, na kar so invalidske organizacije zakonodajalca opozorile. Invalidske organizacije ob tem smatrajo, da je kljub ekonomsko-gospodarski krizi Vlada RS v letu 2012 vodila dokaj prijazno politiko do invalidov.
- Sedmi cilj: z ZUJF-om so se invalidom zmanjšale pravice na področju zdravstvene oskrbe. Kljub temu pa ugotavljamo, da je bilo v letu 2012 opravljeno veliko raziskav v smeri uvajanja novih tehnologij na področju rehabilitacije invalidov.
- Osmi cilj: na področju kulture je bilo veliko narejenega predvsem s strani MIZKŠ in predvsem na področju dostopnosti do kulturnih ustanov ter sofinanciranja kulturnih programov in projektov, še vedno pa MIZKŠ opozarja na pomanjkanje finančnih sredstev za zagotavljanje fizične ter informacijsko – komunikacijske dostopnosti do zgradb, prilagojene opreme, avdiovizualnih vsebin, elektronskih in spletnih vsebin ter za sofinanciranje različnih projektov in programov, namenjenih spodbujanju kulturno-umetniške ustvarjalnosti pripadnikov različnih skupin invalidov na naslednjih področjih, ki jih pokriva MIZKŠ: arhivska in muzejska dejavnost, nepremična kulturna dediščina, knjižnična dejavnost, uprizoritvena umetnost, likovna umetnost, intermedijska umetnost, glasbena umetnost in slovenski jezik.
- Deveti cilj: v letu 2012 so na MIZKŠ prenovili sestavo Strokovnega sveta za šport, v katerega je po novem vključena tudi predstavnica Zveze za šport invalidov. Po njeni zaslugi je Strokovni svet za šport v letu 2012 razpravljal tudi o pomenu, vlogi in položaju športa invalidov v RS.
- Deseti cilj: o duhovnem življenju invalidov se podatki ne zbirajo, nosilci ukrepov o njih ne poročajo, zato je težko oceniti stanje na tem področju. Potrebno bi bilo verske skupnosti v večji meri vključiti v uresničevanje ciljev API.

- Enajsti cilj: invalidske organizacije igrajo pomembno vlogo pri omogočanju neodvisnega življenja invalidov, predvsem z zagotavljanjem socialnovarstvenih programov za invalide, katerih financiranje je skoraj v celoti odvisno od javnih sredstev.
- Dvanajsti cilj: tudi na področju preprečevanja nasilja nad invalidi, je odgovornost v večji meri prenesena na invalidske organizacije, tako v funkciji ozaveščanja, kot tudi nudenja ustrezne pomoči žrtvam nasilja.
- Trinajsti cilj: zaradi staranja celotne populacije je potrebno upoštevati, da bo vse večje število starejših izpostavljeno invalidnosti kot posledici staranja. Za to skupino ljudi bi bilo potrebno poskrbeti z dodatnimi socialnovarstvenimi programi in medicinsko podporo.